

Hol van a miniszter?

„Fájni fog” – kommentálta a költségvetést a Közoktatás-politikai Tanács ülésén a minisztérium szocialista szakállamtitkára. Ha el is tekintünk attól, hogy néhány héttel korábban a miniszterelnök még azt állította, „Nem fog fájni”, nos, akkor is elég kevés ez a magyarázat. A 2007. évi költségvetés közoktatást érintő finanszírozási szabályai ugyanis minden szakmai alapot nélkülöznek. Szó sincs reformról, a beharangozott finanszírozási átalakításban annyi az új, hogy idén egy bonyolult képlet mögé próbálják elrejteni az elképesztő normatíva-csökkentést például az általános iskolák esetében.

A szaktárcának szemlátomást fogalma sincs arról, mi történik most, és mi lesz a költségvetés következménye jövőre. A miniszter meglepődve értesül arról, hogy az államreform bizottság milyen megszorításokat tervez az oktatásban (miközben annak elemei már a költségvetési törvényjavaslatban is megjelennek), a politikai államtitkár elismeri, hogy a költségvetéshez nem készültek hatástanulmányok, a szakállamtitkár meglepődik, ha saját területének programjairól, fejlesztéseiről kérdezik. (Ettől kezdve már azon sem kell meglepődni, ha a kormánypárti oktatáspolitikus azt találja mondani, a felsőoktatási hallgatók és a minisztérium lényegében ugyanazt akarják – miközben a diákok országszerte tüntetéseket szerveznek a minisztérium és a kormány intézkedései miatt.)

Nagyon úgy tűnik, a „reformok” nem a minisztériumban készülnek, a fejlesztési forrásokról a korábbi és nem a jelenlegi miniszter dönt, a jogalkotási munka pedig gyakran csak az Alkotmánybíróság közbeiktatásával vezet eredményre. Ez önmagában nagy baj. A következmények azonban méginkább. Itt a tandíj, tízmilliárdokat vesznek el az iskolafenntartóktól, százezer gyereket ültetnek új osztályba, befagyasztják a pedagógusok bérét, és sokezret tesznek az utcára közülük...

Ezért aztán jó lenne tudni: Ki a miniszter? Hol van? És mit csinál?

A szerkesztőség

Új Katedra

Pedagógusok-pedagógusképzők lapja

Kiadja: COMMITMENT Kommunikációs Iroda Kft.

1095 Budapest, Máriássy u. 5-7.

Telefon/fax: (06-1) 412-0909

Felelős kiadó: *Endrődy Orsolya*

Főszerkesztő: *Pecsenye Éva*

Szerkesztők: *Barlai Róbertné, Endrődy Orsolya, Varga Gabriella*

Szerkesztőbizottság:

Kojanitz László (elnök), Szebedy Tas, Zsolnai Anikó

Tervező szerkesztő: *Birkás Péter*

Korrektor: *Katona Terezia*

Fotók: *Fodor Gábor, Gál Ferenc*

Szerkesztőség címe:

1095 Budapest, Máriássy u. 5-7.

Telefon: (06-1) 412-09-09 • Fax: (06-1) 412-09-08

info@ujkatedra.hu • www.ujkatedra.hu

Nyomdai munkák: OOK Press, Veszprém

Felelős vezető: *Szathmáry Attila*

ISSN: 0865-6177 (nyomtatott)

ISSN: 1788-3709 (online)

A tartalomból

Megszűnő támogatások, befagyasztott bérek	5
Az Alkotmánybíróság dönthet a tandíjról	7
Reformok és megszorítások 2007-ben	8
Az irodalomtankönyvek négy évtizede	10
Merre tovább, érettségi?	13
Olvasóink írták	16
Fókuszban a nevelés, az értékközvetítés	19
Látogatás a Chase Community Schoolban	22
A pedagógusok értékelése III.	21
Kuckó Óvoda, Kuckó Galéria	27
Kalendárium	31
Önismeret nélkül csonka az ember szelleme	33
Gerendás az ötvenes kőnél (interjú Gerendás Péterrel)	36
Hite szerint, alázattal (interjú Simon M. Veronikával)	39
Három gyerek, három aranyérem (interjú Nagy Tímeával)	44
7határ: Pannonhalmi Bencés Főapátság	49

Címlap: *Travnik Lúcia* iparművész nemezelést tanít ovisoknak

Fotó: *Sándor Mária* (cikk a 27. oldalon)

Folytatódó tandíjvita

Megérkezett az Alkotmánybíróságra a Fidesz - Pokorni Zoltán alelnök által a Kossuth téren ígért - indítványa, amelyben a közelmúltban elfogadott felsőoktatási törvény tandíjjal kapcsolatos rendelkezéseit támadják. A Fidesz álláspontja szerint a felsőoktatáshoz való alapjog sérül a fejlesztési részhozzájárulás 2007. szeptemberi bevezetésével, ami az ellenzéki párt szerint „megakadályozza, ellehetetleníti a megfelelő képességgel rendelkezők oktatásban való részvételét.” A Fidesz a tandíjmentesség szabályait sem tartja alkotmányosnak. A Magyar Rektori Konferencia elnöksége viszont egyetért a fejlesztési hozzájárulás bevezetésével, mert úgy látja, az oktatás jó minősége érdekében a hallgatóknak szolgáltatás vásárlójaként kell megjelenüek. A Hallgatói Önkormányzatok Országos Szövetsége viszont a múlt csütörtökön a Budai Várban megtartotta a korábbi budapesti zavargások miatt elhalasztott tiltakozó demonstrációját.

(HVG)

Az MTA folytatja a szervezet reformját

"A gazdaságtudományi, jogi és pedagógusképzésben már a minőséget veszélyezteti a túlképzés, ugyanakkor a műszaki és a természettudományi végzettségűek száma alacsony. Az adófizetők pénzén nem lehet fenntartani egy ilyen pazarló rendszert" - jelentette ki Hiller István az Akadémia rendkívüli közgyűlésén, és hozzátette: folyamatos minőségbiztosításra és ellenőrzésre van szükség. Hiller szerint felsőoktatás egyik legnagyobb gondja a demográfiai helyzet romlása. Amíg 1980-ban 1,1 millió diák járt általános iskolába, addig számuk mostanra 860 ezerre csökkent. Négy év múlva mindössze 755 ezren lesznek tanulói az alapfokú oktatási intézményeknek, ez pedig nagyságrendi különbséget jelent. Jelenleg 72 felsőoktatási intézmény működik az országban, számuk a rendszerváltozás óta több mint a duplájára nőtt. A szaktárca vezetője azt is problémának nevezte, hogy a felsőoktatás és a tudomány

az elmúlt években túlságosan elvált egymástól. "A kutatás területén a jövőben nagyobb átjárhatóságra, szorosabb együttműködésre van szükség" - jelentette ki. A területi különbségek mérséklése érdekében regionális innovációs központok kialakítását javasolja. Az MTA rendkívüli közgyűlésén elfogadott előterjesztés konkrét lépéseket javasol a teljesítményelv megkövetelhetősége, az irányítás hatékonysága, valamint a kutatóintézeti munka minőségi javítása érdekében. Vizi E. Szilveszter a reformprogram alapvető céljai között sorolta, hogy az Akadémia valósítsa meg saját kutatóhálózatában a magyar kutatásszervezet teljesítmény- és minőségelvű átalakítását. Vizi E. Szilveszter hangsúlyozta: az Akadémia továbbra is meg kívánja őrizni önállóságát, a tudomány, a kutatás szabadságát. Nem szabad megengedni, hogy privatizálják a tudós testület intézményeit - közölte, s egyben tiltakozását fejezte ki az ellen, hogy született olyan javaslat is, amely szerint az Akadémia mint egyesület működne a jövőben.

(www.edupress.hu)

Kevesebb jut a hátrányos helyzetű diákoknak idén

Az Esélyt a tanulásra pályázat évek óta jelentett anyagi támogatást a hátrányos és halmozottan hátrányos helyzetű középiskolásoknak és felsőoktatási hallgatóknak, idén azonban oktatási minisztériumi források szerint nem támogatják ezzel a pályázati lehetőséggel a diákokat. A több egyetem levelezőlistáján feldobott rémhírre reagálva Mannherz Károly szakállamtitkár úgy nyilatkozott, dolgoznak egy olyan támogatási rendszeren, mely az összes hátrányos helyzetű diáknak anyagi segítséget nyújtana, ám ezt a rendszert legkorábban csak a következő tanévtől vezetik be.

(ujkatedra)

Tandíjellenes tüntetés Londonban

Többezres tüntetésen követelte Londonban a brit egyetemi diákszövetség (NUS) az idei tanévtől

érvényes, alaposan megemelt felsőoktatási tandíj eltörlését. A 2004-ben elfogadott - az igazságosabb teherelosztás jegyében kidolgozott - felsőoktatási tandíjreform alapján a brit állami egyetemek 2006-tól tanévenként 3 ezer fontig (1,2 millió forint) terjedő, a diplomaszerezés utáni jövedelmekből utólag fizetendő tandíjat szedhetnek be a hallgatóktól. A törlesztést akkor kell elkezdni, ha a diplomás éves fizetése eléri a 15 ezer fontot (hatmillió forint), ami a brit alkalmazotti átlagfizetés kétharmada. Korábban az állami egyetemek évente legfeljebb 1100 fontot kérhettek költség-hozzájárulás formájában a hallgatóktól. A NUS adatai szerint a csaknem háromszorosára emelt tandíjplafon már az idén 15 ezer - tanulmányi eredményei alapján egyébként megfelelő - diákot riasztott el attól, hogy egyetemre jelentkezzen. Bill Rammell felsőoktatási államminiszter ugyanakkor azt mondta vasárnap a BBC-nek, hogy mivel az állami egyetemeken kiképzett diplomások az átlagnál jóval többet keresnek, méltányos az a kérés, hogy az adófizetőkhez hasonlóan ők is járuljanak hozzá oktatásuk költségeihez. Gemma Tumelty, a NUS elnöke szerint azonban a felsőoktatásból nemcsak az abból részesülő egyén, hanem a társadalom is óriási hasznot húz, hiszen az egyetemekről olyan magasan képzett szakértők kerülnek ki, mint például orvosok vagy mérnökök, akiknek munkája a társadalom egészét szolgálja. A diákvezető szerint ezt a társadalomnak meg kell fizetnie. A tüntető diákok elvonultak a londoni Parlament, valamint a miniszterelnöki rezidenciának otthon adó Downing Street 10 előtt, és nagygyűlésüket a Trafalgar téren tartották meg.

(MTI)

Szegénység miatt hagyják el az iskolát

Havonta 140 euró - ennyi a romániai falvakban tanító pedagógusok kezdő fizetése. A tanárok ráadásul nem kapják meg a törvényben előírt útiköltség- és lakhatási támogatást; ugyanakkor a tanári fizetés nem fedezi az előbbi költ-

ségeket, ezért az oktatók inkább felmondják falusi állásukat. Vidéken a szakképzett pedagógusok is hiányoznak, ezért a tanórákat szakképesítés nélküli oktatók tartják – ennek aránya eléri a 14 százalékot a középiskolai oktatásban. Ugyanakkor arányban hagyják el az iskolákat a középiskolások, az általános iskolások esetében ez valamivel alacsonyabb – csupán 11 százalék. Ugyanakkor az EU előírásai ezen a területen legfeljebb 10 százalékos lemorzsolódást engedélyeznek.

A falusi iskolák több mint felében nincs folyóvíz. Egy szakszervezeti vezető szerint a gyerekek újra iskolába járnának, ha biztosítanák a megfelelő oktatási körülményeket. Jövőre a rendszerváltás óta – az eddigi legmagasabb összeget fordítják oktatásra. A Tariceanu-kormány 2007-ben a GDP 5 százalékát költi el ezen a területen, ugyanakkor – az EU-tagországok között – Románia mégis azon kevesek közé tartozik, ahol a GDP kevesebb mint 10 százalékát költik oktatásra.

(bbc.romanian.com)

Van Gogh a Szépművészetiben

December 1-jén nyíló Van Gogh tárlatával zárja a fennállásának 100. évfordulóját ünneplő Szépművészeti Múzeum jubileumi kiállításorozatát. A kiállítás első darabja, a Parasztház Provence-ban című kép pedig már megtekinthető, méghozzá ingyenesen, a kép ugyanis már néhány hete megérkezett a kiállítás első darabjaként. A 100. évforduló alkalmából látható tárlat egyébként olyan Van Gogh ritkaságokat vonultat majd fel, így az Egy pár bőrcipő címűt is, melyeket a magyar nagyközönség itthon még nem láthatott, így december folyamán mindenképp érdemes a múzeumba ellátogatni.

(Népszabadság)

Vincent Van Gogh: Kávészármű az éjszakában

További egyeztetéseket sürgetnek

Ha a kormány által tervezett modell valósul meg a közoktatás finanszírozásában, az a minőség romlását eredményezi – közölte a PDSZ elnöke. Kerpen Gábor a Közoktatáspolitikai Tanács ülése után elmondta: a tervezet szerint a

2006-os költségvetés tízmilliárdos forráscsökkentés után újabb hétmilliárd forintos forráskivonást irányoz elő a közoktatásban minden indoklás nélkül. A 2007. szeptemberéig tervezett normatíva nem növekszik, pedig legalább hat százalékos infláció várható. Bár az ülésen kérték a normatívák szinten tartását, erre a tárca negatív választ adott. A kormány úgy reagált a több mint hét százalékos közoktatási finanszírozást érintő reálértékvesztésre, hogy az a költségvetési hiány csökkentése miatt állt elő. A PDSZ ezt az érvelést többek közt a közoktatás minőségének és az ingyenes közszolgáltatás mennyiségének csökkenése miatt elfogadhatatlannak tartja. A szakszervezeti vezető attól tart, hogy a tervezett intézkedések hatására az ingyenesen igénybe vehető erdei iskola, a tanórán kívüli foglalkozások, a korrepetálás, tehetséggondozás csökken, vagy adott oktatási intézményekben teljesen megszűnik. A szakszervezeti oldal szerint további egyeztetések szükségesek a közoktatás finanszírozásának átalakításáról.

(MTI)

A Tanár Úr

Nem ismertem. Nevét és iszonyatban végződő utolsó, gyanútlan családi kirándulását a rádióból hallottam. Szögi Lajosról egy ország a sajtóból tudta meg, hogy tanár volt, háromgyermekes apa, természetszerető-és védő ember. Tiszta, jó lélek. És mindössze negyvennégy éves, mikor emberi lét alatti indulattal meggyilkolták idegenek. Ok nélkül, állatias brutalitással. Nincs magyarázat. Rossz helyen volt rosszkor, ahogy ez bármikor, bármelyikünkkel megtörténhet.

Szögi Lajos tanár úr országos gyászt hagyott ránk. Temetése napján több száz kilométerre az olaszliszakai gyalázattól mi is rá emlékeztünk a gyerekeinkkel. Csöndben, a kerti munkában megállva, fejet hajtva kértük a világot rendező Nagy Erőket, emeljék magukhoz a Tanár Urat. Megszolgált az égi békét.

Jó embernek kellett lennie, ha halálában is tanít. Újragondolni az élet értékeit, tisztán látni, s élesebbre húzni a jó és rossz kontúrjait.

S történt még valami: észrevették, hogy Szögi Lajos személyéről, emlékééről még a pallérozatlan sajtó is visszafogottabban szól? Nemigen említik tanári címe, hivatása nélkül. Személye tiszteletet kelt. Úgy tűnik, ez az önbecsülésében tartósan rongált, morálisan elbizonytalanodó, s lassanként szétporló magyar társadalom egy pillanatra föleszmélt. Egy nagyszerű tanárember gátlástalan lemészárolása olyan trauma, ami felráz, gondolkodásra kényszerít. Ezen az úton nem lehet tovább menni egy lépéssel sem! „Agnus dei” – kavarognak bennem hivatlanul a szavak, s valóban, akár Isten ártatlan áldozati báránya is lehetne a példázat. Egy mai szelíd ember, aki észrevétlenül megváltotta – ha nem is a bűnös világot, de a megtépázott, sokszor leszólt, elvitatott tanári becsületet, s ha csak pár megrendült pillanatig is, de csendben visszaadta a pedagógusok, az „írastudók” méltó respektusát. Ezzel a tisztességgel lépünk mostantól a katedrára...

Sándor Mária

A Draskovics-bizottság írja a következő megszorító-csomagot

Nem kapott nagy nyilvánosságot a miniszterelnök által életre hívott Államreform Bizottság oktatási koncepciója, pedig egyes elemei már a 2007. évi költségvetési törvényjavaslatban is feltűnnek. Az októberi keltezésű elemzés és az ahhoz kapcsolódó javaslatok jelentős része nehezen lenne levezethető a kormányprogramból, többségük újabb megszorításokat vetít előre.

A költségvetési törvény várhatóan egyik legtöbb vitát kiváltó eleme lesz a közoktatási feladatok normatív finanszírozását átalakító szabály. A javaslat – legalábbis a tájékoztató szintjén – a közoktatás illetményrendszerének teljesítményelvű átalakítását szolgálja a csoportfinanszírozás bevezetésével. A valóság azonban az, hogy a bonyolult képlet alapján kiszámított támogatás is gyermeklétszámon alapul, s a bűvészkedés nem szolgál mást, mint a közoktatási normatívák – s különösen az általános iskolai alpnormatívák – jelentős csökkentését. Ezt igyekszik leplezni a több oldalon át bemutatott számítási modell.

Kevesen tudják, hogy ennek az ötletnek a gazdája Draskovics Tibor korábban leváltott pénzügyminiszter által vezetett Államreform Bizottság. A társadalmi egyeztetés mellőzésével készült javaslatok áttekintése indokolt, hiszen ahogyan az a fenti példából jól látszik, hamarosan kormányzati intézkedésként kell számolnunk a dokumentumban vázolt ötletekkel. Ezek többsége várhatóan már a költségvetési törvényben, illetve az azzal párhuzamosan benyújtott törvényjavaslatokban megjelenik majd. Az alábbiakban a közoktatást érintő elképzeléseket mutatjuk be (a felsőoktatási intézkedéseket az Új Katedra következő számában ismer-tetjük).

1. A dokumentum szerzői felvetik annak szükségességét, hogy az intézményfenntartók teherviselési arányai között megszüntessék az indokolatlan eltéréseket. A költségvetési törvény tanulmányozása után kiderül, hogy ez lényegében néhány kiegészítő támogatás (kistelepülési normatíva, bejáró normatíva, társulási normatíva) 2007 szeptemberétől történő megszüntetését jelenti. Ez olyan drámai mértékű elvonást jelent, amely lehetetlenné teszi a továbbiakban ezeknek az intézményeknek a működtetését. A javaslat tartalmazza a nem állami (egyházi, magán, alapítványi) fenntartású intézmények esetében az állami kötelezettségvállalás, azaz a támogatások csökkentését is.

2. A volt pénzügyminiszter által vezetett grémium új foglalkoztatási és illetményrendszer bevezetését is

szükségessé tartja. A fizikai és ügykezelő tevékenységet végzők kikerülnének a közalkalmazotti körből, a pedagógusok számára pedig egy differenciált, teljesítményelvű illetményrendszert vezetnének be. Ez lényegében egy pedagógus életpályamodell lenne, amelyben csökkenne a szolgálati időtől függő bérelem aránya, s

jobban érvényesülne az elvégzett munka minősége és mennyisége a jövedelmekben. (Érdekességként érdemes megjegyezni, hogy a bizottság vezetője volt Medgyessy Péter legbizalmasabb munkatársa akkor, amikor az Orbán-kormány alatt kidolgozott és szakmai vitában is megmért életpályamodell-koncepcióját érdemi mérlegelés nélkül vetették el, s egységes bérelemelés mellett döntöttek.)

3. Az alig néhány éve bevezetett és azóta mintaprogramként emlegetett nyelvi előkészítő évfolyamok tapasztalatainak összegzését is szükségesnek tartja a bizottság. Az elsődleges cél „más alternatív módszerek kidolgozása az idegen nyelvi képzés hatékonyságának javítására, ugyanis a nyelvi osztályok többletfinanszírozási igénnyel járnak.

4. 2002-ben még mindenkinek ingyenes óvodai és iskolai étkezést,

tankönyvet és utazást ígértek a később kormányzati pozícióba kerülő politikusok. Ez azóta sem valósult meg, s most a reformbizottság a „támogatotti kör szűkítését” javasolja.

5. A testület indokoltnak tartja és javaslatokat fogalmaz meg az alapfokú művészetoktatás szabályozására és finanszírozására. Kritikaként – meglehetősen cinikusan – leszögezik, hogy az eddig alkalmazott keresetkorlátozó eszközök, így pl. a kötelező tandíj bevezetése, a támogatások csökkentése nem hozott kellő eredményt. Ezért javasolják az alapfokú művészetoktatás integrálását az általános iskolai képzésbe (szakértők egyöntetű véleménye szerint ez egyenlő lenne a minőségi művészetoktatás végével), a támogatási feltételek differenciálását, azaz szigorítását, a szigorú ellenőrzést és a szankcionálás lehetőségének megteremtését.

Draskovics Tibor

(celia)

Megszűnő támogatások, befagyasztott bérek

12 milliárdos megszorítás a közoktatásban

A kormány átalakítaná a közoktatás támogatási rendszerét. A szeptembertől életbe lépő szabályok következményeként mintegy ötezer osztály szűnne meg, öt-hatezer pedagógus kerülne utcára. A vesztesek immár nem csupán a kisebb települések intézményei közül kerülnek majd ki, hanem városi, átlagos gyermek/tanulólétszámmal dolgozó iskolák, óvodák közül is. A „nyertes” a költségvetés, amelyben 10-15 milliárdos megtakarítást eredményezne ez a lépés.

Több tízmilliárdos megszorítás az önkormányzatoknál

Az alap és kiegészítő normatívák, valamint a kötött felhasználású normatívák együttes összege 2005-ben még mintegy 462 milliárd forint volt, amely 2006-ban 449 milliárd forintra – azaz nominálértéken 3 %-kal, reálértéken 7 %-kal – csökkent. A jövő évi költségvetés tervezete további megszorításokat tartalmaz, az önkormányzatok támogatása nominálisan újabb 2 %-kal, míg reálértéken közel 10 %-kal

a személyi jövedelemadó helyben maradó hányada, ami további több mint 10 milliárddal csökkenti az önkormányzatok költségvetését.

Radikálisan átalakul a normatív támogatások rendszere

A gyermeklétszámon alapuló alap- és kiegészítő normatívák többsége augusztus végéig változatlan marad, szeptembertől azonban egy meglehetősen bonyolult számítás alapján, lényegében csoport-, illetve pedagógus-finanszírozásra tér át a költségvetés. A

vesztesek. Bizonyosan ebbe a körbe kerülnek majd az olyan intézményt, intézményeket fenntartó települések, ahol egy-egy évfolyamon a tanulók száma jelentősen meghaladja az átlagot, de az adott intézményben nem éri el a két csoport indításához szükséges átlagléttszámot. Itt ugyanis nem lehet csoportösszevonással kivédeni a megszorítást. Ilyen intézmények pedig nem csupán a kisebb településeken, de a városokban is nagy számban találhatók.

Szintén a vesztesek között lesznek – ismét – a kisebb, intézményeiket önállóan fenntartó 3500 fő alatti települések. Ezek szenvedték meg leginkább a 2006-os költségvetést is, hiszen a kistérségeket segítő támogatás, a bejáró, illetve a társulási normatívára való jogosultság feltételeinek megváltoztatása, illetve összegének csökkentése akár gyerekenkénti 20-30 ezer Ft-os elvonást is eredményezhetett. 2005-ben a normatívák összege nem csökken tovább, ugyanakkor azt csak az év első nyolc hónapjára lehet majd igényelni. Ez végső soron azt jelenti, hogy a támogatások értéke harmadával csökken majd,

Közoktatási támogatások a költségvetésben (2005-2007)

	2005	2006	2007	
Óvoda	61148,5	61255,4	Alaptámogatások	329176,8
Iskola	291249,3	280779,9		
Különleges gondozás	31572,7	33363,3		
Alapfokú műv. okt.	12271,1	11521,0		
Kollégium	15598,7	21498,0		
Egyéb oktatási nevelési feladatok	20412,8	18684,1	Kiegészítő támogatások	101156,6
Egyéb kiegészítő támogatások	19169,2	15432,8		
Összesen:	451422,3	442534,9		430333,4
Kötött felhasználású normatív támogatások	10569,2	6545,5		6188,0
Kistérségi társulások	15400	15400		18287,0

csökken: 2007-ben az előzőekben meghatározott normatív támogatás összege 436,5 milliárd forint lenne. Hogy képet alkothassunk az elvonás mértékéről, a kormány számára egy-egy gyermek átlagosan 20.000 Ft-tal ér kevesebbet 2007-ben, mint 2005-ben.

Az önkormányzatok és az általuk fenntartott intézmények azonban nem csak emiatt járnak majd rosszul jövőre, más támogatások is jelentősen csökkennek. Így például változik

támogatás kiszámításánál a közoktatási törvényben meghatározott átlagos csoportlétszámokat, a foglalkozási időkeretet és a pedagógusok heti kötelező óraszámát kell figyelembe venni.

Az új, rendkívül összetett számítási szabályok miatt meglehetősen nehéz tipizálni, hogy milyen paraméterekkel rendelkező óvodák vagy iskolák járnak a legrosszabbul, azonban az elvont több mint 12 milliárd Ft nagyobb része az alaptámogatásokat érinti, így mindenképpen sokan lesznek a

ami gyermekeként akár újabb 20-30 ezer Ft-os támogatáscsökkentést is jelenthet jövőre.

A megszorítások következményei

A finanszírozási rendszer átalakítása miatt a fenntartók nagy valószínűséggel tömegesen szervezik majd át az óvodai, iskolai csoportokat. Már ahol tudják persze, hiszen erre sokhelyütt nincs mód, nem lehet néhány új óvodást, iskolást keríteni, hogy meglegyen a finanszírozáshoz

Néhány fontosabb közoktatási normatíva alakulása 2004 - 2007 (Ft/fő)

	2004	2005	2006	2007**
Óvodai nevelés	189000	199000 (+10000)*	199000	199000
Iskolai oktatás 1-4.	193000	204000 (+10000)*	204000	204000
Iskolai oktatás 5-8.	202000	212000 (+10000)*	212000	212000
Iskolai oktatás 9-13.	248000	262000	262000	262000
Szakképzés (elmélet)	197000	210000	210000	210000
Szakképzés (gyakorlat)	106000	112000	112000	40000 112000
Művészetoktatás (zene)	105000	105000	105000	105000
Művészetoktatás (egyéb)	68000	59000	59000	40000
Kollégium	332000	350000	318000	318000
Kollégium (sajátos nevelési igényű gyerekek)	710000	760000	645000	645000
Két tanítási nyelvű okt.	76500	76500	71500	71500
Bejáró (óvoda, ált. isk.)	25000	25000	15000	15000
Bejáró (középsiskola)	9800	15000	15000	15000
Társulás	36400	45000	45000	45000

* 2005 szeptemberétől bizonyos csoportlétszám esetén igényelhető kiegészítő támogatás. 2006-ban megszűnik.

** a törvényjavaslatban szereplő támogatási összeg (arányosan, az év első nyolc hónapjára igényelhető)

optimálisan szükséges létszám. Ugyanakkor az is borítékolható, hogy ahol van mód az összevonásokra, ott sem szakmai szempontok, hanem pusztán mérhető hatékonyság szerint történik majd meg az intézkedés - beláthatatlan károkat okozva. Egyes számítások szerint az új szabályozás mintegy 5000 iskolai osztály megszüntetését jelenti, ahová közel 100 000 gyerek jár. Az átszervezés által érintettek száma azonban ennek többszöröse, hiszen azok a diákok is kedvezőtlenebb körülmények között tanulhatnak majd, akiknek osztályába az új diákok érkeznek.

Nehéz megjósolni, hogy a fenntartók milyen hányada dönt majd úgy, hogy végleg bezárja óvodái, iskolái kapuit. Az idén – a súlyos megszorítások ellenére – lényegében változatlan maradt a közoktatási intézmények száma. Ez utalhat arra is, hogy az előző két-három év drasztikus intézménybezárásai és átszervezési

hulláma után egyszerűen nem maradt már átszervezhető intézmény, illetve maradt, de azokhoz már minden körülmények között, akár a további eladósodás árán is ragaszkodnak a települések. (Új Katedra 2006. április) Nem elképzelhetetlen ugyanakkor az sem, hogy az ideji viszonylagos csend az önkormányzati választásoknak tudható be.

A mögöttünk hagyott kormányzati ciklusban az állami, önkormányzati óvodák és általános iskolák száma összesen 616-tal csökkent. Ez a teljes intézményszám közel 10 százaléka. Különösen szembetűnő az óvodák számának csökkenése, hiszen az érintett korcsoportok létszáma hosszabb ideje lényegében változatlan, az intézménymegszűnéseket nem lehet a demográfiai okokkal indokolni. Az óvoda iránti igényt jól jelzi az is, hogy az adott időszakban jelentősen nőtt az alapítványi és egyházi intézmények száma.

Állami, önkormányzati fenntartású intézmények száma

	2001/2002	2005/2006
Óvodák	3250	2980
Általános iskolák	3189	2843

Az iskolák esetében a csökkenés nagyjából a demográfiai csökkenés mértékével megegyező. Ugyanakkor az intézmények számának csökkenése – ellentétben a létszám csökkenésével – nem volt folyamatos. Tavaly, azaz 2005. nyarán 118 óvoda és 185 iskola szűnt meg, ami a kormányzati ciklus négy éve alatti csökkenés közel fele. A Gyurcsány-kormány egy éve alatt tehát közel ugyanannyi intézmény szűnt meg, mint a Medgyessy-kormány három éve alatt. Mindez azt jelzi, hogy e folyamatnak elsősorban nem demográfiai, hanem finanszírozási okai voltak.

Befagyasztott bérek és elbocsátások

A közoktatás kisebb támogatása, az átalakuló finanszírozási szabályok és a szeptembertől hatályba lépő kötelező óraszámemelés érzékenyen érintik majd a pedagógusokat is. A kikényszerített csoportösszevonások és az óraszámemelés következményeként akár nyolc-tízezer pedagógus álláshely is megszűnhet.

Az állásukat megtartani tudó óvónők, tanítók és tanárok sem lesznek igazán elégedettek, hiszen a kormány béremelési ajánlata jelen pillanatban 0%, ami a legkedvezőbb esetben is 6-7%-os reálkereset-csökkenést eredményez. Ezzel folytatódik a szűk esztendő sora, hiszen a közoktatás területén utoljára 2002-ben került sor valóban érzékelhető mértékű béremelésre, az azóta eltelt időszakban vagy a megfelelő források, vagy a jogi garanciák, vagy mindkettő hiányzott ahhoz, hogy a pedagógusok keresete emelkedjék. (Új Katedra 2006. március) Így a 2002-es béremelés hatása mára elolvadt, a bérrendszer pedig továbbra is differenciálatlan maradt, számos meghatározó oktatási, nevelési feladat ellátása érdemi ellentételezés nélkül történik a továbbiakban is.

(celia)

Az Alkotmánybíróság dönthet a tandíjról

Az Alkotmánybírósághoz fordult a Fidesz – Magyar Polgári Párt a felsőoktatási törvény egyes rendelkezései miatt. A Pokorni Zoltán által jegyzett beadvány érinti a törvénynek a képzési hozzájárulás, a tandíj bevezetésére vonatkozó szabályait is. A volt oktatási miniszter álláspontja szerint a tandíj bevezetésére vonatkozó szabályozás több pontja is ütközik az alaptörvénnyel.

Pokorni Zoltán, a Fidesz alelnöke szerint a felsőoktatásról szóló törvényben szereplő, a tandíj mértékét meghatározó szabályok nincsenek összhangban az Alkotmánybíróság korábbi határozataiban nyilvánított elvekkkel. Az Alkotmánybíróság ugyanis egy korábbi határozatában úgy fogalmazott: „[...] az Alkotmány 70/

Pokorni Zoltán

F. § (2) bekezdésében meghatározott felsőoktatáshoz való jog alapjognak minősül. Az Alkotmány 8. § (2) bekezdése tiltja az alapvető jog lényeges tartalmának korlátozását. A felsőoktatáshoz való alapvető jog sérelme abban az esetben állhat fenn, ha a tandíjra, különösen annak mértékére vonatkozó szabályozás – az állami támogatás formáira is figyelemmel – szükségtelenül és aránytalanul korlátozza e jog érvényesülését, vagyis megakadályozza, ellehetetleníti a megfelelő képességgel rendelkezők oktatásban való részvételét.”

A Fidesz álláspontja szerint a törvényben a képzési hozzájárulás, más néven a tandíj összegének meghatározására vonatkozó rendelkezések ezeknek a megkötéseknek nem felelnek meg. Az AB korábbi döntéséből ugyanis szerintük az következik, hogy a tandíj mértékének meghatározásakor figyelemmel kell lenni a megélhetés, a tanulás költségeire, hogy a tandíj ne korlátozza indokolatlanul az egyetemi, főiskolai képzésben való részvételt. Az elfogadott normaszöveg következménye azonban könnyen ilyen korlátozó gyakorlat lehet, mivel a törvény a tandíj mértékének meghatározásakor nem a tanulás, hanem a képzés költségeihez igazodik, amikor a képzés költségeinek meghatározott hányadát

írja elő mint beszédendő tandíjat. Pokorni Zoltán szerint így a törvény nem garantálja, hogy a képzési hozzájárulás összegének meghatározása olyan szinten történjék, amely az érintetteket az oktatáshoz való jog gyakorlásában kizárólag arányosan és legfeljebb a szükséges mértékig korlátozza.

A Fidesz szerint alkotmányossági problémát vetnek fel a tandíj fizetése alól mentességet adó szabályok is, vagyis az, hogy a mentességet kapók tandíját nem az állam vállalja át, hanem azt a többi hallgatóval fizetetik meg.

A felsőoktatási törvény meghatározza, hogy kik és milyen feltételek esetén mentesíthetők a tandíjfizetési kötelezettség alól. A törvény a hátrányos helyzetű hallgatókat a jogszabály erejénél fogva mentesíti, és emellett a kimagaslóan jó tanulmányi eredményt elérő hallgatókat a felsőoktatási intézmények saját hatáskörükben mentesíthetik a képzési hozzájárulás fizetésének kötelezettsége alól. Pokorni Zoltán beadványában idézi az Alkotmánybíróság egy

korábbi határozatát, amely szerint „a hátrányos megkülönböztetés tilalmát nem sértő módon lehetősége van a pozitív diszkrimináció alkalmazására, amennyiben [...] valamely – az Alkotmányba nem ütköző – társadalmi cél, vagy valamely alkotmányos jog csakis úgy érvényesíthető, hogy [a] szűkebb értelemben vett egyenlőség nem valósítható meg”.

A pozitív diszkrimináció korlátaival kapcsolatban az AB egy másik határozatára hivatkozik a beadvány, amely kimondja hogy „[...] a pozitív diszkrimináció korlátjának a tágabb értelemben leírt, tehát az egyenlő méltóságra vonatkozó megkülönböztetés tilalma, illetve az Alkotmányban pozitívan megfogalmazott alapjogok tekintendők. Bár a társadalmi egyenlőség mint cél, mint társadalmi érdek, megelőzhet egyéni érdekeket, de nem kerülhet az egyén alkotmányos jogai elé.”

A felsőoktatási törvény előírás szerint a felsőoktatási intézménynél a képzési hozzájárulásokról, tandíjból befolyó éves intézményi bevétel összegének el kell érnie legalább az irányadó összeg és a fizetésre kötelezett hallgatói létszám szorzatát. Ez nem jelent mást – érvel a volt oktatási miniszter –, mint azt,

Tandíjünnetés a Várban október 19-én (fotó: Bondár Péter)

hogyan az állam a képzési hozzájárulás fizetésére köteles hallgatókkal fizetési meg a fizetés alól mentesített hallgatók után kötelezően beszedendő tandíjat. A Fidesz szerint a jogalkotó ezzel a pozitív diszkriminációnak az előzőekben idézett korlátjába ütközik, mivel az azonos szabályozási körbe tartozó hallgatók közül a fizetésre kötelezett hallgatóknak az Alkotmányban megfogalmazott – az oktatáshoz való jog, illetve ezen belül a képességei alapján mindenki számára hozzáférhető felsőfokú oktatáshoz való jog – egyéni alapjogának sérelmét okozta.

A Fidesz nevében a beadványt jegyző Pokorni Zoltán szerint sérti az Alkotmány hátrányos megkülönböztetést tiltó rendelkezését a felsőoktatási törvénynek a hátrányos helyzetet definiáló szabálya is. A felsőoktatási törvény ugyanis meghatározza a képzési hozzájárulás fizetésének kötelezettsége alól alanyi jogon mentesített „hátrányos helyzetű hallgató” fogalmát. A törvény a mentességet azon hallgatók számára biztosítja, akik a jogszabályhely által felsorolt gyermekvédelmi intézkedésekben a középfokú tanulmányaik során részesültek.

Azon hallgatók tehát, akiknek esetében a szociális rászorultság a felsőfokú tanulmányok alatt keletkezik, és korábban a középfokú tanulmányaik során szociális ellátásban nem részesültek, a törvény nem biztosítja a hátrányos helyzet miatti mentességet. Ebből az következik – emeli ki a beadvány indoklásában a Fidesz alelnöke –, hogy adódhat olyan helyzet, amikor a tanulmányi idő alatt hátrányos helyzetűvé váló hallgató nem kap mentességet, míg a felsőfokú tanulmányok alatt rászorulóknak nem minősülő hallgatók részesülnek fizetési mentességben.

A beadvány szerint ez a rendelkezés az azonos szabályozási körbe tartozó, szociálisan rászoruló hallgató között önkényesen, ésszerű indok nélkül tesz különbséget, s ezzel megsérti az Alkotmány hátrányos megkülönböztetést tilalmazó szabályát.

Reformok és megszorítások 2007-ben

Interjú Mannherz Károly felsőoktatási szakállamtitkárral

A költségvetési tervezet megjelenése után felkerestük Mannherz Károly felsőoktatási szakállamtitkárt, és arról faggattuk hogyan látja az oktatás helyzetét a jövőévi költségvetés tükrében.

– Hogyan értékeli a felsőoktatás lehetőségeit a 2007-es költségvetés tükrében?

– A költségvetést ugyan még nem fogadta el a Parlament, de az előterjesztés alapján úgy tűnik, hogy a felsőoktatás „ellátmánya” biztosítva van. Ez talán nem meglepő, hiszen Hiller István miniszter úr szívvel-lélekkel harcolt ezért, mert a tervezett reformok csak

Mannherz Károly

megfelelő anyagi fedezet mellett hajthatóak végre. Jelen pillanatban egyszerűen fut a régi felsőoktatási rendszer és a bolognai program részeként a BA képzések, valamint anyagi fedezetet akarunk teremteni annak felmérésére, hogy mennyire felel meg a piac elvárásainak a BA diploma. A felvételi rendszer korszerűsítésére is elkülönítünk bizonyos támogatást, és úgy tűnik, több pénzt kapnak majd a felsőoktatási intézmények is a kutatási és innovációs alapokból. Az Új Magyarország fejlesztési terv II. programon belül pedig a régióknak szeretnénk több pénzt juttatni. A hallgatói térítési és juttatási rendszert is korszerűsítjük.

Belép ebben a ciklusban 2008-tól a tandíj, illetve fejlesztési részhozzájárulás. A juttatási rendszer megreformálására pedig fedezetre van szükség, melyet a költségvetési törvény biztosít majd. Nagyobb krízis

nem várható, hiszen úgy látszik, hogy ugyanannyi pénz jut jövőre is a felsőoktatásra, mint idén. Ebből pedig megvalósíthatóak a programok.

– Jelentősen – lényegében a felére – csökken a felsőoktatási kutatási programra és az oktatói, kutatói ösztöndíjakra adott pénz? Összességében majd 200 millióval csökken ennek a területnek a támogatása. Milyen más forrásból kívánják ezt fedezni?

– A hallgatói normatíva százezer forint fölé emelkedik, és belép a térítési és juttatási rendszerbe a tandíj a következő évtől. Ez az intézménynél fog maradni. Intézményi döntés alapján 30-40 % lesz erre, és a maradék lesz intézményi fejlesztésre. Még nem lehet látni azt, hogy ez pontosan hogy lesz, de nyilván lesz róla kormányrendelet, és a felhasználásáról is készül majd szabályozás. Ez a pénz az intézmények költségvetését fogja növelni, nem megy bele az állami „kalapba”.

– Tehát az oktatói-kutatói programokat is ebből kívánják fedezni?

– Hát azért nem. A költségvetés 8-9 százalékos emelését sok mindenre lehet fordítani, így a béremelésre, hallgatói juttatásokra és kutatói támogatásokra is. Voltak bizonyos zárolások is az intézményekben, melyeket január 1-jétől igénybe lehet venni, ha minden jól megy. Így az intézmények 89 százalékos többlettámogatáshoz juthatnak.

– A államreform-bizottság által készített javaslat – amelynek következményei már a 2007-es költségvetésben is megjelennek – több ponton érintik a felsőoktatást is. Így például a bizottság felveti a finanszírozás jelenlegi módjának – a támogatások számítási módjának a nemzetgazdasági átlagkeresettel összevetett célszerűtlenségét. A javaslatban szerepel az is, hogy

"közgazdasági nonszensz" a tandíj és a költségtérítés összege közötti jelentős eltérés, és felveti ezek közelítésének szükségességét. Ez lényegében a most bevezetett tandíj drasztikus emelését jelenti. Mi erről a véleménye?

– Meg kell vizsgálni a költségtérítési képzéseket, valóban szükséges-e olyan magas összeget kérni a diákoktól, és inkább ezeket közelíteni a tandíjhoz, amennyiben ez indokolt. Az intézmények most kezdik közölni hiszen a felvételi tájékoztató összeállításához ez szükséges, mekkora összeget kérnek egy-egy szak költségtérítési képzésére félvényként. Idén még nem fogunk ebbe beleszólni. Nem az a célunk, hogy a tandíjat közelítsük a költségtérítéshez, hanem fordítva, de idén még nem szólunk ebbe bele.

– Akkor milyen mértékben fog változni a tandíj összege?

– Nem tervezünk változást mostanában.

– Tehát egy-két éven belül nem emelik a tandíj összegét?

– Nem, én nem tudok róla.

– Hogyan fog változni az államilag finanszírozott képzésekre felvehető száma? Úgy tudom, folyamatosan csökken az államilag finanszírozott, illetve mostantól már csak államilag támogatott képzések keretszáma. 2003-ban még 56.500 gyerek nyerhetett felvételt ilyen képzésre, az idei tanévben viszont már csak 43.500. Ez 20 %-os csökkenés, ennyivel nem csökkent az adott korosztály létszáma. Ráadásul úgy tudom, további 2-2000 fős évenkénti csökkentéssel számolnak!

– Nem jók a számok. Idén még 62.000 államilag finanszírozott diákot vettünk fel (a szakképzéssel együtt, melynek nem töltötték fel a keretszámait – szerk.), és költségtérítésre korlátlan számú diákot lehetett felvenni, de nem voltak annyian, mint tavaly, mikor majdnem 50-50 % volt az arány. Idén 62.000 hallgatót vettünk fel, és ez jövőre 56.000 fő lesz. A részletekről még nincs döntés, de a műszaki és a természettudományi területeket preferáljuk majd.

– Honnan lesz pénz a PPP-s beruházások finanszírozására? Sem az egyetemek támogatásának többlete, sem az OKM fejezetben szereplő kevesebb mint 3 milliárd forint nem tűnik elégnek erre a feladatra. A PPP-s beruházások finanszírozási veszélyeire szintén felhívja a figyelmet az államreform-bizottság.

– A már megkötött szerződésekre van pénz elkülönítve a költségvetésben. A most aláírt szerződések működtetési költségeire is van elegendő pénz.

– Ezek szerint új beruházásokat nem indítanak.

– Egyelőre nincs róla szó. Nem is nagyon láttam ilyen kezdeményezést. Úgy tűnik, kevesebb lesz a hallgató is az elkövetkezendő 5-10 évben a demográfiai változások

miatt. Ezért meggondolandó, hogy milyen fejlesztéseket támogassunk.

– Végül egy a költségvetés területén kívül eső kérdés: Az államreform bizottság anyagában ismét felmerül a felsőoktatási intézmények privatizálásának kérdése, most éppen "modellkísérletnek" nevezve. Mi erről a véleménye? Van hasonló tervezetük?

– Az Alkotmánybíróság azt a döntést hozta, amit szeretünk volna, azaz javasolja, hogy a gazdasági tanácsoknak csak véleményezési joga legyen. Így a gazdasági tanács marad mint javaslattevő, de nem mint a szenátust vagy kari tanácsot felülbíró szerv. Az Alkotmánybíróság szerint ugyanis a legfőbb döntéshozó szerv a szenátus, és ezt nem lehet egy másik testülettel „überolni”. A gazdasági tanácsnak szerepe lesz majd a vagyonértékesítésnél. Az egyetemek befektethetik a pénzüket, és ebben tanácsot adhat az a testület, melyben számtalan banki vezető is helyet foglal.

– Tervezik az egyetemek privatizálását?

– Nem hiszem. Természetesen azonban egy adott egyetem dönthet úgy, hogy eladja egy részét, vagy más alapokra helyezi működését. Központi terv nincsen erre.

– És ha egy egyetem így dönt, akkor ehhez mit szól majd a minisztérium?

– Nem kívánunk ebbe beleszólni. A törvény elfogadása után már minden egyetem felvehet hitelt, de ennek részletei még nincsenek kidolgozva.

– Úgy tudom, nem lesz idén fedezet az Esélyt a tanulásra programra. Hogy fogják ehelyett támogatni a hátrányos helyzetű diákokat?

– Ez gondolom, közoktatási program lehet, mert nem ismerem.

– Az Esélyt a tanulásra közalapítvány 1998-ban alakult, és azóta támogatta a hátrányos helyzetű, önellátó vagy éppen szegény diákokat. Pályázati rendszere kiválóan kidolgozott volt. Az alapítványt a Bursa Hungaricával együtt az Oktatásért Közalapítvány vette át idén októberben. Ezek szerint igaz a hír, nem lesz támogatás. Mi lesz helyette?

– Egyszer van a Mentor program, erre van pénz. Megalakult a Felsőoktatási Kerekasztal is, melynek első ülésén érdemben tárgyaltak a felsőoktatási juttatások átalakításáról, hogyan lehetne a szociális támogatásokat szabályozni. Ki akarunk dolgozni egy olyan rendszert is, mely esélyt ad olyan hallgatóknak is, akiknek a szülei nem tudják előteremteni a tandíjra való pénzt. Ezen a rendszeren most dolgozunk. Így ezt már 2007-ben meg tudjuk hirdetni, hogy egyértelművé tegyük: nyugodtan jelentkezhet bárki a felsőoktatásba.

Erdrődy Orsolya

Esélylatolgotás zh után

Az irodalomtankönyvek négy évtizede

A tanulmány készítője a 70-es és 80-as években használt 5-8. osztályos tankönyveket és egy-egy a 90-es években, illetve 2000 után kiadott irodalmi tankönyvsorozatot hasonlított össze. Ebből próbált a tendenciákra vonatkozó következtetéseket levonni.

A tematikai változások

A rendszerváltás előtt az irodalomtanítás, és így az irodalom tankönyvek is, ideológiai funkciókat is tartalmaztak, amelyek mindenek előtt bizonyos (jellemzően a Szovjetunióhoz kötődő) témák, illetve szerzők preferálásában nyilvánultak meg. Ezek a témák azonban már a nyolcvanas években is kopni kezdtek, a rendszerváltás után pedig határozottan eltűntek a tankönyvekből. A kilencvenes évektől az irodalom közéletpótló szerepe is megszűnt, így már se a tankönyvszerzőket, se a tanárokat nem korlátozták a korábbi ideológiai megkötések.

A 70-es évek tankönyveinek anyaga gyakorlatilag 90%-ban lecserélődött.

A tankönyvek témaköreinek változását az ideológiai szempont mellett a tudományos életben zajló elméleti viták is befolyásolták. Ez leglátványosabban abban nyilvánult meg, hogy jól kitapinthatók az irodalomtörténeti és irodalomelméleti viták eredményeként a befogadási esztétikák hatása és megjelenésének aránya a tankönyvekben.

A tankönyvek híján vannak a mértéktartó arányosságnak, a témakörök – hacsak nem irodalomtörténeti vagy irodalomelméleti szempontúak – inkohereznek, terjedelmük és a meghatározott kánon is esetlegesnek tűnik. Kevésbé jellemző ez a 90-es és a 2000-es évek sorozatára, mert ott egyikben a történet, a másikban az elmélet a fő szervező elv. Azonban a szerzők és a kiválasztott művek sok esetben itt is esetlegesek. A sorozatok egészét tekintve a négyéves tananyagban fejlődési ív, egymásra épülés alig tapasztalható. Ezen anomáliák mögött azonban általános probléma húzódik meg. Nincs végiggondolva, hogy az általános iskolák felső tagozatában mit és hogyan kellene irodalomból tanítani. Vagy a régi hagyományt követik a szerzők, vagy megpróbálnak új utakat keresni, de minden megoldásnál érződik a bizonytalanság.

Az irodalom tanításánál az életszerűség nem feltétlenül azt jelenti, hogy a gyakorlati élet problémái vagy a tanulók életvilága az anyagban megjelenhet – azért erre is lehet jó példákat találni, de nem a vizsgált tankönyvsorozatokban -, sokkal inkább a tanulók érintettségének kialakítását jelenti, hogy a tanulók képessé váljanak az elsajátított stratégiákon

keresztül a művekhez közeledni, hogy a megértés folyamata és tevékenysége örömet és élvezetet is jelentsen számukra. Fontos annak tudatosítása, hogy az alkalmazható tudás átadása irodalomból a szövegértési és szövegalkotási képesség fejlesztésében nyilvánulhat meg leginkább.

Tanulhatóság

Az 5. osztályos tankönyveket vizsgálva megállapítható, hogy a tankönyvek makrostruktúrája (tartalomjegyzék, előszó, címek, képaláírások, kislexikon stb.) az elmúlt évtizedek során lényegében nem változott. A korábbi tankönyvekhez képest a 2000. után kiadott tankönyvben újdonság a motiváló funkciót betöltő előszók, az elkülönített otthoni feladatok és az önálló kutatómunkát igénylő feladatok megjelenése.

A tanulók motivációja terén javulás tapasztalható. A 90-es és 2000-es évek tankönyvei tartalmilag változatosak, igyekeznek megszólítani a tanulókat,

sok ismeretet önálló tanulói feladatokba ágyazottan közvetítenek. Nagyon sok a feladat, az ismeretanyag gyakran nem külön szöveggént, hanem a feladatokba ágyazva szerepel, ez motivációs szempontból nagyon kedvező. A sok feladaton keresztül megvalósuló műértelmezés a gyerekeket a befogadás folyamatának részesévé teszi. Ezek között sok olyan van, amely a gyerekek együttműködését is igényli, a feladatok egy része pedig ösztönzést ad a tanulók önálló véleményének elmondásához. A szerzők szemléletesen fogalmaznak, a gyerekek életkori sajátosságait, érdeklődését figyelembe veszik. Az életkori sajátosság figyelembe vétele tekintetében azonban vannak még bizonytalanságok, a szerző hol túlzottan igyekszik megfelelni a korosztálynak, hol pedig nem veszi figyelembe ezt a szempontot.

Taníthatóság

Az 5. osztályos tankönyvek közül a 70-es és 80-as évek tankönyve a hagyományos irodalomfelfogásra épít, amely a szerző életrajza és a mű jelentése között közvetlen kapcsolatokat keres.

A 90-es évektől kiadott tankönyvek már jobban megfelelnek a kor tudományos követelményeinek, hiszen

a szerző – mű – befogadó hármassziszonyrendszeréből az utóbbi kettőre is hangsúlyt fektetnek. Egyrészt részletesen foglalkoznak az irodalmi művek megértéséhez szükséges kódok megismertetésével, másrészt a befogadás aktív tényezőinek tekintik a diákokat is. A művek értelmezésekor teret engednek a többféle interpretációnak. Hangsúlyt fektetnek az olvasóvá nevelésre is.

A 2000-es évek tankönyve szakít a hagyományos tematikai renddel, s egy poétikai rendezőelvet – műnem szerinti beosztás – követ a tankönyv felépítésében. A kor tudományos követelményeinek megfelel, bár szemléletében sok esetben konzervatívabb, mint a kiválasztott 90-es évek tankönyve. Kevésbé nyitott, általában egy meglehetősen zárt, sokszor algoritmikus kérdéssorral végzi az elemzést, kevesebb teret ad a tanulói értelmezési kísérleteknek.

A tankönyvek strukturáltsága, koherenciája a tanulók életkori sajátosságainak megfelelő, a tankönyvek a tudományos ismereteket a diákok életkorának megfelelő mennyiségben, mértékben és hangvételben tárgyalják. A műelemzéskor határozottan építenek a tanulói aktivitásra és a tanulók közötti együttműködésre. A diákok így érintetté válnak, részesei lesznek a műértelmezés folyamatának.

A differenciális szemlélet nem jelenik meg egyik tankönyvben sem, ahogy a kontroverzív és multiperspektívikus szemlélet is csak elszórtan. A problémamegoldásra, problémaérzékenységre nevelés csak részlegesen érhető tetten. Az önálló ismeretszerzést támogató feladatok a 80-as évektől jellemzőek.

Az ismeretanyag mennyisége és tartalma

Ezt a szempontot a Petőfi Sándor: János vitéz című elbeszélő költeményét feldolgozó fejezeteken vizsgáltuk. (lásd kapcsolódó táblázatot)

dalomtörténeti korszakok bemutatásakor jelenik meg. Ha csak az irodalomhoz kapcsolható szakszavakat vizsgáljuk, látható, hogy ez a szám és arány jóval kiegyensúlyozottabb a különböző tankönyvekben. E szempont a meghatározóbb egyébként az irodalomkönyvek vizsgálatakor.

A szakszavak az irodalomban is speciális jellegűek. Egy részük a hétköznapiakban is használt kifejezés, az irodalomban mégis szakszónak tekintjük (pl. vers, költemény, elbeszélés, leírás, stb.) Az új szakszavak oldalankénti sűrűsége a 2000-es évek tankönyvét kivéve nem éri el az 1 szó/oldal. Ez nagyon jó aránynak tekinthető. A 70-es, 80-as években pedig 0,6/oldal volt az érték, ez vállalható arány. A 90-es, 2000-es években emelkedett ez a szám, de a 1 új szakszó/oldal elfogadható még ebben a korosztályban. Ezek ismétlődése oldalanként a 2-3 közötti értéket éri el, ez szintén elfogadható. A 2000-es évek könyvében éri el az oldalankénti majdnem 5 szakszót.

Az irodalom tankönyvekben a magyarázatok valamilyen módon mindig a mű világához kapcsolódnak, így az elmélet is mindig élményszerű úton közelíthető meg, ami a tanulhatóság és a megértés szempontjából is rendkívül fontos. Ez nagyban segíti a diák számára a továbbgondolhatóságot, az önálló vélemény kialakítására vonatkozó lehetőséget, illetve igényt. Ebből a szempontból megállapítható, hogy a 80-as évektől kezdve a tankönyvek igyekeznek a diákok kreativitását, gondolatát, véleményét felhasználni, de még a 70-es évek könyve is tett erre kísérletet, csak az sajnos megragadt az élethelyzetek magyarázatánál.

Illusztrációk

Az illusztrációkat szintén a Petőfi Sándor: János vitéz c. fejezetekben vizsgáltuk. (lásd a kapcsolódó táblázatot a következő oldalon)

Petőfi Sándor: János Vitéz	A fejezet hossza (oldal)	Szakszavak száma	Idegen szavak száma	Évszámok száma	Földrajzi nevek száma	Személynevek száma	Egyéb
IR/1970/5	94	281	1	8	4	6	**
IR/1980/5	130	277	1	17	33	30	***
IR/1990/5	36	246	4	13	7	19	****
IR/2000/5	64	313	3	1	4	26	

** A mű szövegét 106 szómagyarázattal egészítik ki, mely idegen szavakra, régies kifejezésekre, tájnyelvi szavakra vonatkozik
 *** A fejezetbe □
 **** Ez az egyetlen fejezet, mely nem tartalmazza magát a művet, ezért ilyen rövid

A táblázatból jól látható, hogy a legkevesebb ismeretelemet a 70-es évek könyvfejezete használja, a 90-es, 2000-es években kb. 20-25%-al több jelenik meg. A 80-as évek könyvfejezetében megjelenő magas számnak (160) az az oka, hogy itt a tankönyv egy átfogó Petőfi pályaképet is bemutat. Ez a többi könyvben így nem jelenik meg. Az ismeretelemek ilyen meghatározása (szakszó+évszám+személynév+földrajzi név) az irodalomkönyvekben főleg a költői pályaképek és iro-

Általában az irodalomtankönyvek az illusztrációkat mint külsőséget, a tankönyv esztétikai megjelenését meghatározó eszközként használják.

Ebből a szempontból még leginkább a 80-as évek tankönyve emelkedik ki, mert ott sokféle típusban, a pedagógiai szempontokat is figyelembe véve használták ezt a lehetőséget.

Az irodalomtankönyvekben az illusztrációk általában

Ismeretanyag mennyisége a vizsgált négy tankönyvben

Illusztrációk	Szöveg*	Ábra, séma, képlet	Kép, rajz	Térkép	Összes
	(db)	(db)	(db)	(db)	(db)
Irodalom					
IR/1970/5	1	0	18	0	19
IR/1980/5	14	10	29	1	54
IR/1990/5	10	2	4	0	16
IR/2000/5	23	0	23	0	46

* Itt a szöveges idézetekre gondolunk, melyek az irodalomkönyvekben sajátos "illusztrációként" működnek.

motiváló funkciót próbálnak betölteni, ennek ellenére a tankönyvek nagy része nem is színes (a színes illusztrációk pedig olykor meglehetősen ízléstelenek), a vizuális megjelenítés minősége sokszor áldozatul esik a tankönyvek árkalkulációjának. A mai diákok számára az irodalomtankönyvek meglehetősen ingerszegénynek tűnhetnek.

Kérdések

A kérdéseket szintén a Petőfi Sándor: János vitéz c. fejezetben vizsgáltuk. A 70-es évek tankönyvének János vitéz fejezetében a rögzítést és elmélyítést szolgáló feladatok általában a mű tartalmára vonatkoznak, az alkalmazást segítő feladatok pedig a stílris, fogalmazást segítő feladatok. Leginkább az értelmezésre, véleménynyilvánításra vonatkozó feladatok hiányoznak. A 80-as évektől kezdve a tankönyvi feladatok és kérdések egységesebben segítik az elemzést, nem lehet éles szakadékot vonni a tartalmi és a formai eszközök elsajátítása között.

A 2000-es tankönyvi fejezet specialitása, hogy ahogy halad előre a mű feldolgozásában, egyre több a kreativitást igénylő feladat, egyre összetettebbé, érdekesebbé, a gyerek intellektuális érdeklődését felkeltővé válnak a feladatok, egyre nő a problémamegoldó feladatok száma is. Érdekessége még, hogy szemben a korábbi könyvekkel, nem azonos szerkezetben ismétlődnek az egyes fejezetek feladatai, s nem azonosak a feladattípusok sem. (Sajnos ebben a tankönyvben sem egyenlő színvonalúak, sokszor teljesen indokolatlan, töltelék-feladatok is találhatók.)

A 2000-es évek tankönyve az egyetlen, melyben az alkalmazást és a problémamegoldást szolgáló kérdések és feladatok aránya meghaladja az 50%-ot. Ez a tankönyv(fejezetnek) rendkívül pozitív sajátossága. Ráadásul a feladatok többsége érdekes, kreatív, intellektuálisan izgalmas, arra készíti a gyereket, hogy önállóan gondolkodjon, véleményt formáljon, tevékeny részese legyen az elemzésnek. A vizsgált négy tankönyvi fejezet közül a kérdések és feladatok szempontjából messze ez a legkorszerűbb szemléletű.

Ebben a tekintetben a 70-es évek könyvének fejezete tér el alapvetően a többitől, mert itt nagyon egyszerű, sokszor az irodalomhoz alig kapcsolható, nagyon gyakran „alibi” feladatok vannak. Ennek oka nem az, hogy az adott korosztály sajátosságaihoz akar igazodni a feladatok nehézségi foka, hanem e mögött sokkal inkább egy nagyon leegyszerűsített irodalomkép közvetítésének szándéka áll.

Összegzés

Az irodalomtankönyvek az elmúlt bő három évtizedben óriási változáson mentek keresztül. Ebben nagy szerepet játszott az is, hogy a 90-es évektől kezdődően kialakult a szabad tankönyvpiac, s ez a helyzet versenyre készítette a kiadókat is. Értelemszerűen tőlünk (s nem csak időben) legtávolabb a 70-es évek könyve áll, pedagógiájában, irodalomfelfogásában egyaránt. Mégsem lehet csak negatívan írni róla, mert számos fontos szempontnak igyekezett az akkori lehetőségeken belül megfelelni. Mai szemmel leginkább a tankönyvi szövegek korosztályhoz való igazítása, az ismeretek átadásában való mértékletessége tűnik ki.

A 80-as évek tankönyve a részletes elemzés során számos meglepetéssel szolgált. Bár még hasonlóan a 70-es évek könyvéhez hordozott magán ideológiai ballasztokat, szerkezetében, pedagógiai, didaktikai elveiben, irodalomhoz való viszonyulásában a kor lehetőségeihez mérten sokat javult elődjéhez képest.

A 90-es, 2000-es évek tankönyvei irodalomfelfogásukban, az irodalmi művek értelmezésében rengeteget korszerűsödtek. A legnagyobb bizonytalanságot azonban itt is a tantárgyfiziológiai kérdések megoldatlansága jelenti. Ezek közül a legfontosabb kérdés, hogy mit és hogyan tanítsunk irodalomból a 10-14 éves korosztálynak. A kiadók, szerzők megpróbálnak újítani, igazodni a piac, illetve a tantervi szabályozások különböző igényeihez, de az alapvető évtizedes tantárgypedagógiai hagyományokat, kánont nem gondolják gyökeresen újra. Ebben nyilván közrejátszik az elmúlt másfél évtized tantervi, tartalmi szabályozási vitáinak felemássága is.

Ahhoz, hogy az irodalomtanítás gyökeresen megváltozzon és az olvasástanítás, az olvasás megszerettetése az élményszerzés irányába változzon, újra át kell gondolni ebben a folyamatban a tankönyvek helyét. Mi a funkciójuk? Milyen kánont adjanak át? Milyen műértelmezési technikákat közvetítsenek? Egyáltalán, mire való irodalomórán a tankönyv? Ezek mind olyan kérdések, melyekre a szakmának választ kellene adnia. Az elmúlt másfél évtized eseményei ezt a tisztázó folyamatot nem segítették elő. A vizsgálat egyik meglepetése, hogy a 80-as évek tankönyve mennyi kezdeményezést indított el az irodalomtanítás megváltoztatásában. Azt is megállapíthatjuk, hogy a rendszerváltás utáni időszak többnyire jól tett a magyar irodalomtankönyvek fejlődésének, korszerűsödésének. (Természetesen voltak negatív folyamatok is, pl. a tankönyvkiadók versenye sem mindig pozitív folyamatokat indukált.) Az már más kérdés, hogy ez a fejlődés vajon elég dinamikus volt-e? A mai tankönyvpiac termékeit látva (egy-két pozitív kivételtől eltekintve) azt kell válaszolnunk, hogy sajnos, nem. A tankönyvek fejlesztésében még számos lehetőség áll a szerzők és a kiadók előtt.

Kerber Zoltán

Merre tovább, érettségi?

Interjú Környei Lászlóval, a Commitment Kft. szakmai igazgatójával

A standardizálás olyan társadalmi változás, amelynek menedzselése különleges kormányzási eszközöket igényel. A standardizálás és ennek menedzselése a 2005-ös magyar érettségi reform meghatározó eleme- idézi Halász Gábort nemrég publikált tanulmányában Környei László, a Commitment szakmai igazgatója. Az érettségi átalakításának tapasztalatairól kérdeztem a reform folyamatában egykor közreműködő szakértőt.

– Mit jelent a standardizálás megjelenése az oktatásban?

– Megfigyelhetjük a különböző gazdasági és társadalmi folyamatok leírását és értékelését figyelve, hogy azok egyre szélesebb körben, pontosan leírt algoritmusok szigorú megtartásával történnek. Gondolhatunk itt a különböző élelmiszerbiztonsági standardoktól, a hulladékkezelésen át, a közlekedésre vonatkozóig sok mindenre. A standardok megjelenése az oktatásban is megfigyelhető. Ennek számos eleme már a '90-es évek végén megjelent jogszabályokban is testet öltött. (Pl. 11/1994. MKM rendelet eszköznormatíva melléklete). Eddig az ilyen leírásokra ritkán használtuk a standard megnevezést. Talán azért az új érettségi kapcsán került először középpontba ez a kifejezés, mert a köznyelv a standardizált és az összemérhető fogalmakat egymás szinonimájának tekintette. Abból a gondolatból kiindulva, hogy az új érettségi felvételi vizsgát kiváltó szerepe, természetes módon felvetette az érintettek körében az összemérhetőség

erősítésének igényét, és így némileg hibás fogalomazonosítással használta mindenkori a standard érettségi fogalmat.

– Mi akkor a valódi kapcsolat a standard érettségi, és a teljesítmények összemérhetősége között?

– Le kell szögezni, hogy az érettségi fejlesztésének fontos célja a teljesítmények összemérhetősége, melynek eléréséhez vezető legfontosabb eszköz a standardizálás.

– Az érettségi vizsga standardizálása azt jelenti, hogy a folyamat algoritmus, tárgyi és személyi feltételei jogszabályokban pontosan meghatározottak. Biztosított ezeknek a feltételeknek a garantálása, ellenőrzése. Természetesen a fejlesztőkezen standardok kialakításakor azt tartották szem előtt, hogy a megszületett eredmények minél valósabb képet adjanak a vizsgázók tudásáról függetlenül attól, hogy egy diák mikor, hol és kik előtt vizsgázik. Egyszerűen kifejezve, az eredmények összemérhetősége minél szélesebb időbeli, térbeli, és tartalmi körben valósuljon meg.

– Az új érettségi egészének standardizálása a vizsga minél több folyamatának standardizálását követelte meg. Ez az emelt szintű vizsga esetén határozottan érvényesült, de a középszintnél is előrelépést jelentett a korábbi gyakorlathoz képest. Megállapítható, hogy a standardizáció alapelemeit, nevezetesen az azonos vizsgakövetelményeket és vizsgakörülményeket, az érettségi rendeletek mellékleteként megjelenő részletes vizsgakövetelmények és az egyes vizsgaszintekhez tartozó vizsgaleírások, valamint a mindkét szinten megjelenő központi feladatsorok és értékelési útmutatók magas szinten biztosítják.

– Vizsgáljuk meg azonban, hogyan érvényesültek a gyakorlatban a jogszabályokban definiált standardok!

– Azt gondolom, elmondhatjuk, hogy jelentős fejlődés történt e tekintetben a régi vizsga gyakorlatához képest. Ki kell azonban térni néhány olyan standardra, mely a gyakorlatban nem vagy csak nagy nehézségek árán volt biztosítható. Mindenekelőtt kiemelendő az emeltszintű vizsga időpontja. Mivel mind az írásbeli dolgozatok javítása, mind a tantárgyi bizottságok működtetése az iskolai szorgalmi időre esik, a személyi feltételekre megszabott standardok betartása nem volt biztosítható. Különösen érzékelhető volt ez a gond az írásbeli dolgozatok javítása terén. A javítást végző munkacsoportokon belüli és a munkacsoportok közötti folyamatos egyeztetés ugyanis általában elmaradt. Ez elsősorban az anyanyelv és a történelem dolgozatok eszéinek összemérhető értékeléséért lehetetlenné. Megállapíthatjuk, hogy a helyzet javítására tett lépések – javítási díjak emelése – nem hozták meg a várt eredményt, s ha lehet, a

helyzet 2006-ban még romlott 2005-höz képest. Személyes véleményem szerint az írásbeli dolgozatok standard javításának megoldatlansága ma az emeltszintű érettségi egyik leggyengébb láncszeme.

– Melyik területen kell még javítani?

– Fontos feladat a tantárgyi bizottsági munka standardjainak részletes kidolgozása. Az OKÉV egyes területi szervei kiadtak olyan „állásfoglalásokat”, melyek, jogszabálynak álcázva magukat megpróbálták rendszert vinni a bizottságok működési algoritmusába. Szerintem ezen a területen a „legjobb gyakorlat” standardként való megfogalmazása lehet a mielőbb megvalósítandó cél. Saját tapasztalat alapján is elmondhatom, hogy a tantárgyi bizottságok, a bennük tevékenykedő tanárok áldozatos, korrekt munkája ellenére sem tudják, a standardizáltság mai szintjén, az összemérhetőség elemei szintjét sem garantálni.

– Miért gondolja, hogy a vizsgateljesítmények összemérhetősége az új érettségi vizsgarendszer szakmai minőségének legfontosabb kritériuma?

– Annak ellenére, hogy ez a vizsgarendszer százmilliárdos nagyságrendű anyagi erőforrás szétosztásának „finomszerkezetét” hivatott meghatározni, talán kevésbé érzékelhető ennek a kihívásnak tudatosodása a rendszer működtetőiben. A zökkenőmentes lebonyolítás prioritása mellett sajnos még elhanyagolható szempont a humán erőforrás optimális fejlesztésének támogatása. A társadalmi mobilitást nem, hogy nem támogatja a rendszer, hanem – a nyelvtudás aránytalan felértékelésével – drasztikusan akadályozza azt.

– Hogyan lehet majd összemérni a különböző módokon és időpontokban tett vizsgák eredményét?

– Az új rendszer sokszínűsége miatt egy adott államilag finanszírozott hely megszerzésére igen sok út áll rendelkezésre. Így lehetőség van egyéni stratégiák kidolgozására. Azonban

a közvélemény azt várja el, hogy ezek az utak azonos nehézségűek legyenek. Tapasztalhattuk: igen nehéz biztosítani, hogy országos méretekben ugyanaz a minősítés ugyanazt a teljesítményt fedje, és még nehezebb, hogy ez a szempont nemcsak az adott évben vizsgázók, hanem az évente változó populációk teljesítményének összemérhetőségére

Környei László

is vonatkozzék. Gondoljunk itt az évi két vizsgaidőszakra, az előrehozott érettségi lehetőségére és a későbbiekben értékelendő emelt szint/középszint alternatívára. Gondoljunk meg, „hányféle biciklivel” indul versenyre egy orvostanhallgató jelölt azért a közel tízmillió forintért, amit az állam az adófizetők pénzéből a képzésére költ. Jogos az elvárás, hogy a standardizáció hatékonyan működjön az esélyegyenlőséget biztosító összemérhetőség érdekében.

– Milyen szerepe lehet a vizsgarendszernek a közoktatásban?

– Az állami vizsgarendszernek és a különböző hazai és nemzetközi tudásméréseknek a magyar közoktatásban különleges szerepet kell betölteniük. Nevezetesen a tartalmi modernizáció kikényszerítését. Erre ugyanis a különböző tantervek, tankönyvek nem voltak képesek. Az új műveltségterületek beemelése az oktatásba, a készségek és képességek fejlesztésének erősítése a hagyományos ismeretek elsajátítása mellett új dimenziót jelentett meg

az összemérhetőség kritériumrendszerében, új feladatot jelentve e folyamat standardizálásáért felelősök számára. Az egyes tantárgyak vizsgakövetelményei kellő részletességgel kitértek a modern tartalmi elemekre. Az ezen a téren mutatkozó eredmények ellenőrzése és értékelése külön szempontként megjelent a próbaérettségi és a 2005. évi vizsgák elemzése során.

Az írásbeli vizsgák esetében a feladatkitűzés vonatkozásában megnyugtatóak eddig a tapasztalatok. Kevésbé mondható ez el a szóbeli, különösen a középszintű szóbeli vizsgákról. Itt valószínűleg részletesebb standardok kidolgozására lenne szükség, hogy ne csak címében, hanem tartalmában is az új szellemiséghez illeszkedő feleleteket várjanak el a vizsgázatók.

– Személyes meggyőződésem, hogy a mérőeszközök előállításához, a tartalmi modernizációt is hatékonyan támogató standardok folyamatos fejlesztéséhez szükség lenne egy

erre a feladatra szakosodott külön intézmény létrehozására.

– Milyen problémákat vetett fel az a tény, hogy a felvételizők szabadon választhatják meg a vizsga szintjét?

– Az elvi alapvetésben nem kis zavart okozott a középszintű vizsga alapvetően tanulmányokat lezáró, illetve az emelt szintű felvételi vizsgát kiváltó funkciójának összekeveredése. Ez egy új problémát vetett fel a standardizáltság – összemérhetőség követelményének biztosításában. Hiszen elméletileg garantálni kellett volna, hogy a teljesítményskála minél szélesebb intervallumában az azonos teljesítmények a különböző vizsgákon azonos felvételi pontokat eredményezzenek. Meglepő volt, hogy a megbeszéléseken a kollégák számos érvet soroltak fel a kettős rendszer további fenntartása mellett. Érdekes szempontként jelent meg az egyéni stratégiatervezés jelentősége. Ez a fontos egyéni kompetencia mostantól jelentős szerepet játszhat abban, hogy sikerül-e valakinek bejutnia az általa választott felsőfokú intézménybe, vagy

sem. Nyilvánvaló azonban, hogy az esélyegyenlőség és a társadalmi mobilitás szempontjából ennek az új elemnek a megjelenése negatívan hat a szelekciós folyamatra.

– Hogy rendezi át az érettségi az iskolákban kialakult tanulói teljesítmények megítélését?

– A standardizált érettségi az iskolákban különböző módon, de mindenképpen átrendezi a helyi értékelési rendszer által kialakult tanulói rangsorokat. Az emelt szintű vizsga szervezési szabályai lehetővé teszik, és középszinten is jócskán megnehezítik a megszokott tanári megfontolást, miszerint a vizsga értékelésébe igyekeztek belevinni az évek során a tanulóról tapasztalt tudást. Ez a tény jelentősen hozzájárult ahhoz, hogy első évben bizony sok iskolában csak a középszintű vizsgát ajánlották még a legjobb tanulóknak is. Meglepően éles vita alakult ki a pedagógus közvéleményben arról a tényről, hogy az érettségi vizsga „pillanatnyi teljesítményt” mér. Sokan még mindig nehezményezik, hogy a vizsgaeredmény egyre függetlenebb a „négyévi munkától”.

– Érez még bármilyen problémát az érettségi standardizálása kapcsán?

– Igen. A javítási és értékelési stratégiák standardizációjának fejlesztési iránya, és az értékelő „igazságérzetének” egyre gyakoribb konfliktusára gondolok. Ez az ellentmondás különösen a matematika és a fizika vizsgák esetében érzékelhető. A standardizáció megköveteli, hogy a feladatmegoldást, vagy a feleletértékelést egyre kisebb elemekre, itemekre bontva pontozzák a vizsgáztatók. Ennek következtében előfordulhat, hogy az a tanuló is majdnem maximális pontot kap a feladatára, aki a feladatban megoldandó probléma szempontjából teljesen értelmetlen végeredményt adott be helyes válaszként. Az eredménye teljesen rossz, de a megoldása valóban csak

Emelt szintre készülve

egy-két helyen hibázik. E probléma egyik lehetséges megoldása az lehetne, hogy a részpontok összegével csak az elérhető maximális pontszám 50% – 70%-a legyen elérhető. Ennél több pontot csak akkor kapna a vizsgázó, ha a végeredmény is helyes. Hasonló probléma az, amikor a szóbeli vizsgán a tanuló helyesen mondja ki az értékelési útmutató által megkívánt tételeket, definíciókat, de a szövegkörnyezetből a vizsgáztató számára kiderül, hogy a vizsgázónak valójában fogalma nincs az egésztől. Szabályosan értékelve a feleletet itt is maximumközelit pontot kell adni. Annak standardizálható értékelése, hogy a vizsgázó mennyire érti, amit mond, ma még megoldatlannak látszik.

– Hogyan foglalná össze a további kihívásokat jelentő problémákat?

– Összességében az 1992 óta fejlesztett és 2005-ben bevezetett új rendszerű érettségi vizsga gazdag lehetőséget biztosít a közoktatás problémáinak kezelésére. Az oktatási kormányzat azonban „szakmai vakrepülést” végez, valószínűleg nincs tisztában ennek a valódi reformnak a jelentőségével és hatékonyságával. Miközben látványos pénzsorás folyik a közoktatás-fejlesztés számos területén, az érettségi lebonyolítása és gondozása a hiányos pénzügyi lehetőségek miatt állandó szakmai kompromisszumokra kény-

szerül. Durva hibának tartom a középszintű és az emeltszintű vizsga eredeti funkciójától eltérő használatát, nevezetesen a középszintű érettségi összemérhetőséget igen alacsony szinten biztosító eljárását felvételi szelekcióra használni. Gondot jelent, hogy a vizsga gondozásáért felelős személyek, a maguk tökéletességét hangoztatva nem reagálnak a pedagógusok részéről megfogalmazódó kritikákra, s nem tesznek meg mindent azért, hogy a rendszer kisebb-nagyobb korrekciók révén évről évre javulni tudjon. Nem készült pontos hatásvizsgálat, milyen befolyást gyakorolt az új rendszer a közoktatás és a felvételi szakmai és társadalmi paramétereire. Ilyen körülmények között nem tervezhető tudatosan, célhoz kötötten a rendszer fejlesztése. Nem érzékelhető tudatos törekvés az érettségi nyújtotta lehetőségeknek a tartalmi modernizációban történő kihasználására. A nyelvtudás túlértékelése, melyet a döntéshozók is érzektek, és a felvételi kormányrendelet módosítása során megváltoztatni tervezik, otromba esélyromboló tényező. Mindezek ellenére a 2005-ben bevezetett új érettségi rendszer közoktatásunk egyetlen olyan reformértékű eleme, mely ténylegesen elmozdítja ezt a sokáig mozdulatlan rendszert. Óvjuk, védjük és tökéletesítsük!

Endrödy Orsolya

Minden hónapban számos olvasói levelet kapunk, melyek magazinunk cikkeivel, valamint az oktatás helyzetével kapcsolatosak, ezért határoztuk el egy *Olvasóink írták* című rovat elindítását novembertől. Amennyiben lapunkról, esetleg valamely oktatáspolitikai döntésről kiforrott véleménye van, küldje el kiadónk címére! A legjobb írásokat publikáljuk.

A nevelés nemzeti ügy

Mindenki, aki neveléssel foglalkozik (szülő, pedagógus, politikus), sejti, tudja, hogy fontos, amit tesz. Az állam egyik központi feladatának tekinti, a pártok versengenek a nevelést hivatásszerűen végző intézmények befolyásolásáért, irányításáért. Általános az a felismerés, hogy a fejlődés egyik záloga a tudás, s ez egyben a nevelés leghatékonyabb eszköze is. Renan szerint: „A nevelés kérdése a mai társadalom élet-halál kérdése.” – Nincs ebben szemernyi túlzás sem.

Csodálkozhatunk-e, ha még a koalícióban kormányzó pártok is versengenek, fonják hálójukat, remélve, hogy az iskolák beleakadnak. Uralni akarják a jövő letéteményeseit, ahogy a diktatúrák teszik. Szövik a pókhálószerű körülményeket, váltáskor újrászövik. Ezek a gondolatok futottak át az agyamon, amikor érdeklődéssel és figyelemmel olvastam a Köznevelés ez idei 30. számában a Hiller-interjút.

Megleptek, mert szokatlanok, a pedagógiai ismeretekkel és tapasztalatokkal szinkronizáló sorok, elsöre azt az érzetet keltve, hogy jó az irány. – Mert a „gyorsolvasás” téves következtetéseket szülhet, újra olvastam a beszélgetés egészét, aztán elemezni is próbáltam. A kép természetesen árnyaltabb lett.

Az utolsó előtti sorok egyenesen mellbe vágta. – Ezzel kezdem.

Az új miniszter szociáldemokrata párt-elkötelezettségéről vall.

Elődje is pártelkötelezett volt, liberális eszméket képviselt meglehetősen ellentmondásos módon (pl. mindent agyonszabályozott), a szavazók alig 5-6%-ának képviseletét emlegetve. Hiller István szemtől-szemben (ez még karakánnak is tűnhet) valamiféle szociáldemokrata oktatáskonceptió mellett tör lándzsát, ő a szavazók egyre csökkenő, most talán 15-20%-át maga mögött remélve. Oktatás pártérdekek mentén! Akkor, amikor érvényes törvények tiltják a

pártpolitika betüremkedését az iskolákba. – Úgy tűnik, nincs remény a törvények szerinti oktatásirányításra most sem.

Felrémlt, hogy a „méretgazdaságosság” gondolata is tovább él. Lehet, de itt – megnyugvásomra – ez nem került szóba. Ahogy az oktatásirányításban nincs helye a pártpolitikának, hasonlóan káros az ellehetetlenítő gazdaságossági szemlélet is. A vezérmotívum csakis a pedagógiatörténetben feltárt és a nevelélméletben megfogalmazott szakmai tapasztalat törvényszerűsége lehet. Nem a pártérdek.

Ezt az alapevidenciát sem a liberálisok, de úgy tűnik, a szocialisták sem hajlandóak akceptálni. Munkájuk csődeffektusa itt érhető tetten.

A továbbiakban azokról az elképzelés- és véleményelemekről lesz szó, amelyek a „jó az irány” érzetet keltették, azokról, amiket örömmel, néhol figyelmeztetéssel, de üdvözölhetünk:

„Köznevelés!” – nem közoktatás. „A nevelést nem lehet centire, forintra mérni, mert emberi dolog.” Ésszerű, igaz.

Érdekes az órahasonlat, bár talán nem kell minden esetben az óra egészét „megreformálni”, esetleg egy rugócsere is megoldás. Az egységben, az egészben gondolkodás persze nem csak kívánatos, nélkülözhetetlen is.

Teljes bizonyossággal állíthatjuk, hogy az alapoktatás hatása az egyetemig, de a sírig is (néha visszahúzó erővel) érvényesül. Bizonyos az is, hogy „az alapfokú oktatás alapvetően az alapkészségek kibontakoztatására és megerősítésére

szolgál.” Hozzáteszem: a nevelőmunka számos egyéb eszközét is használni kell. – Vita van, hogy hány tanév szükséges ehhez. – 50-60 évvel ezelőtt a kisiskolások, akár mostoha körülmények között is megtanultak jól, sőt szépen írni, érteően és érthetően olvasni, számolni az alpműveletekkel, ismertek számos történelmi eseményt, földrajzi tény, gyűjtöttek, tároltak növényeket, bogarakat, számosan jól szavaltak, mindezt majd mindenki a negyedik tanév végéig, sokan előbb! – A néptanítók tették dolgukat, akár tanyasi összevont négyosztályos egy tanerős iskolában a „nemzet napszámosa” státuszban.

Jó olvasni, hogy 2007-13 között 150 milliárd forint jut az infrastruktúra fejlesztésére. (Ha euróban kapnánk adatot, biztonságosabban számolhatnánk.) Igaz, ennek 85%-át az EU-tól remélik. Vajon megkapjuk-e, ha „a 15% előteremtése is nagy feladat?” Ez ideig az előirányzat egészét egyetlen ország sem kapta meg. Az viszont biztató, hogy „a magyar tehetséges”, miért ne tudna kiváló pályázatokat írni – ebben az esetben – a minisztérium is?!

A minőségbiztosítási kísérletek valóban nem jártak, nem járhattak sikerrel. A termelés számára kidolgozott külföldi elképzelések gyatra, iskolára történő adaptációja eleve elvetélt. A Minőségbiztosítási folyamat-szabályozás (minő cím) elkészült, mert elrendelték, és törvényszerűen a fiókban landolt. – Az iskolákban akkor folyhat minőségi munka, ha a kollégajelöltek a képző intézményekben az alapos szakmai felkészítés elemeként érdemleges pedagógiai és pszichológiai képzésben részesülnek, ennek birtokában hivatástudattal nevelnek-tanítanak. Az iskola sem nem „tudásgyár”, sem nem „szolgáltató intézmény”. („A nevelés emberi dolog.”)

Üdvözlendő tehát a pedagógusképzés színvonalának emelésére irányuló szándék. Az elégtelen színvonal egyik oka valóban a „mennyiségi szemlélet”, de sokkal inkább a kontraszelekción, ami mögött a megalázó javadalmazás, a megbecsülés hiánya, a közelmúlt tekintélyrombolása áll.

Hiller István a középiskolák tennivalói közül az idegennyelvoktatást és az informatikai-számítógépes ismeretek fontosságát emeli ki. – A minél magasabb, tartalmasabb műveltség aktuális igénye azonban számos más, lényeges elemet is tartalmaz. A közoktatásnak – süllyal a középiskoláknak – a dolga, ahogy a múltban –, hogy széleskörű tudást, elismerést érdemlő neveltséget és intelligenciát, biztos ismeretekre épülő kompetenciákat segítsen felszínre, tanítson meg szorgalmasan dolgozni, tanulni, az ifjú erőket optimálisan használni. E feladatok teljesítéséhez az intézmények joggal igénylik az irányító hatékony segítségét, pl. a tanulói jogok hangoztatása mellett a kötelességek hangsúlyozását. Az OM-nek túl kell lépnie azon a színvonalon, amit a múlt évi kompetenciamérés kapcsán egy szakmai értékelő csoport megfogalmazott a nagyfokú szóródást bizonyító értékelés kapcsán. „Ott vannak jobb eredmények, ahol az iskola spontán vagy tudatosan, kisebb-nagyobb mértékben kivonta magát a minisztérium hatása alól, ahol a tanárok tették a dolgukat.”

A Magyar Bálint-i és a Hiller István-i oktatáspolitikai – a Hiller-interjú tükrében – azonos abban, hogy pártpolitikai alapozottságú. Mindkettő a maga hálójába igyekszik terelni az eszköznek tekintett oktatási intézményeket, az utánpótlásnak gondolt ifúságot. A Hiller- koncepcióban – a Magyar-elgondolással szemben – felsejlik a pedagógia tényleges gyakorlatának és elméletének néhány eleme, közel sem konzekvensen, közel sem meghatározó erővel. A pártháló szövögetése folytatódik. Az iskolák befogása ebbe a hálóba azonban lehetetlen, mert a pártérdek pedagógia-idegen. Törekvésük azért is kivihetetlen, mert a pedagógusokat a pedagógia elmélete irányítja munkájukban, csak ebben az esetben képesek eredményesen nevelni. A pártpolitika és a pedagógia más, egymást kizáró két minőség. Az előbbi csoport gyakran csupán pártelit, az utóbbi összemberi érdekeket jelenít meg. Oktatáspolitikáról beszélni csak abban az értelemben lehet, szabad, amennyiben az állam (nem egy párt!) egyik központi feladata a jóra, szépre, az igazra nevelni, (Gorkij szerint felkelteni a vágyat ezek megismerésére és követésére), illetve ehhez a feltételeket biztosítani.

Érfalvy Ferenc

Joggyakorlat - jó gyakorlat

A tanulás kollektív tevékenység, és különféle életkorokban mindenkit érint. Csupa egyedi történetek sora egy-egy iskolai életút, így nincs érdekesebb a mindennapi életnél, nincs hasznosabb tapasztalatszerzése egy-egy szakmai csoportnak, mint a jó gyakorlatok megismerése. Fokozottan érvényes ez olyan korszakváltó időkben, mint amilyenben napjainkban is élünk, amikor felnőtt demokráciává válik „koraszülött jóléti államunk”. Nálunk a társadalmi klíma még az ügyeskedést részesíti előnyben. A magyar normák szerint gyakorta minősül a szabályszegés vagányságnak, a magyar közkultúrában nem mindenki ítéli el a hazugságot, a tekintélyelvű döntéseket. Csak reménykedni lehet a józan emberi észben, hogy ne kelljen több generációra bízni az igazi demokráciát. Közállapotunk társadalmi-történelmi termék. A kulturális közeg fejlesztése, művelése kiadás, a vállalkozásoknak csak esetenként hoz profitot, alacsony határfokon piacosítható. Ezért is gondolják meg többször is a hatalom gyakorlói, hogy a humán erőforrás fejlesztésére mennyi pénzt fordítanak.

Kelet-Európában a polgári társadalmak kialakulása óta meglehetősen gyenge volt az uralkodó bürokratikus rend. A régiót kívülről ráerőszakolt elvek, hadseregek irányították. Az itt-lakókban benne él a gyanakvás érzése. A hatalomra mérsékelt elfogadással gondolunk, a konzervatív viselkedéseknek hagyománya van történelmünk miatt. Szkeptikusak vagyunk az iskolai élet jogkövető munkája kapcsán is, hiszen a reformok, átalakítások gyakran torkollottak személyeskedésbe, ilyenkor háttérbe szorul a minőség, a szaktudás, a szolidaritás, még akkor is, ha tudjuk, mindenki megvédi magát valahogy.

A rendszerváltás az iskola világát is demokratizálta. A megváltozott központi szabályok, az új alkotmány az emberi szabadságjogok szélesítését eredményezték. Ma már fontosabb, hogy sérül-e valakinek a joga az iskolai konfliktusok során. A közoktatásnak bonyolult a jogszabályi háttere, hiszen számos más jogterületről is érvényes szabályoknak kell megfelelnie, és a közoktatási intézmények belső szerkezete is igen sajátos. Az Európai Unióhoz való csatlakozásunk eldöntötte, hogy milyen jogelvek alapján éljünk, hiszen egy nagyobb közösségben mindenkinek alkalmazkodnia kell. A modern társadalmak az emberi jogok tiszteltére, az együttélésre épülnek, ami közös elveken alapszik.

Az oktatási és nevelési intézményekben természetes kialakulhatnak konfliktusok, baj csak akkor történik, ha nem sikerül feloldani őket. Ezek megoldásához olvashatunk példákat a könyvben, mert nem bázírozhatunk arra, hogy a problémákat az isteni gondviselés oldja majd meg. Az iskolai élet is írott és íratlan szabályokon alapul. Az Oktatási Jogok Biztosának célja a jogsérelem orvoslása, nem kell aktuális politikai feladatokkal foglalkoznia. Az érdeksérelemből fakadó konfliktusokat kezeli, hogy ne bénítsa rendszerhiba a működést. Ha a sérelmek egymásra torlódhatnak egy-egy intézményben, akkor az iskolai élet minősége romlik, feszültségek keletkeznek, radikalizálódnak a tanári és tanulói magatartások.

Az Oktatási Jogok Biztosának Hivatala 1999. december elsején kezdte meg működését, és évente összefoglalóiban számol be a munkájáról. Az iskolai és óvodai kultúra különböző vonatkozásait vizsgálják emberi jogi szempontból. Az archimédészi pont a törvény. Nem lélekbemarkoló életképeket

olvashatunk, hanem tényszerű helyzetek leírását találjuk a könyvben. Vizsgálódásuk lényege náluk is az eljárásokban rejlik. Az eljárás során minden ügyfelet egyformán kezelnek. Névtelen levelekkel nem foglalkoznak, de a panaszosnak lehetősége van nevének titokban tartásához. Vizsgálódásuk kérelemre vagy hivatalból indul, ha a panaszos jogorvoslati lehetőségei kimerültek. Az oktatási jogok biztosa elé került ügyek többségének megoldását jó néhányunk jogszerűen tudja, de nem árt megerősítést nyerni az esetek elolvasása után, az meg külön szerencse, ha olyanra akad az olvasó, ami bővíti tudását, és alkalomadtán hasznosítani is tudja a munkájában.

Nézzünk egy-két jogsérelmet a kötetből. Az esetek között a legsúlyosabb a fizikai bántalmazás, ami sérti az emberi méltósághoz való jogot, hiába érzi úgy néhány pedagógus, hogy fegyelmező eszköz nélkül dolgozik, és ez segítene neki. Az órát zavaró diák fegyelmezésében sokféle eszköz alkalmazható, de jogsértés nem következhet be. Nem bántalmazhatják a gyereket a napköziben sem, sőt osztálytársa apukája sem vehet elégtételt rajta, ha úgy gondolja, hogy neki kell megoldania a gyerekek közti nézeteltérést.

Sarkalatos pont még az öltözködés és a hajfestés, de „az emberi személyiség szabad kibontakoztatása, így a külső megválasztása az ember önrendelkezési jogához tartozik, és az iskola nem avatkozhat be a tanulók viseletének kérdésébe”. „A házirend nem írhatja elő jogszerűen, hogy ne viseljen festett hajat a tanuló”. Közbevetőleg jegyzem meg, hogy a nyolcvanas évek elejéig köpenyhiányért intőt is kaphatott a gyerek, és ismertem olyan igazgatót, aki nem engedte a női pedagógusoknak, hogy nadrágban járjanak.

A beadványok között válogatva találunk arra a kérdésre is választ, hogy „van-e joga a rendőrségnek az iskolában kihallgatni a diákot, és ha igen, kinek kell jelen lennie”. „Az eljárásban a törvényes képviselőnek is jelen kell lennie, akit az idézésről értesíteni kell, de nem kötelezhető arra, hogy jelen legyen a kihallgatás során”.

Érdekes a mobiltelefonok használatának szabálya is. Több iskolában elveszik a gyerektől, és csak a szülőnek adják vissza. Én már szóltam egy igazgató barátomnak, aki szintén így járt el, hogy ezt ne alkalmazzák. Egy biztos: „a mobiltelefon nem zavarhatja a tanítás rendjét, ezért előírható, hogy azt olyan állapotban kell tartani, hogy ne zavarja a pedagógus és a diákok munkáját”. „A néma üzemmód nem zavar senkit”, de a tanuló értesíthető marad fontos esetekben, és szünetben pedig jogában áll használni. Az órán elvett, érthetőbb iskolai nyelven: elkobzott készülék az óra végén visszajár.

Izgalmas még, hogy jogszerű-e a biztonsági szolgálat jelenléte az iskolában. Igen, mert az intézményvezető joga és kötelessége az iskolában a rend és a biztonság fenntartása. „Az ő döntési jogkörébe tartozik az ehhez szükséges eszközök, módszerek megválasztása is.”

A személyes adatok védelme bővebb témakör. A felmérések eredményeit is a tanuló beleegyezésével lehet nyilvánosságra hozni, a magániskolában a tandíjtarozással kapcsolatos adatok sem közölhetők az osztályközösség előtt. „Fontos szem előtt tartani, hogy az adatszolgáltatás csak önkéntes lehet”, ezért kell eljárásrendet kidolgozni az adatgyűjtésre és annak tárolására az intézményen belül.

A tanszabadság egyik diákjoga, hogy a tanuló szabadon

választhat tantárgyat, tanárt. Az előbbi kereteit a pedagógiai program, a helyi tanterv és a vizsgaszabályzat adja meg, míg a tanárválasztáshoz való jog a pedagógusok jogaival együtt értelmezhető, hiszen őket megilleti a szabad módszerválasztás. Az eljárás szabályait a szervezeti és működési szabályzatban kell rögzíteni, ami elfogadáson alapuló dokumentum, így mindenki által ismert lehet. A dolgozat is a tanuló személyes adata, ezért nem szabad a taxiban felejtetni, mert ezért felelni kell.

Az értékelés és minősítés kapcsán olvashatjuk, hogy nincs jogszabályban rögzítve, hogy minimum hány érdemjegyet köteles adni a pedagógus a tanulóknak a félévi vagy év végi osztályzat kialakításához, és nem jogsértő, ha a pedagógus eltérő súllyal veszi figyelembe az érdemjegyeket. A testnevelés órákon klasszikus probléma a felszerelés hiánya. Egyest ér? Miután az órán a diáknak teljesítési kötelezettsége van, ha azt nem tudja, akkor akár elégtelenre is értékelhető.

A közoktatás ingyenes a pedagógiai programhoz kapcsolódó szolgáltatások esetében. A mindenki számára előírt tananyag megismerését az intézményi költségvetésre lehet szervezni. Az iskola nem kötelezheti a szülőket osztálypénz fizetésére, de ha úgy döntenek, akkor megbízhatják akár az osztályfőnököt is ilyen összeg kezelésével.

Pikáns téma a diákok alkoholfogyasztása, illetve szondáztatása. A tanulók alkoholfogyasztásának mérése során személyes adatok kezelése történik. Felvenni, gyűjteni a törvényi előírás szerint az érintettek előzetes hozzájárulásával lehet. Erre kicsi az esély az iskolában, így önkéntes hozzájárulás hiányában jogsértő az iskolai rendezvényen, tanítási időben a tanulók teljes körű vagy szűrőpróbaszerű ellenőrzése.

Összegező korunkban érdemes végigolvasnunk a könyvet, segíti joggyakorlatunkat, hogy jobb gyakorlatot ismerjünk meg és alkalmazzunk, mert közoktatásunk dinamikus rendszerében bárki érezheti úgy, hogy jogai sérültek. Az iskola is a közakarat helyszíne, ahol különböző ideológiák és kultúrák keverednek. Látható, hogy az iskolai jólneveltség fogalmát is törvényi keretek adják meg. Az iskola jogérzékenységének függvénye az intézmény működése. Érvényes a banális mondás: a stílus maga az ember, hiszen a vezető jövőképéből olvasható ki az intézmény célja, és számítható a jövője.

A problémák hátterében általában a rossz pedagógiai rutin és kényelmesség áll. A tágabb értelemben vett jogszerű működés elvén lehet mérlegelni a lehetőségek között. Nem szabad zsákutcába jutni, meg kell egyezni. Az iskolában is az „átfedőleges konszenzus” a lényeg a szereplők között. A kötet olvasásakor be kell látnunk: Magyarországon az egypártrendszer megszűnt, a szabadságjogokat kivívtuk, de politikai és közigazgatási rendszerünk még sokszor tekintélyelvű, a nyilvánosság nem mindenki számára adott. Mérsékelt formában teljesül a mindenki mindenki által történő ellenőrzöttség.

A jelentés erősíti a magyar társadalomban az ügyfélközpontúság érzését, tudatosítja az ügyfél panaszát a fontos. Az ügyfél elhivatott a nyilvánosság használatára. A törvény értelmezésének korlátait is bogozhatjuk, hogy kalkulálható legyen az iskolai élet is, és ne az agresszió győzzön. A jogesetek bizonyítják, hogy a közoktatási törvény garanciát is nyújt az oktatás szereplőinek. Bátorít a kötet mindenkit, hogy személyes megbeszélésekkel oldja fel a problémákat.

Novák Imre

Fókuszban a nevelés, az értékközvetítés

Túl a VI. Budai Oktatási Napokon

A Commitment-csoport hitvallásának, egyben feladatának tartja, hogy a maga eszközeivel minél hatékonyabban és minél jobban segítse a közoktatást. E törekvése és „az új törvényi kihívásoknak megfelelni” alap gondolat jegyében a XII. kerület pedagógiai szolgálatát ellátó, a Commitment Pedagógiai Szakmai Szolgáltató Kht. Budai Módszertani Központ október közepén hatodízben szervezte meg a Budai Oktatási Napokat.

A tapasztalatok minél szélesebb körben megvalósuló cseréjét, a bemutató órák révén történő ismeretátadást az intézmény alapvető célkitűzésének tekinti, hiszen tevékenysége középpontjába éppen a pedagógusok továbbképzését és szakmai kompetenciájuk megerősítését állította a kerületi versenyek szervezése mellett. Hajnissné Anda Éva, a Központ igazgatója a rendezvényt értékelő beszédében elmondta: a második nap több mint huszonöt helyszínen zajló foglalkozásain és a harmadik nap négy szekcióelőadásán kilencvennyolc pedagógus vett részt, kifejezetten családi hangulatban.

A Jókai Klubban tartott ünnepélyes megnyitón Pokorni Zoltán, a Hegyvidék polgármestere részben – mint fogalmazott – „vészjósló” információit osztotta meg a jelenlévőkkel, részben pedig néhány személyes javaslatot is megfontolás tárgyává tett. Az általa ismerttetett számadatok valóban nyugtalanító képet vetítettek a 2007-es esztendőre. A kormány negyvenötven milliárddal szándékszik csökkenteni az önkormányzatok támogatását, ez pedig nagyrészt az oktatásból fog hiányozni. 2007 nem lesz az önkormányzatok és az oktatás éve – állapította meg, majd kitért a részletekre is: a kormány differenciálni fog, és a művészeti iskolákat tovább sújtja, de kurtítani fogja az óvodák alapszabályát is. Amellett, hogy egy-két éven belül a bértáblához is hozzá kíván nyúlni a szolgálati jogviszonyban töltött idővel szemben a minőségi pótlék gyakorlatának bevezetésével, a kormány egy ajánlott pedagóguslétszámot is megszabna.

Pokorni Zoltán szólt a kisintézmények körzetesítéséről, a bejáró normatíva megszűnéséről és a felsőfokú oktatásban zajló kedvezőtlen tendenciákról, mint az államilag finanszírozott képzés korlátozása és a tandíj bevezetése.

Dr. Igaz Sarolta

– Amit polgármesterként szeretnék, az nem függ össze az oktatás-nevelés tartalmával, hiszen azt a jogszabályok, tantervek és előírások pontosan meghatározzák. Azt szeretném, hogy emellett erősítsük intézményeinkben a nevelés és az értékközvetítés szerepét – fogalmazott. Példákat sorolva – vonjuk be a szülőket közös programokba – minél több közösségteremtésre és közösségformálásra alkalmas eseményt szorgalmazott, amelyek teljesítése nem igényel túl sok pénzt, és amely felveheti a harcot Magyarország nagy problémájával, az elmagányosodással szemben. Úgy látja, a közösségi terek megerősítésére a magunk életéből nemigen tudunk

példát mutatni, ezért nagyon fontos, hogy az óvodában és az iskolában az együttes cselekvés élményét valóban átélhetővé, megtapasztalhatóvá tegyük gyerekeink számára.

Dr. Igaz Sarolta, a Commitment Pedagógiai Szakmai Szolgáltató Kht. igazgatójának köszöntő szavai után prof. Hámosi József, a Magyar Tudományos Akadémia alelnöke „Az agy és a nyelv, az idegrendszer és az agyféltekék szerepe a tanulásban” címmel tartott előadást. Az írásbeliség kialakulásának, a magyar nyelv jellegzetességeinek áttekintése mellett felvetette, hogy a beszédközpontot magába foglaló bal agyfélteke mellett nyelvünknek az alkotóképességet, kreativitást biztosító jobb agyféltekére is szüksége van. Előadásában megfogalmazta azt is: az órán át kell sütnie, hogy oktatója szereti azt a tárgyat, érzelmek nélkül ugyanis egy teljesen száraz tananyagot sem lehet átadni.

Dr. Korom Erzsébet, a Szegedi Tudományegyetem BTK Neveléstudományi Intézetének adjunktusa „A tanulói fogalom fejlődése” című előadásában alapos tudományos elemzésen keresztül jutott el a következtetésig: ahhoz, hogy igazán jól tudjunk oktatni, nevelni, tudnunk kell, hogy a gyerekek fejében hogyan alakulnak ki a fogalmak.

A második napon kezdődő foglalkozásokon idén újdonságnak számítottak, egyúttal nagy érdeklődésre tartottak számot a logopédiai bemutató órák. Az „intézménybemutató” program pontban ezúttal Holtságné Csipán Ágnes igazgató asszony mutatta be a Városmajor utcai Kós Károly Énekzene Emeltszintű Általános Iskolát.

„Pedagógus értékelés? Hogyan?” címmel az IMIP kiegészítésének törvényi háttéréről Fieszlé Ancsák Jolán minőségfejlesztési szakértő tartott előadást. Az általános iskola felső tagozatos pedagógusai Juhász Ildikó, a Független Pedagógiai Intézet vezetőjének „A kompetencia oktatása a felső tagozaton” című előadását hallgathatták meg, míg az alsó tagozaton tanítókat a „Ritmus mint lehetőség és egyben segítség az alsó tagozatos munkában” rendkívül érdekes témakörébe avatta be Molnár Judit, a Gödöllői Waldorf Iskola ének-zene szakos tanára.

Záró szavaiban Hajnissné Anda Éva felvetette azt a kérdést, amelyre az értékelő ívek is kitértek, nevezetesen, hogy az elkövetkező időszakban milyen módon szervezzék a Budai Oktatási Napokat. Elmondta: idén a helyhatósági választások az oktatási intézményeket és a közalkalmazottakat meglehetősen igénybe vették, ám jövőre a Budai Oktatási Napokat a kitekintés fogja jellemezni, s nevéhez méltóan a rendezvénysorozat valóban budai, nem csak XII. kerületi lesz. Támogatásáért köszönetet mondott Budapest-Hegyvidék Önkormányzatának, végül pedig a bemutató órát tartott pedagógusoknak jelképes jutalmat nyújtott át.

Akik átvették, s velük együtt mindazok, akik a rendezvényt munkájukkal megvalósították vagy érdeklődőként megtisztelték, a XII. kerületi Művelődési Központ épületéből kilépve bizonyára Dr. Igaz Sarolta mondatait idézték vissza: „Ha valamit még nem csináltál, próbálkozzál háromszor. Először azért, hogy legyőzd félelmedet. Másodszer azért, hogy megtanuld, hogyan kell csinálni, harmadszor pedig azért, hogy kiderítsd, szereted-e. Ahogy a programfüzetet lapozgattam, rájöttem, hogy igen, szeretem. Szeretem, annak ellenére, hogy mindig komoly megpróbáltatást jelent megfelelni az egyre növekvő kihívásoknak. Látva a programot, úgy gondolom, hogy ez sikerült...”

Varga Gabriella

Elfut mellettünk a világ?

Immár a III. Országos Oktatási Konferenciáját rendezte Tájékozódjon közvetlen forrásból címmel a Felvételi Információs Szolgálat (FISZ), és idén társszervezőként bekapcsolódott a Commitment Kft. is. A független szakmai rendezvény rangját jelzi, hogy az oktatási miniszter, Hiller István fontosnak tartotta, hogy bár előzőleg lemondta, meggondolta magát, s mégis személyesen tájékoztatta a megjelenteket a tárca programjáról a Budapesti Kommunikációs Főiskola zsúfolásig megtelt körtermében.

A tárca vezetője szerint nem vita tárgya, legfeljebb szomorkodni lehet miatta, hogy a demográfiai adatok tragikus változást mutatnak. Ebből kell kiindulni. Az 1980-81-es tanévben megközelítően 1 millió 200 ezer általános iskolás korú gyerek tanult hazánkban, ám ez a létszám a 2006-2007-es tanévben 855 ezerre csökkent. Három-négy év múlva már csak 750-760 ezer gyerek fog általános iskolába járni. Ez 450 ezer diákkal kevesebb, mint harminc évvel ezelőtt.

Hasonlóan tragikus – fogalmazott Hiller István –, hogy rongyos iskolákkal léptünk az unióba. A hatvanas évek végétől átfogó, koncepciózus felújításra nem került sor. Sem a kormánynak, sem a Nemzeti Fejlesztési Alapnak nincs tehát kifogása az ellen, hogy a XXI. század iskolája kiemelt program legyen, az uniós pénzek egyik „zászlóshajós” programja. Az, hogy ez a program az első öt között szerepelhet, azt jelenti, hogy mintegy 150 milliárd forintot lehet felhasználni 800-1000 iskola átépítésére, felújítására. (Összehasonlításképpen eddig 900 millió forint jutott ugyanerre évente.)

A miniszter az oktatási intézmények vezetőinek a segítségét kéri annak eldöntéséhez, hogy mely épületek érdemesek felújításra. Mivel ezt a Szalay utcából lehetetlen eldönteni, fontos a helybeli pedagógusok egyeztetése, együttműködése régió, megyén, településen belül, mert ahol nem tudnak dűlőre jutni, ki fognak maradni ebből a lehetőségből. A munkálatokat 2007 szeptembere és 2013 januárja között kell elvégezni.

Nagy dilemma, hogy érdemes-e tovább működtetni a gyengén felszerelt,

Hiller István

nem kifizetődő, drágán fenntartható iskolákat. „Mindenkinek meg fogjuk adni a lehetőséget arra, hogy alsó tagozatos gyermekét a lakóhelyéhez közel lévő iskolába vigye akkor is, ha sokan nem kívánnak élni ezzel a lehetőséggel, mert jobban felszerelt, jobb hírű tanintézménybe akarják járatni gyermeküket még olyan áron is, hogy korábban kell kelni, és többet kell utazni” – mondta az oktatási miniszter.

Tíz év alatt négyszeresére ugrott a felsőoktatási intézményekben tanulók száma, a pedagógusképzés pedig még nagyobb arányban nőtt ebben az időszakban. Hiller István meggyőződése, hogy kevesebb pedagógusra van szükség. „Évente több mint félmillió forintot emészt fel egy pedagógus hallgató taníttatása az adófizetők pénzéből, ráadásul diploma után nem fog tudni elhelyezkedni” – tette hozzá. A pedagógusok jelenlegi helyzetéről szólva ígéretet tett arra, hogy november végéig egy praktikus, gyakorlati tervnek köszönhetően le fogják venni az abnormálisan sok, bürokratikus terheik nagy részét a vállukról.

A felsőoktatás színvonalát jó szándékkal is csak stagnálnak értékelte. Előrelépést elsősorban a gazdaság és a felsőoktatás jobb kapcsolatától vár, amelyben az első fontos lépés annak tudomásul vétele, hogy a természettudomány és az informatika területén még több szakemberre van szükség, újabb jogászok és pedagógusok pedig nem kellenek.

A felsőoktatási fejlesztési részhozzájárással kapcsolatban elmondani kívánt információi előtt megjegyezte, hogy a hallgatói önkormányzatokon keresztül 16 milliárd forint jut évente a hallgatókhoz, és további 8 milliárd forint felhasználásáról kérik ki a véleményüket. A részhozzájáráulás első befizetése 2008-ban lesz, hiszen csak az első tanév végén válik mérhetővé a hallgatók teljesítménye. A hozzájárulás versenytönző és teljesítménynövelő, és közelebb viszi a hallgatókat ahhoz, hogy a diplomájuk a valódi értékükön szerepeljen a köztudatban. A miniszter úgy véli, hogy két év múlva az oktatási intézményrendszer szerkezeti átalakítása, finanszírozási struktúráváltása megtörténik, a hallgatói juttatások, a minőségi kontroll, az infrastruktúra fejlesztése együtt kerül a gyakorlatba. Kiemelte: nélkülözhetetlen és szükségszerű elem a hozzájárulás.

A több mint hetven felsőoktatási intézmény közül többet feleslegesnek tart, de azt, hogy melyiket zárják be, csak a színvonal döntheti el. „Nem lehet becsukni a szemünket, mert elfut mellettünk a világ. A világ legjobb háromszáz egyeteme között egy magyarországi sincs. Az oktatási rendszerünk átalakítására van szükség, ahhoz azonban, hogy a rendszer igazán jól működő legyen, elengedhetetlen az egész pedagógus társadalom együttműködése is” – zárta szavait Hiller István. Kár, hogy a programban szereplő hozzászólásokra már nem kerülhetett sor, így a konferencia résztvevői nem tehettek fel kérdéseket a miniszternek, mert tájékoztatója után azonnal távozott.

(hgm)

„Mindenkinek ingyendiploma” helyett „mindenkinek tandíj”

Sió László, a Fidesz oktatási műhelyének vezetője a „hallgattassék meg a másik fél is” elve alapján a FISZ rendezvényen elhangzott előadásában részletesen ismertette a Fidesz-Magyar Polgári Szövetség álláspontját a közoktatást és a felsőoktatást érintő kormányzati reformokról.

Sió László

Előadásának elején Sió László azt a kérdést fogalmazta meg, vajon tudjuk-e kik készítik elő a reformokat és hol születnek az érdemi döntések. A Draskovics Tibor által vezetett Államreform Bizottság anyagából idézett javaslatok valóban kevés összhangot mutattak a miniszter által elmondottakkal.

A közoktatást érintő javaslatok között szükséges megemlíteni a normatív finanszírozás átalakítását. Az új bonyolult számítás voltaképpen azt hivatott elfedni, hogy jelentősen csökken 2007-ben az óvodák és iskolák támogatása. A korábban menesztett pénzügyminiszter csapata új foglalkoztatási és illetményrendszer bevezetését is szükségesnek tartja. A fizikai és ügykezelő tevékenységet végzők kikerülnének a közalkalmazotti körből, a pedagógusok számára pedig egy differenciált, teljesítményelvű illetményrendszert vezetnének be. Kár, hogy ennek fedezetére egyetlen fillért sem biztosít a költségvetés jövőre.

A felsőoktatásra vonatkozó javaslatok is komoly változást jelentenének. A koncepció szerint „közgazdasági nonszensz” a támogatott tandíj és a költségtérítés egyidejű alkalmazása, ami hosszú távon nem tartható

fenn. A felvetésből az a kormányzati szándék olvasható ki, hogy az elkövetkező években megkezdődik a tandíj összegének „felzárkóztatása” a költségtérítéshez. A dokumentum szerzői ismét felvetik a felsőoktatási intézmények privatizációját, ezúttal modellkísérletnek maszkírozva, és – a több elmarasztaló alkotmánybírói döntés dacára – tovább feszegetnék a felsőoktatási autonómia kereteit. Az elképzelések között megtalálható a PPP programok újragondolása is, mivel azok finanszírozhatatlannak tűnnek.

A felsőoktatási törvény vitája idején, néhány hónappal ezelőtt, még az ígéret hangozott el a kormányzat részéről, hogy mindenki számára ingyenes lesz egy diploma. Mára úgy alakult a helyzet, hogy csaknem mindenkinek fizetnie kell majd, ha felsőfokú tanulmányokat óhajt folytatni. A tandíj bevezetése, valamint a költségtérítések összegének drasztikus emelése, nem szólva a keretszámok három éve tartó csökkentéséről, szűkítik a hozzáférést a felsőfokú tanulmányokhoz. Az ingyenes képzésben résztvevő diákok aránya a jelenlegi 50 százalékról a legjobb esetben is 15 százalékra zuhan.

A törvény szerint minden hallgató tandíj kötelezetté válik. Az alapképzésben évi átlagosan 105 ezer forintos, a mesterképzésben átlagosan évi 150 ezer forintos tandíjat kell majd fizetni. A különböző mentességek miatt az egyetemeken kénytelenek lesznek az átlagos tandíjnál 50 százalékkal magasabb díjat szedni, mert más módon nem tudják teljesíteni a törvény által előírt bevételt. A mentességet tehát valószínűleg nem az állam, hanem a többi hallgató állja.

A törvénymódosítás következményeként a költségtérítéses képzések

össze drámai mértékben emelkedik majd. A legolcsóbb, például a pedagógus képzések ára évi 400 ezer forint, a legdrágább, például orvosi és művészeti képzések ára pedig évente többmillió forint lesz. Sió László példaként idézte az egyik egyetem „ajánlatát” egy olyan hallgatónak, aki az államilag finanszírozott helyre nem került be, de költségtérítési képzésben részt vehetne – ha lenne évi 2,7 millió forintja erre. Nem életszerű, hogy lenne átjárás a támogatott képzésből a költségtérítési képzésbe. Illúzió a kormánypártoknak az az elképzelése is, amely a tandíj bevezetésétől várja a felsőoktatás színvonalának emelkedését. Hazánkban a hallgatók mintegy fele hosszú ideje költségtérítést, kvázi tandíjat fizet. Ez azonban semmilyen hatással nem volt a minőségre, sőt, előfordult, hogy diplomagyarak jöttek létre.

Az OKM azzal érvel a tandíj bevezetése mellett, hogy Magyarországon – szemben az OECD országok átlagával – az állami ráfordítás aránya rendkívül magas. Ez nem igaz, a magyar ráfordítás megfelel ennek az átlagnak. Az viszont tény, hogy a minisztériumi érveléssel szemben az unióban egyáltalán nem általános a kötelező tandíjfizetés, s ahol van tandíj, a képzés költségeinek jelentős részét ott is átvállalja az állam. Franciaországban, Csehországban, Szlovákiában, Hollandiában a hazaihoz hasonló, vagy annál is kisebb a hallgatók részesedése a költségekből. Tucatnyi országban egyáltalán nincs, vagy csak jelképes összegű a tandíj. A tandíj-rendszerek többségének filozófiája az, hogy nemcsak az egyénnek, hanem a társadalomnak is haszna származik a tanulásból, ezért a költségeiből az állam jelentősen nagyobb részt vállal magára.

Sió László bejelentette, hogy a felsőoktatásról szóló törvény egyes rendelkezései miatt a Fidesz – Magyar Polgári Szövetség az Alkotmánybírósághoz fordul, mert alkotmányosan aggályos elemek szerepelnek a tandíj szabályozásában.

(hgm)

Látogatás a Chace Community Schoolban

Nemrég oktatási konferencián jártam az Egyesült Királyságban, s a hivatalos programot megelőzően a nemzetközi delegáció többi tagjával iskolalátogatáson vettünk részt. A Londontól alig egy óra járásnyira, egy kisvárosban található közösségi iskola Magyarországon és az unió több országában is újdonságnak számító inkluzív módszer szerint befogad minden gyermeket, aki oda jelentkezik. A módszer alapelveiből következően az elemi iskola a tanulási nehézségekkel küzdő tanulóinak alternatív órakeretek közt biztosítja a felzárkózást, és motiválja a diákokat jobb eredmények elérésére és problémáik legyőzésére.

Az iskola az ún. public azaz közösségi iskolák közé tartozik. Tandíjat senki sem fizet! Az iskola mégis minden egyes diák tanulmányait oly nagy figyelemmel kíséri, mint a magániskolák általában.

Meglepetésemre egy indiai és egy brit lány fogadta csoportunkat megérkezésünkkor, majd egy tanári szerű terembe vezettek. Itt az igazgatónő lelkesen ecsetelte az iskola elveit a tanítással kap-

csolatosan. Elmesélte, hogy az iskolába több mint 50 nemzet gyermekei járnak összesen 2300-an, és a tanárok majd 30 nyelven beszélnek, ám a tanítás nyelve angol. A többbajkúságból fakadóan az iskolában nagy hangsúlyt fektetnek a különféle nációk megismertetésére, szerveznek vásárokat és a nemzeteket bemutató délutánokat, és az iskola aulájában mindenki megtekintheti a diákság etnikai eloszlását egy nagy térkép segítségével.

Nem anyanyelvüként egy idegen országban egy kisdiáknak igen nagy problémát jelenthet a beilleszkedés és az idegen nyelv elsajátítása, ezért sokan közülük külön nyelvtan és irodalomórán vehetnek részt.

Az iskola vezetője köszöntőjében elmondta azt is, nem titkolt céljuk a ren-

dezetlen családi háttérrel érkező diákok számára is nyugodt, tanulásra ösztönző környezet biztosítása. A találkozón iskolájuk egyik éltanulóját, Robertet személyesen is megismerhettük. Robertet korábban 3 iskolából tanácsolták el tanulmányi és magatartási problémái miatt, ám mióta

a Chase-be jár kémikus vagy fizikus szeretne lenni. Azt mondta, hogy itt megszerettették vele az iskolát és büszke, hogy ide járhat.

Az iskolában a minket fogadó lányok teremről teremre körbevezettek. Bekukkanthattunk kémia és történelemórára, művészeti és rajz, valamint ének és színjátszás tanórákra és megmutatták a könyvtárat is. A legérdekesebb mégis az a nyelvéra volt, ahol a diszlexiás gyerekekkel külön foglalkozott a tanár. A diákok körben ültek és egy színdarabot olvastak gyakorlásképpen. A szöveg így észrevétlenül izgalmas párbeszédé alakult, s a gyerekek elfelejtettek izgulni. Megakarták tudni, hogy a darab folytatódik, így egyre jobban belemelegedtek az olvasásba és izgalmas párbeszédé alakult az óra. A tanár szerint ez a csoda nap mint nap megtörténik, mert bár tanulási nehézséggel küzdő gyerekekről van szó, ilyen izgalmas feladatokat kapva tanulmányaik végére mind behozzák olvasási tempóban és szövegértés szintjén is gyorsabban tanuló társaikat.

Egy röpké vizitre a könyvtárba is ellátogattunk, ahol sok diák az iskola után elmélyedhet egy öt jobban érdeklő témában, vagy különféle adatbázisok segítségével a továbbtanulásról dönthet. Ha problémája van a tanulással vagy otthon a családban, egy mentálhigiénés szakember segít feldolgozni gondjait, akivel a könyvtár egy csendes zugában beszélgethet. Sok diák itt gyűjt anyagot kiselőadásához is.

A művészeti órák valami olyasfajta kreativitásra ösztönzik a diákokat, ami hazánkban úgy gondolom szokatlan. Olyan kiállítást láttam a folyosón a rajzóra munkákból, ami nálunk csak a képzőművészeti szakközépiskolákban képzelhető el. Az inkluzív iskola titka, hogy minden gyereket befogadnak, és egyéniségüknek megfelelően alakítják a tanmenetet. Ha valaki elakad, nem megy a matematika házi feladat, vagy az órát nem érti, szólhat a tanárnak, és óra közben elmehet a földszinti Learning Support Unit nevű terembe. Sokan reggel korábban

érkeznek, hogy tanáraikkal együtt reggelizhessenek itt. Napközben pedig 4-5 tanár mindig itt segít a betérő gyerekeknek. Ezek a diákok nem lógni akarnak, hanem beérni társaikat, ezért jönnek le ide. A tanárok segítenek a matematika példában az alsósoknak, néhány perc múlva pedig a számítógép előtt szociológiai kérdőívet állítanak össze egy végzős hallgatóval. Csodálattal nézem, hogy lehet ennyire fáradhatatlanul segíteni és azonnal kapcsolni akár matematikáról, akár kémiai kísérletről, vagy egy színdarab felolvasópróbájáról van szó. Ebben a teremben minden diák bátran elmondhatja programjavaslatait is. Ha érdemesnek találják rá együtt szervezhetik a következő évi osztálykirándulást vagy anyanyelvi kurzust.

Pénzhez pályázatokból jutnak és az önkormányzat biztosít némi támogatást az iskolának. Tandíjat senki nem fizet. Sőt nyaranta hazájukban és más országokban táborozhatnak a szorgos Chase-es diákok. Egyik évben Spanyolországban jártak és családoznál laktak azok, akik spanyolul tanulnak, ugyanis nyelvtanulásra a már említett soknyelvűség miatt bőven van lehetőség.

Egy másik csoport diák New Yorkot és az Amerikai Egyesült Államok néhány nevezetességét láthatta egy testvériskola szervezésében. Az LSU teremben, ahol reggelizni is lehet, kiállítást rendeztek tiszteletünkre. Itt bepillanthattunk az iskolások órán kívüli tevékenységébe, a különféle szakkörökön túl a már említett nyári programok fotóit láthattuk. Sokan vettek részt rafting túrán is. A legjobban pedig egy olyan erdei iskola tetszett, ahol tizenhatan az életre készülhettek fel. Barkácsoltak fával és műanyaggal, valamint megtanultak kunyhót vagy ejtőernyőt építeni.

Az iskola igazgatója vallja, ami összehozta őket a küldetésstudat, vagyis COMMITMENT, azért, hogy a diákok megszeressék az iskolát és a tanulást.

Endrődy Orsolya

A pedagógusok értékelése III.

A teljesítmény és a motiváció összefüggései

A szeptemberi számunkban Barlai Róbertné által megkezdett, a pedagógusok értékelésével foglalkozó tanulmány-sorozatunk folytatása

A belső motivációs tényezők hatása a teljesítményre

A teljesítmény növelésében ismernünk kellene a személyek belső motivációs bázisát. Ennek megfigyelésében és elég jó meghatározásában segítségünkre lehet McClelland motivációs elmélete, amely szerint három szükségletet különböztethetünk meg, amelyekkel szervezeti környezetünkben magyarázhatjuk motivációinkat:

- Kapcsolatmotivációnak nevezzük az elfogadottság, a szeretettség iránti vágyunkat. Az ilyen irányú motivációkban erős személynek szüksége van társas kapcsolatokra, kedveli a csoportmunkát, szakmai kapcsolataiban is törekszik az együttműködésre.

- A teljesítménymotivált személyt maga a siker, a korábbinál egyre jobb eredmény, a nagyobb hatékonyság hajtja. (erről részletesebben ld. az alább leírtakat). Ennek ellenkezője a kudarcckerülő típus, aki olyan célokkal tud azonosulni, amelyeket biztosan tudnak teljesíteni.

- A hatalmi motiváció az a vágy, hogy hatással, befolyással legyünk másokra. Akikben erős a hatalmi motiváció, azok számára fontos lehet egy-egy formális funkció betöltése, az elismertség, a presztízs.

Ha a vezető ismeri a beosztottjainak motivációs irányultságát, ezekhez lehetőségeket teremtve növelheti teljesítményüket.

A kapcsolatorientált motivációs bázissal rendelkező személyek teljesítményét optimálisan segíthetjük, ha bevonjuk őket a csoportmunkába, lehetőséget adunk, hogy másokkal együtt vállaljanak plusz feladatokat, hogy a társas kapcsolatok gyakorlásához megfelelő szervezeti feltételeket teremtsünk.

A hatalomorientált személynek találni kell megfelelő szervezeti szerepet, aminek címe, megnevezése van, hozzásegíteni, hogy másokat irányíthasson.

Külön is érdemes foglalkozni a tel-

jesítménymotivált beosztottak jellemzőivel. Erről bőven találunk szakirodalmi vonatkozásokat.

A teljesítménymotivációt fejlesztő eljárások kiindulópontjában a Meyer által megfogalmazott aszimmetriatétel áll. A tétel a következő: míg a teljesítménymotiváltak a sikert gyakrabban tulajdonítják saját képességeiknek, a kudarcot viszont nem képességeik hiányának, hanem erőfeszítéseik időleges lanygulásának vagy a balszerencsének, addig a kudarcfélelem által motiváltak éppen fordítva, a sikert tulajdonítják véletlen szerencsének, és a kudarcot tulajdonítják saját tehetetlenségüknek.

Ez az oki tulajdonítás a nyomon kísérrő pozitív, illetve negatív érzelmekkel kísérv az évek során szilárd önmegerősítő rendszerré válik.

Az önmegerősítő rendszer kialakításán kívül a motivációfejlesztés olyan tulajdonságok kialakítására irányul, amelyek a teljesítménymotivált személyeket jellemzik. McClelland szerint a teljesítménymotivált egyén az alábbi tulajdonságokkal jellemezhető:

1. Szereti azokat a szituációkat, amelyekben személyes felelősséggel tartozik a problémák megoldásáért, viszont nem élvezi azokat a szituációkat, ahol az eredmény nem az ő képességén múlik, hanem a véletlen és általa nem befolyásolható körülményeken.

2. Jellemző rá, hogy mérsékelt teljesítmény-célokat tűz ki, és csak „kal-

kulált kockázatokat” vállal. Ha könnyű vagy rutin problémát vállalna, kevés elégedettsége származna sikeréből. Túl nehéz probléma elvállalásával pedig semmilyen elégedettséghez nem jutna. E két véglet között van lehetőség arra, hogy maximalizálja az egyéni teljesítmény érzését.

3. Igényli a visszacsatolást arról, hogy milyen a teljesítménye, különben nem jutna elégedettséghez abból, amit csinál.

Az aszimmetriatételből, valamint a McClelland által megnevezett jellemzőkből következnek a motivációfejlesztés elemei, amelyet a Heckhausen-féle modell foglal össze:

- A célkitűzés reális tétele,
- erőfeszítés-kalkuláció reális tétele,
- reális oktulajdonítás siker és kudarc esetén,
- érzelmi megerősítés: örülni tudni a sikernek, és nem törni le kudarc esetén.

Varga Károly hívja fel a figyelmet arra, hogy az önmegerősítő rendszeren alapuló motivációfejlesztés önmagában nem alkalmazható. Ez két okra vezethető vissza. Az első ok, hogy a csoportok közötti konfliktusok közegében az egyéneknek nem biztos, hogy érdekükben áll egymást pozitívan megerősíteni. Varga így fogalmaz: „... Itt már nem elég a tökéletesen működő önmegerősítő rendszer, az optimális motivációstruktúra. Brechtel szövege szerint a többiek nem engedik azt, hogy a sikert tartós és belső oknak, a kudarcot pedig külső és változó oknak tulajdonítsuk. Az ugyanarra az erőforrásra pályázónak érdeke ennek éppen a fordítottját bizonygatni”.

Sajnos a tapasztalatok szerint is a pedagógusok nem segítik egymást motivációs irányaik erősítésében. Nehezen fogadjuk el, hogy különbözőnk egymástól, hogy érdemes mindenkinek az erősségeit felhasználni a közös szervezeti működtetésben.

Vezetői pályafutásom alatt több teljesítményorientált kollégával volt dolgom.

1. Aki kiemelkedő volt a tanulókkal, a szülőkel való együttműködésben, a tanórákon a tanulók érdeklődésének,

aktivitásának felkeltésében, az alkalmazott módszerek ötletességében, újszerűségében. Özönlöttek hozzá kívülről órát látogatni felsőoktatási tanárszakos hallgatók, más iskolák pedagógusai, hogy tanuljanak tőle. Osztályokat egész színdarabokra tanított be, a gyerekek mindezt szabadidejükben tették, természetesen ő is. 6-7.osztályos gyerekekkel teljes Molière darabokat adtak elő. Fantasztikus fejlődésen mentek át ezek a tanulók, többen az előadói pályát választották.

2. Aki képes volt egyedül megszervezni és hagyománnyá alakítani az Iskolagalériát egy lakótelepi iskolában: a kortárs neves művészeket megnyerni, hogy műveiket egy teljes hétre kiállítsák az iskola aulájában, férjével éjjel őrizni a műtárgyakat, megszervezni a kiállítás megnyitóját, színész-fellépésével, a térség vezető személyiségeinek meghívásával, stb. A kollégák tanórákat tarthattak a műalkotások helyszíni elemzésével, ilyen környezetben alkothattak a tanulók, megismerhettek kortárs képzőművészeket.

3. Aki képes volt egy nagy lakótelepi iskola történetét 18 évig dokumentálni – egyedül készítve, tablózva a fontos eseményekről készült képeket, mindezt szöveggel ellátva, kreatívan összeállítva. Ma is az iskola folyosóját díszítik ezek a tablók, pedig már – mintegy 10 éve – nyugdíjba vonult. A 80-as évektől, a jegyárak drasztikus emelkedéséig évente tízezer színházjegyet adott el osztályoknak, akik szülőikkel együtt nézhették meg az aktuálisan legjobb és az oktatásban, nevelésben is használható színdarabokat.

Akkor még nem olvastam fenti sorokat, csak azt éreztem, milyen nehezen fogadják el a többiek ezeket az egyedülálló egyéni teljesítményeket. Különösen a 3. kollégát nem fogadták el, mert megítélésük szerint inkább a napközis munkáját végezte volna színvonalasabban. Valóban, amikor a színházjegyek árának beszédese után járkált, magára hagyta napközis csoportját az udvaron, néha a teremben is, de ott voltak a többiek is vagy a szomszéd teremben napköziző kolléga. De a segítség helyett elítélték.

Ez nem jelenti azt, hogy a kiválóan teljesítő tantestületnek ez felróható; tudomásul kellett volna venni fenti

törvényszerűséget, az emberek ilyen esetben így reagálnak. De ha ismerjük ezt a jelenséget, akkor könnyebb kezelni, felismertetni a reakciók mozgatórugóit.

A teljesítményértékelésben ezért mindig helyet kell adni az egyéni erősségeknek is, és a kívánatos szervezeti értékeknek, a szervezeti kultúrára koncentrálni – a tantestülettel történő konzultációban, konszenzussal – megállapítani az egyéni erősségekből származó teljesítménykritériumok súlyát, arányát a mindenkire egyaránt vonatkozókhöz képest.

Az önmegegyező rendszer önmagában történő alkalmazásának másik akadálya már a szervezeti kultúra témakörét érinti. A probléma lényege, hogy ha egy olyan személyt, akinek feljavították a motivációstruktúráját, visszahelyeznek a változatlanul hagyott szervezeti közegbe, a motivációstruktúrájában beállt változások csak rövid életűek lesznek. Az első probléma ott jelentkezik, hogy ha a teljesítménymotivált beállítottóság nem általános egy szervezetben, akkor az ilyen típusú személyeket nem engedik érvényesülni, nem kapnak megfelelő mozgásteret és önállóságot. További problémát jelent, hogy ha a szervezeti közegben alacsony a „teljesítménynyomás”, a teljesítménymotivált személy nem tartozik a leghatékonyabb munkavégzők közé. Ugyanis egy olyan környezetben, ahol a feladatok teljesítése nem adja a teljesítmény érzését, az a személy, aki a legjobb megoldások keresése helyett a megszabott feladatok precíz végrehajtására koncentrálni, többet képes kihozni magából, mint egy teljesítmény-orientált egyén. Mindez

arra vezet, hogy a teljesítménymotivált egyén személyiségvonásait nem tudja kamatoztatni külső sikerességben, ezért – a reciprok okság-modell szerint – demotiválódik.

Külső tényezők: a munkakör, a munkahely motivációs potenciálja

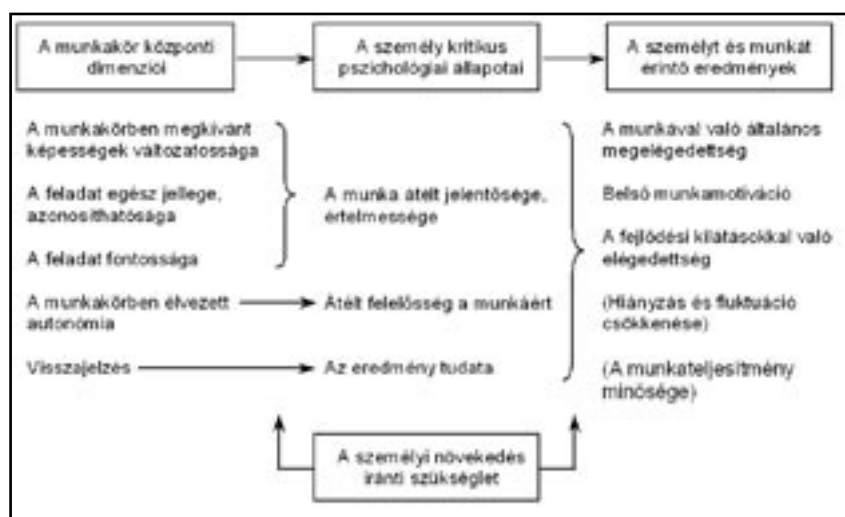
A munkakör motivációs potenciálja alatt olyan munkaköri jellemzőket értünk, amelyek potenciális motiváló erővel rendelkeznek. Ezeket a jellemzőket a Hackmann és Oldham által megalkotott munkaköri motivációs potenciál modell öt kategóriába sorolja.

Ezek a kategóriák képviselik a modell központi munkaköri dimenziók részét. A modell második része azokat a kritikus pszichológiai állapotokat írja le, amelyeken keresztül a munkaköri jellemzők áttételesen hatnak. Ez azt jelenti, hogy a dolgozó attól függően érez belső elégedettséget a munkája iránt, hogy a munkaköri jellemzők mennyire képesek kiváltani nála ezeket a kritikus pszichológiai állapotokat.

A modell jelentősége abban áll, hogy a vezetésnek segít

- értékelni a munkaköröket,
- felbecsülni, hogy az alkalmazottak milyen teljesítményt fognak nyújtani egy adott munkakörben,
- felmérni, hogy a dolgozók mennyire lesznek elégedettek munkakörükkel.

A munkakörök motivációs potenciáljának növelésére a munkakör-újraépítés beavatkozásai szolgálnak. E fogalom alatt értünk bármely olyan tevékenységet, amely a munkakör olyan jellegű módosítására irányul, hogy javítsa az alkalmazottak munkával

való megelégedését és teljesítményét. A munkakör újjáépítésén belül megkülönböztetünk egyéni újjáépítési lehetőségeket, csoportos újjáépítési lehetőségeket és egyéb munkaszervezési lehetőségeket, mint például a sűrített munkahét vagy a rugalmas munkaidő bevezetése. Kutatások alapján úgy találták, hogy a különféle újjáépítési lehetőségek nem egyformán járulnak hozzá a munkaköri motivációs potenciál növeléséhez.

A legkiemelkedőbbek: a munkakör-gazdagítás és az önálló munkacsoportok alakítása.

A munkakör-gazdagítás

A munkakör-gazdagítás a munkakör vertikális kiterjesztését jelenti. A gyakorlatban ez többnyire azt jelenti, hogy az alkalmazott nagyobb mértékben ellenőrzi saját munkáját, olyan feladatokat is ellát, amelyeket korábban felsőbb szintek végeztek (ld. a pedagógusok szerepe a minőségbiztosításban, az intézményi önértékelésben).

Az önálló munkacsoportok

Az önálló munkacsoportok ugyanazt jelentik csoportszinten, mint a munkakör-gazdagítás egyéni szinten, vagyis mélyítik a csoport feladatát. Ez úgy működik, hogy miután a csoport megkapta az elérendő célt, a csoport tagjai saját maguk határozzák meg a feladatukat, a pihenőidőt, az ellenőrzési eljárásokat, sőt a csoport leendő tagjait is maguk választják ki, így a vezetői funkció a csoporton belül szinte teljesen kiküszöbölődik (pl. projekt-teamek, minőségi körök).

A munkahelyi motivációt az egyéni viselkedés szempontjából elemzi a következő modell, amely elhelyezi a munkamotivációt az egyén viselkedését befolyásoló tényezők sorában. A modellben szereplő változók jelentése a következő: (Cowling, 1989)

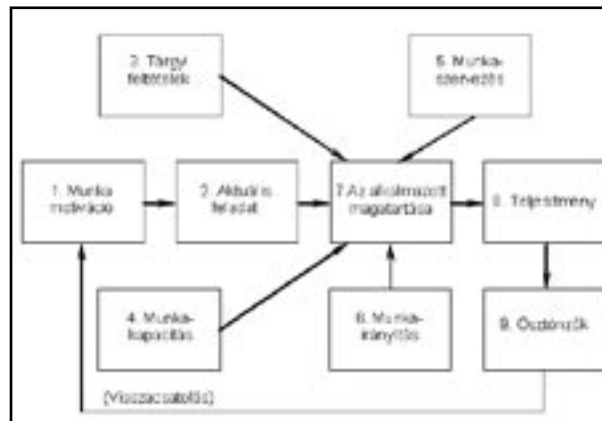
1. A munka-motiváció ebben a modellben – az elvárás-elmélet alapösszefüggései szerint – azt az erőfeszítést képviseli, amelyet az egyén elvárásai függvényében hajlandó megtenni. Az elvárások egy része azt becsli előre, hogy az adott erőfeszítés milyen eredményekre fog vezetni, másik része pedig azt, hogy az adott eredmények milyen követ-

kezményekkel társulnak. Az elvárások a következmények miatt érzett elégedettséget, illetve elégedetlenséget becslik előre.

2. Az aktuális feladat az éppen elvégzendő teendő, valamint azt adott feladat jelentősége az egyén és a szervezet szempontjából.

3. A munkavégzés tárgyi feltételeihez tartoznak mindazok az eszközök, amelyekre a munkavégzés során szükség lehet, és amelyek biztosítják a kulturált munkafeltételeket.

4. A munkakapacitás magában foglalja egyrészt az egyén képességeit, szak tudását és gyakorlatát, másrészt az egyén munkához való hozzáállását, illetve a munkáról kialakított képét.

5. A munkaszervezéshez soroljuk a munkaköri és a szervezeti felépítést, a munkafolyamatokat, a munkacsoportok kialakítását és a szervezés mindazon elemeit, amelyek a munkavégzést hivatottak hatékonyabbá tenni.

6. A munkairányítás tartalmazza a vezetés mindazon elemeit, amelyek közvetlen hatással vannak a dolgozó magatartására, és magában foglalja a vezetési stílust.

7. A dolgozó magatartásába beletartoznak mindazon tevékenységek, amelyeket az egyén munkája során végez, és amelyek eredményeként létrejön a teljesítmény.

8. A teljesítmény az elvégzett munka minőségére és mennyiségére vonatkozik.

9. Az ösztönzők egyaránt jelentenek külső és belső ösztönzőket.

A fenti modell érdekessége, hogy kétféle motiváció-értelmezést is magában foglal. A modell kiindulópontjában az elvárás-elmélet alapján értelmezett motiváció

áll, ami – tekintve, hogy az elmélet arra a feltevésre épül, hogy az egyén csak olyan erőfeszítésre hajlandó, amely számára kívánatos eredményre vezet – úgynevezett racionális megközelítés. Mindazonáltal a modell nem zárja ki a belső motivációt, hiszen az ösztönzők alatt egyaránt érti a külső és a belső ösztönzőket.

A szervezetfejlesztés motivációfejlesztő része a belső ösztönzésen alapul, célja egy olyan belső diszpozíció kialakítása az egyénben, ahol a teljesítmény már nem valamilyen más cél elérésének az eszköze, hanem önmagában is cél. Mindemellet a motivációfejlesztésnek igénybe kell vennie a külső ösztönzést is, ha tartósan javítani kívánja az egyének motivációját, ezért hatnia kell az egyén külső tényezőire is.

A teljesítmény tehát lényegesen befolyásolható külső motivációs eszközökkel, de ennek hatékonysága nagymértékben annak függvénye, mennyire ismeri a vezető beosztottjai egyéni motivációs bázisát.

Mindezekre a teljesítményértékelési rendszer kiépítésénél is tekintettel kell lennünk, vagyis ne akarjunk a rendszer működtetésével mindenkit egy kalap alá venni. Jó megoldásnak látszik, hogy a megítélő teljesítményértékelési rendszerben legyen:

- egy közös rész, mely mindenkire egyaránt vonatkozó teljesítménykritériumokat fogalmaz meg, és

- legyen egy mobil rész, mely az egyének erősségeire építve ad lehetőségeket egyéni teljesítmények értékelésére.

Ebben segíthet a fejlesztő értékelés során feltárt eredmények beépítése az eredményalapú vagy megítélő értékelésbe.

(Folytatjuk)

Felhasznált irodalom:

Bakaci Gyula (1996): *Szervezeti magatartás és vezetés. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó.*
 Barlai Róbertné (2001): *Szervezetfejlesztés modul- kézirat. Közoktatási Vezetőképző Intézet, Szeged*
 Varga Károly (1988): *Az emberi és szervezeti erőforrás fejlesztése. Akadémiai Kiadó.*

Kuckó Óvoda, Kuckó Galéria

Mint a mesében: volt egyszer, hol nem volt, a nagyváros legeslegszején a rákoscsabai zegzugban, volt egy kis óvoda. Nem volt az kényes-fényes palota, és nem jártak belé királyfiak, herceglánykák. Látszólag közönséges, szerény-szegény kis házikó volt. Látszólag, mondom, mert igenis csodák, hétköznapi szép varázslatok történtek benne.

Travnik Luca iparművész nemezelni tanít a Kuckó oviban

Lassan tíz éve már, hogy a XVII. kerületben, a beszédes nevű Óvónő utcában, a még beszédesebb nevű Kuckó Óvodában valami kedveset, egyénit találtak ki a pedagógusok. Az óvoda „születésnapját” megünneplendő olyan kiállításokat rendeznek évről évre, amik nemcsak az ott nevelkedő egészséges és sérült gyerekeknek, de a szülőknek, sőt az odalátogató érdeklődőknek is örömet, közösségi élményt tudnak nyújtani. Csákvári Mária, az intézmény vezetője így emlékezik: „A mackókkal kezdődött. 1997-ben költöztünk másik épületbe, kicsit megfáradtan, rossz szájizzal. Úgy hozta az élet, hogy napok óta egyre több gyerek hozta be kedvenc mackóját, s elkezdtünk róluk beszélgetni. Kérdezték a gyerekek, hogy nekünk is vannak-e mackóink, és többen megígértük, hogy előszedjük régi kedves játékunkat, és elhozzuk őket óvodalátogatóba. Ez adta az ötletet, hogy az első születésnapot az új helyen ünnepeljük meg egy mackókiállítással.”

És, ahogy ez jó történetekben lenni szokott, a véletlen is besegített. A védőnőnek megtetszett az ötlet, s lelkesen hozta hajdani maciját, sőt ismerőseitől is

begyűjtött érdekes egyedeket. Így esett, hogy egy igazi „nagy öreg”, az 1906-os „születésű” német medve is az óvodában vendégeskedett. A kiállítás hangulatos volt, sokan látták: felnőtt és gyerek egyaránt örömet lelte benne. Ekkor határozták el a pedagógusok, hogy hagyományt teremtenek: minden esztendőben kiállítással kötik össze az évfordulót.

Azóta rendeztek már babákból, régi használati tárgyakkól, Rákoscsaba helytörténetéből vagy a kerületi művészek összegyűjtött munkáiból tárlatot. Így ismerhették meg a látogatók többek között Stróbl Alajos számos kiváló alkotását, melyeket a művész unokája bocsátott az óvoda rendelkezésére. Évek alatt értékes festményekkel, fotókkal, szobrokkal, kerámiákkal ismerkedhettek a gyerekek. A kiállítások mindig valamilyen gondolat köré épülnek, és ha az anyag engedi, a gyerekek is belekóstolhatnak a tárgyak születésébe. A kiállító művészek, Mecseki Hargita, Babusa János, Tömpe Emőke nagy türelemmel foglalkoztak a gyerekekkel: agyagoztak, korongoztak, követ faragtak hosszú délelőttökön, délutánokon át a kicsikkel.

A legutóbbi kiállítás pedig egyenesen a különböző matériák megtapasztalását célozta. Címe: Anyagok alfától ómegáig. A legkisebbek is képet kaphattak arról, milyen sokféleképpen lehet a művészetben felhasználni a különböző anyagokat, és hogy a régebbi korok kézműves technikáival milyen érdekes új tárgyak készíthetők. Ez persze úgy az igazi, ha maguk is megtapogathatják, kézbe vehetik, kipróbálhatják, sőt készíthetnek is efféléket. Külön élvezet volt az apróknak egy fiatal iparművész, Travnik Luca textiljeivel ismerkedni. A szövött kárpitok mellett a nemezéből készült játékoknak, labdáknak, gyöngyöknek volt a legnagyobb sikerük, s a hatalmas, színes nemez puffnak, amit azonnal „belaktak”. Természetesen a közös „pancsolás”, a nemezkészítés se maradhatott el.

Az idei kiállítás témája a könyv lesz. Régi és új gyerekkönyvek címmel olyan gyűjteményt kapnak az érdeklődők, amiben együtt böngészgethetnek a szülők, nagyszülők hajdani olvasmányai és a mai népszerű mesekönyvek között. Az igényes illusztráció a jó gyerekkönyv pillére. Érdemes tehát belelapozni a „békebeli” olvasmányokba, és eltűnődni

a mai vizuális kínálat és a hajdani mives, árnyalt, eredeti humorú rajzok viszonyán. A könyvkiállítással a pedagógusok szándéka az is, hogy tudatosítsák: a tévésorozatok korában milyen fontos és nagyszerű dolog a közös olvasás, a családi mesélős-beszélgetős együttlét.

Bizonytal ez a kiállítás is olyan hangulatos lesz, mint az előzők. Ezt sejteti már a meghívó is, aminek szokványos formulája helyett egy kedvesen fogalmazott Hívogatót kap kézhez a látogató. Egy lélekkel teli kiállítás megrendezése sok időt, fáradságot, szervezést követel. Miért szánja rá mindezt egy kis kertvárosi óvoda? Csákvári Mária így válaszol: „Nemcsak az óvónők, Halmosi Judit, Sperling Károlyné, Veres Gyuláné, Szepesiné Bartha Gabriella, de az óvoda minden egyes dolgozója szeretettel vesz részt a rendezésben. A kiállításokat a gyerekeknek csináljuk, mert a szép szeretetét, a művészet iránti fogékonyságot nem lehet eléggé korán kezdeni. Csináljuk magunknak is, mert ez megmérettetés: milyen hangulatú kiállítást hozunk létre, képesek vagyunk-e lelkes amatőrként olyan légkört összehozni, hogy kicsi és nagy örömet lelje benne. Csináljuk azért is, hogy kapcsolatot alakítsunk ki környezetünkkel, a kerületünkben dolgozó többi pedagógussal, szülővel, hogy közvetlen lakókörnyezetünk jobban megismerjen és mi is megismerhessük őket. Egyik megnyitónkon Strommer Pál kuratóriumi elnök így fogalmazott: ”Fontos, hogy egy óvoda – ahol sajátos nevelési igényű testi és szellemi fogyatékos gyerekeket is nevelnek – megmutassa magát, ismerjék meg munkáját. És ők is megismerkedjenek másokkal, ne csak közös legyen a nyelvük, hanem egyet is értsenek, mert a megértéshez nemcsak közös nyelv kell, de közös fül is.”

SM

'56 kalendárium

Az 1956-os forradalomra emlékezve jelent meg a Nemzeti Tankönyvkiadó '56 kalendárium címmű könyve, mely azoknak szól, akiket érdekel, milyen lehetett megélni a forradalom és szabadságharc napjait.

A kiadvány két neves történész Földesi Margit és Szerencsés Károly munkáját dicséri, kiknek neve nem ismeretlen a történelemtanároknak.

Az írók, saját bevallásuk szerint azért választották a kalendárium-formát, mert így az olvasót lélekben könnyedén visszarepíthetik az 50 évvel ezelőtti mindennapok forogtáiba.

A 80 oldalas kalendárium kiválóan használható tanítási és rendhagyó órákra, valamint iskolai megemlékezésekre.

Felépítése nem mindennapi. Először rövid bevezetőrészt találunk, mely kiváló elemzést nyújt az okokról, melyek a történelmi eseményhez vezettek. Az anyagot áttekintve az olvasó jut el az összegyűjtött kordokumentumok elemzésével a forradalom kiváltó okaihoz.

A kiadvány fő gondolatmenete a forradalom és szabadságharc napjainak tulajdonképpeni krónikája, mely október 23 - november 4-ig követi a napok eseményeit. A korábban megjelent hasonló témájú könyvekkel szemben újdonságot jelent egy-egy nap bemutatása az időjárás, évfordulók, a rádió, színház és moziműsor felidézésével.

A kötet képanyaga is kiváló, sok olyan fotót, posztert és jegyzetet tartalmaz, melyet most láthat először a kedves olvasó. Érdekes ötlet a nap jelszava, melyet minden napnál más betűtípussal látunk, úgy mintha az utcán jártunkban-keltünkben láttuk volna azokban a napokban. A nap felidézését források is segítik. Vannak itt hírkomentárok, rádiónyilatkozatok, párt- és kormányhatározatok, katonai és diplomáciai jelentések, de a legérdekesebbek a mindennapi élet hírei. Olvashatunk újra induló buszjáratokról, a nyugdíjak kifizetéséről, az utcák átnevezéséről, a harangszó ismételt bevezetéséről vagy az új tantervi előírásokról. Az elemző könyv elolvasása után ráérezünk a forradalom pezsdítő hangulatára és megrendítő eseményeire. Mindenkinék szívből ajánlom!

Endrődy Orsolya

Részlet a kalendáriumból:

1956. október 29.

Várható időjárás:

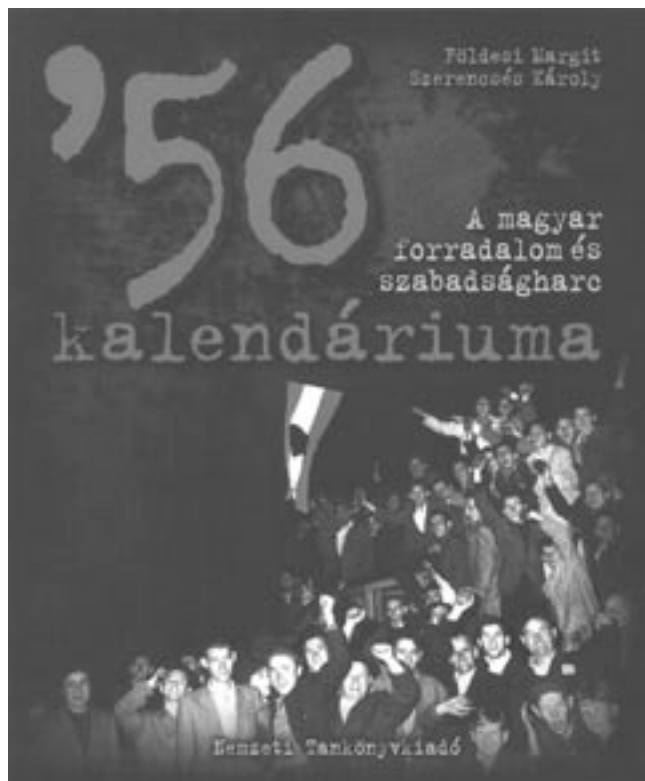
Ködös, nyirkos idő, egész nap eső.

A Mátrában havazás.

Várható hőmérséklet: 4-6 fok

Évforduló:

1945-ben ezen a napon kezdődött meg Bárdossy László volt miniszterelnök pere, melyben halálra ítélték.

A rádió műsorából:

16.41. Magyar írók a forradalomról írott műveiket olvassák fel.

Először hangzik el Tamási Lajos verse:

Piros a vér a pesti utcán.

A színházak, mozik műsorából:

Mészáros Ági színművésznő nyilatkozata: „Ameddig a szovjet csapatok Budapesten vannak, ne szóljon egyetlen magyar színész sem.”

A nap idézete:

„... halálbiztos, a szovjet csapatoknak el kell hagyniuk hazánk területét.”

Karinthy Ferenc

„És ha a Sors minket így büntet,

Mert hogy túrtunk tíz éven át,

Felmutatjuk véres fejünket,

S tudjuk, hogy mindent megbocsát.”

Jobbágy Károly: A rádió mellett (részlet)

A nap jelszavai:

Semleges Magyarországot!

Most vagy soha!

Normális hajviselet! (a hadseregben)

Előre a végső győzelemig!

Álljatok közénk!

Sztrájk a végső győzelemig!

Aki nincs velünk, az ellenünk!

Le a sztrájkőrökkal!

Kína mellettünk!

Nem kell TSZCS!

Fel a sztrájkra, a független, szabad Magyarorszáért!

A Kráter Műhely Egyesület pályázata: WASS ALBERT MŰVEINEK NÉPSZERŰSÍTÉSE

A pályázat célja: a Kráter Műhely Egyesület olyan pedagógusokat (iskolai osztályokat) kíván támogatásban részesíteni, akik Wass Albert műveit kötelező vagy ajánlott olvasmányként 6-18 éves diákjaikkal szeretnék megismertetni.

Minden pályázó támogatásban részesül, ha legalább 15 kötetet egyszerre rendel meg. A támogatás mértéke a könyvek eladási árának 40 %-a.

**Beküldési határidő:
folyamatos**

A pályázat beküldhető e-mailen:

szutor@krater.hu;

Esetleg postai úton:

*Kráter Műhely Egyesület, 2013
Pomáz, Búzavirág u. 2.*

Vagy faxon: 26/328-491

A Kráter Műhely Egyesület korosztályonként a következő könyveket ajánlja

(amelytől el lehet térni):

1. osztály: <i>Mese az erdőről</i> 2. osztály: <i>Bulámbuk; Évszakok teremtése</i> 3. osztály: <i>Tavak és erdők könyve</i> 4. osztály: <i>Válogatott magyar mondák és népmesék</i> 5. osztály: <i>Egyedül a világ ellen, Vérben és viharban</i> 6. osztály: <i>Vérben és viharban, Egyedül a világ ellen</i> 7. osztály: <i>Vérben és viharban, Egyedül a világ ellen</i>	8. osztály: <i>Eliza, Csaba</i> 9. osztály: <i>Elvész a nyom, Ember az országút szélén</i> 10. osztály: <i>Tizenhárom almafa, Elvásik a veres csillag</i> 11. osztály: <i>Mire a fák megnönek, A kastély árnyékában</i> 12. osztály: <i>Átoksori kísértetek, Elvész a nyom, Adjátok vissza a hegyeimet!, Hagyaték, Magukrahagyottak, Az Antikrisztus és a pásztorok, Farkasverem</i>

A Pedagógus Civil Fórum (PECIFÓ) meghívja a pedagógusokat KOMPETENSNEK LENNI A KOMPETENCIA ALAPÚ GONDOLKODÁSBAN c. egy napos konferenciájára

Rendező szakmai szervezetek: Általános Iskolai Igazgató Országos Szövetsége, Független Pedagógus Fórum, Magyar Iskolaszék Egyesület, POZITÍV Országos Szakmai Egyesület

Időpont: 2006. december 2.-án 10 -kb.15 óráig

Helyszín: Budapesti Evangélikus Gimnázium (1071) Városliget fasor 17/21

Program:

10-12.30-ig előadások

- Dr. Zsolnai József (prof. egyetemi tanár) – *A kompetencia értelmezése a pedagógiában*
- Dr. Kotschy Beáta (főiskolai tanár) – *Kompetencia-alapú követelmények a tanárképzésben*
- Dr. Klein Sándor (egyetemi tanár) – *A kompetens vezető*
- Gábris Katalin (értékelési szakértő) – *Tájékoztató a kompetencia-alapú országos mérésekről*

13.00-15.00

Prezentációk a kompetencia-alapú oktatást alkalmazó intézmények tapasztalataiból

A részvétel ingyenes.

Jelentkezési cím: Barlai Róbertné, Budapest 1311 Pf.28, mobil: 30/9 649 276,

e-mail: barlaine@qpsa.hu

Kalendárium

Rovatunkban október fontos eseményeit gyűjtöttük össze, hogy a pedagógus kollégák segítségére legyünk az évfordulókra való felkészülésben és a megemlékezésben.

November 15.

30 éve halt meg Jean Gabin színész

November 16.

70 éves Antonio Gades táncművész, koreográfus

November 17.

Dohányzás elleni nap (Füstmentes nap) (WHO)

Budapest ünnepnapja (1873, az egyesülés tiszteletére)

100 éve született Mario Soldati író

75 éves Andrásfalvi Bertalan néprajztudós

75 éves Rókusfalvy Pál pszichológus

November 18.

220 éve született Carl Maria von Weber zeneszerző

90 éve született Peter Weiss író

20 éve halt meg Bárdos Lajos zeneszerző, karnagy

November harmadik hete

A Magyar Népdal és Népköltészet hete

November 20.

Ifjú zenebarátok világnapja (1968-)

80 éve megnyitják a műjégpályát a budapesti Városligetben

170 éve halt meg Bolyai Farkas matematikus

120 éve halt meg Jókainé Laborfalvi Róza színésznő

50 éves Neumer Katalin filozófus

November 21.

175 éve tört ki a lyoni selyemszövőök felkelése

90 éves Jólesz László műfordító, szerkesztő, tanár

90 éve született Csorba Győző író, költő, műfordító

90 éve halt meg I. Ferenc József

65 éves Franco Nero színész

60 éves Vámos György balettművész, koreográfus

50 éves Fazekas István színművész

November 22.

A Magyar Közoktatás Napja (1991-)

125 éve született Révay József író, irodalomtörténész

50 éve nyitották meg a melbourni olimpiát

November 23.

85 éves Mensáros Zoltán író

Városligeti műjégpálya

75 éve mutatták be Bartók A fából faragott királyfi szvitjét Budapesten

70 éves Polgár Rózsa textilművész

November 24.

60 éve halt meg Moholy-Nagy László képzőművész

November 25.

A Magyar Labdarúgás Napja (MLSZ, 1993-)

(Londoni 6:3, „az évszázad mérkőzése”)

80 éves Lee Tsung-Dao fizikus, Nobel-díj:1957

65 éves Molnár István irodalomtörténész

60 éves Vallai Péter színész

November 26.

80 éve született Vincze Imre zeneszerző

75 éves Garai Attila dzsessz-zongorista, zenetanár

65 éves Kovács Kálmán trombitaművész

20 éve halt meg Radványi Géza filmrendező

November 27.

Véradók napja

100 éve született Várady László karmester

85 éve született Pilinszky János költő

80 éve mutatták be Bartók A csodálatos mandarin c.táncjátékát. Kölnben

65 éves Korzenszky Richárd egyházi vezető

November 28.

50 éve halt meg Tarján Ferenc tanár, feltaláló

50 éve halt meg Gundel Károly gasztronómus

I. Ferenc József

November 29.

100 éve született Roman Karmen operatőr, dokumentumfilm-rendező

70 éves Yuan Tseh Lee Nobel-díjas kémikus

60 éves Praznovszky Mihály
irodalomtörténész

November 30.

80 éves Andrew V. Schally fiziológus,
Nobel-díj:1977

75 éves Berkes Péter író

50 éve tört ki a Fidel Castro vezette
felkelés Batista diktatúrája ellen

December 1.

A magyar rádiózás napja

Az AIDS Elleni Világnap (WHO,
1988-)

220 éve született Döbrentei Gábor
író, színikazgató

70 éves Müller Péter író, drama-
turg

Rádiózás napja

December 2.

65 éves Borbély Sándor irodalomtörténész

60 éves Lacza Márta grafikus

December 3.

A fogyatékos emberek nemzetközi napja (ENSZ)

December 4.

Bányásznapi – Szent Borbála
napja

80 éves Orosz Lujza színész

65 éves Szentirmai Zoltán szob-
rász, éremművész

60 éves Balázsovits Lajos színész,
rendező

December 5.

75 éves Zimányi József
atomfizikus

75 éve lépett életbe a westminsteri
statuum (Brit Nemzetközösség)

70 éve fogadták el a sztálini alkot-
mányt

60 éves José Carreras
operaénekes

55 éves Menszátor Magdolna szí-
nész

50 éves Krystian Zimmermann
zongoraművész

December 6.

Mikulás

Finn Köztársaság: a függetlenség
kikiáltásának napja 1917)

90 éve a központi hatalmak elfoglalták Bukarestet

December 7.

A nemzetközi polgári repülés napja
(1993-)

75 éves Galambos Erzszi színész

65 éve üzent hadat Anglia
Magyarországnak

65 éve japán támadás Pearl Harbour
ellen

December 8.

95 éve született Bágya András zene-
szerző

70 éves David Carradine színész, ren-
dező

65 éve született Bence György
filozófus

65 éve halt meg Kozma Miklós, a
Magyar Rádió első elnöke

December 9.

90 éve született Kirk Douglas színész

December 10.

Az Emberi Jogok Napja (1950 óta, 1948 Emberi jogok
egyetemes nyilatkozata)

70 éve halt meg Luigi Pirandello író

60 éves Tettamanti Béla grafikus

December 11.

25 éve megnyílik az újjáépített
Katona József Színház Budapesten

130 éve született Harsányi Kálmán
író, műfordító

December 12.

240 éve született Nyikolaj Karamzin
író, történész

200 éve született Nyáry Pál
politikus

110 éve született Ádám Jenő
zenepedagógus

80 éves Nagy Károly fizikus

70 éves Balázs Jolán olimpiai bajnok
atléta

December 13.

185 éve született Gustave Flaubert író

65 éve üzent hadat Magyarország az
USÁ-nak

25 éve hirdette ki a szükségállapotot
Jaruzelski Lengyelországban

A mikulás

December 14.

20 éve halt meg Páger Antal színész

Önismeret nélkül csonka az ember szelleme

Mohás Livia kérdései, a regény ereje és az „én” pszichológiája

Ki tudja, mi a siker? Ki vagy te? Ki hitette el veletek, hogy az életünk a boldogságról szól? És ha mégsem, mindjárt indokolt nyavalyogni, követelőzni? Honnan veszitek, hogy ami ránk és rátok vár, az mind vidám, hancúrozó játék és érdekes mese? – teszi fel a kérdést Mohás Livia „önjáró fiataloknak, akik okosak, de néha egy csepp eszük sincs”. Az ismert pszichológus számára azonban gyakorta a társadalom felnőtt tagjairól sem rajzolódik ki megnyugtatóbb kép. Úgy látja, nem igyekszünk az önismeret izgalmas felfedezése felé, ami miatt aztán legtöbbször vágyott sikerünk is elmarad. Az meg talán végképp nem jut eszünkbe, hogy az elmulasztott út egyik alapkövét a magyar- és a világirodalom remekei jelenthetik. S ez még mindig a pszichológus véleménye, nem pedig a többkötetes, József Attila-díjas íróé...

– Olybá tűnik számomra, mintha napjainkban mások megismerésére az eddig megszokottnál jóval nagyobb figyelmet fordítanánk. Szinte valamennyi tevékenységnek a másokról szerzett ismeretbőség az alapja – gondoljunk csak a marketingre, vagy éppen a differenciált oktatásra – s mindeközben ezzel arányosan szorul hovatovább háttérbe az önmagunk alaposabb megismerésére való törekvés. Valós ez az ellentét, vagy pedig a mások látszólagos ismerete is éppoly felszínese, mint a saját magunké?

– Általánosítani nem lehet, de való igaz, hogy korunkban a kifelé fordulás roppant fontos, mert a világban való tájékozódáshoz, a megélhetéshez ismernünk kell környezetünket, azt, hogy kinek mi az igénye, mi a munkaadója elvárása. Mindez ma sokkal fontosabb, mint akár húsz, vagy főleg száz évvel ezelőtt. Lépést tartani a dinamikus fejlődéssel, haladni a korról nagy kifelé fordulást igényel, és ez valóban elébe vág a befelé fordulásnak, annak, hogy a külvilág mellett magunkat is jobban megismerjük. Bár ez még csak fiziológiai alapkérdés, de tudnunk kell, hogy milyenek vagyunk, mit és mennyit bírunk, milyen a testünk, mennyi pihenésre, mozgásra, milyen étkezésre van szüksége. Óriási haladás, hogy a magazinok ma már lényegesen több információt adnak arról, hogyan élünk, hogyan táplálkozunk, miként kezeljük a higiéniát, mennyit mozogunk. Csak-hogy ebben hihetetlenül kü-

lönbözőek vagyunk, mindenkinek más a természete, és ha nem ismerjük meg magunkat pontosan, a fiziológiai mellett lélektani és pszichológiai szempontból is, akkor könnyen ráfázunk. Kifelé fordulunk, a külső világot s benne a külső embereket akarjuk nagyon gyorsan megismerni, átlátni és megérteni, az önismeretet pedig elhanyagoljuk. A lelki megrázkódtatásaink, a kifáradásaink, az alulteljesítéseinink sokszor azon múlnak, hogy nem tudjuk, kik vagyunk, mert önmagunkat nem sikerült megismernünk.

– Az egészséges életmód előtérbe kerülése még nem vezet el az önismeret felfedezéséhez?

– Rendkívül fontos az egészséges életmód és a jó életvitel, hiszen az alap. A testünk, akár egy kis lovacska, szállítja a lelkünket és a szellemünket. Nagyon fontos, de ez még csak a saját fiziológiánk ismerete. A lelki, pszichés önismeret ennél bonyolultabb.

– Bonyolult, nélküle pedig, mint mondta, csonka az ember szelleme.

– Ebben a roppant megváltozott világban elpusztulunk, ha az önismeretünket nem tartjuk rendben. Felmorzsolódunk. Elégünk. Hatvancsatornás televízióból zúdul ránk az információk serege, s ha a magunk önismerete szempontjából nem tudjuk kiválogatni, hogy mi az, amire szükségünk van, mert szeretjük vagy hasznos

lehet, és mit kell máris kiszemetelnünk az agyunkból és a lelkünkől, akkor elveszünk, akkor maga alá gyűr ez az iszonyatos információtömeg. Sokszor intelligens felnőtt emberek arra a kérdésre, hogy mire vágnak, mit szeretnének, semmit sem tudnak mondani. Ez a befelé tekintés totális hiánya, az önismeret teljes mellőzése. Racionális beállítottságú emberek gyakran nevezik ezt, meglehetősen lenézően és pejoratívan, lelkizésnek. Ennyire veszélyesen el tud sodorni bennünket a külvilággal való állandó konfrontációnk.

– Hogyan találhatunk rá arra az útra, ami a mélyebb önmagunkhoz vezet?

– Ahhoz, hogy a sokat követelő külvilággal és önmagunk személyével egyensúlyban maradjunk, mindenekelőtt önszeretetre van szükség. Szeretnünk kell – jó értelemben – önmagunkat. Szemmel kell tartanunk az önreflexióinkat, meg kell figyelni, hogy mire hogyan reagálunk, s amiről azt tapasztaljuk, hogy jókedvvel, örömmel, élvezettel tölt el, vágyaink beteljesülését hordozza, azt kell rendszeresítenünk a mindennapjainkban. Lehet, hogy ezt csak hosszú távon tudjuk megvalósítani, megeshet, hogy évekig kell küszködni azon, hogy ezt a környezetet felépítsük magunknak, de törekedni kell arra, hogy ami gyötrelmes és unalmas, azt elkerüljük. Persze a saját vágyaink megvalósítása is sok küzdelemmel és szenvedéssel jár, mert kitartást, erőfeszítést igényel, de ezt a magányos nagy terhet szívesebben vállaljuk olyasvalami érdekében, amit szeretünk.

Önnevelés tekintetében azt is mélyen meg kell érteni, hogy a világegyetemet alapvető ellentétek – nap és hold, éjszaka és nappal, hideg és meleg, sötét és világos – mozgatják, s nincs ez másképp bennünk sem. Pszichoanalitikus kutatók vélekedése szerint – s azt hiszem, igazuk van – a gyűlöletnek

nem ellentéte a szeretet, mert a gyűlöletünkben parányi szeretet is szokott lenni az iránt, akiről úgy gondoljuk, hogy gyűlöljük. És fordítva: a legnagyobb szeretetben és szerelemben is van egy picike gyűlölet. A szeretetnek és a gyűlöletnek egyaránt a közöny, a közömbösség az ellentéte. Az ehhez hasonló ellentmondásokba – szeretem a munkámat, de valami rosszat is érzek benne,

mert rettenetesen kifáraszt – könnyen belebonyolódunk. Nehéz kibogozni, hogy merre billentsük a mérleget, csináljuk-e tovább vagy sem. Ezek az élet harcai. Közhely, de mélységesen igaz, hogy az ember egész élete problémamegoldások sorozata. Ezt tudomásul kell venni, és ennek megfelelően kell élni. Vállalni kell, hogy problémáink, harcaink vannak és lesznek, jönnek napról-napra, és túrni kell hiszti, félelem és illúziók nélkül. Madách szavait – „Ember, küzdj, és bízva bízzál!” – élni kell, nem pedig abban lebegni, hogy ránk tökéletes boldogság vár.

Az emberek, a magam és a pszichológia alapismereteit én a jó regényekből nyertem. Dosztojevszkij, Tolsztoj, Csehov... nincs olyan pszichológus, aki náluk jobban értene az ember belső világához. Nincs az a dupla nagydoktori pszichológus, aki azt tudja az emberi lélekről, amit Maupassant tud. Madáchon rengeteget lehet gondolkodni. A nagy írók át tudják éreztetni a mondanivalót azon kívül, hogy jobban ki is fejezik, mint a szárazabb pszichológiai szaknyelv. A pszichológia mint tudomány, az intellektusra hat, de a lelket az irodalom tudja megmozdítani.

– Ha már itt tartunk, mit gondolsz a mai magyar irodalomról?

– Ha a magyar irodalmat az Ómagyar Mária-siralomtól számítom, akkor azt nagyon szeretem. Napjaink irodalmában pedig erősen válogatok, nem is tudok igazán a végére járni annak, hogy mit szeretek belőle és mit nem. Most Nádás Péter Párhuzamos történetek című

könyvét olvasom. Kemény írás, úgy gyomorszájon vágja néha az embert, hogy csak kapkodja a levegőt, és sokszor nagyon rossz hangulatot teremt. Nem szeretetre méltóak ezek az írások, távol vannak mindenféle bájtól, kellemtől és kedvességtől, helyenként még utálkozni is lehet rajta. Annyira naturálisan, nyersen és gorombán ír le fiziológiai dolgokat és cselekvésekben előforduló gonoszságokat, hogy az ember szinte rosszul lesz, amikor olvassa. Összességében mégis nagyon érdekes, és rengeteget lehet tünődni a mondandói fölött, többek között ezért is tartom nagyra az író. Megfelelően mélyen és áttekinthetően talán nem ismerem a kortárs írókat, de olykor vannak olyan érzéseim, hogy sok fiatal író csak hadovál. Jópofizik.

– *Tendencia manapság, hogy valami elvonja a könyvet az olvasótól és belterjessé teszi egy-egy kortárs író olvasótáborát. Vajon az információbőség, amiről már beszélünk, vagy az irodalom stílusának ilyenén alakulása teszi ezt?*

– Egyfelől biztos az információbőség is, hiszen számos más csatornán lehet a legkülönbözőbb érdekességekhez hozzájutni, másfelől a befelé fordulás hiánya, az, hogy ma a nyugodt, türelmes olvasást nem tudjuk beemelni az életünkbe. A nagy loholás, rohanás közben nem tudunk hosszán olvasni, pedig erre rá kellene nevelni magunkat.

– *Hogyan, amikor már a kötelező irodalmakat is közreadják kivonatolt formában?*

– Ez óriási bűn. Bárki találta ki ezt, nagy bűnt követett el. Az igazán jó regények elmélyülést igényelnek. Kamaszkoromban a hatalmas nagy lusta nyarakban nem rohangásztunk, mint az örültek, nem is volt rá mód, csak néha, hogy folyton fürödni rohangásztunk, inkább olvastunk reggeltől estig. Shakespeare-től Dante Divina commediá-jáig mindent elolvastam, amit érdemes. Előfordult, hogy nem értettem, de abban is éreztem a szellem nagyságát, és próbáltam fölágaskodni, hogy valamit megértsek belőle. A mai gyerekek közül is sokan megteszik ezt. Több olyan fiatal ismerek, pszichológusként is, akik rendkívül elmélyültek, szorgalmasak, nagyon komolyan veszik a tanulást. Őket ritkán látjuk és halljuk. Ők nem csinálnak botrányt, nem is kerülnek a képernyőre. Csak teszik a maguk dolgát csendben, feltűnés nélkül.

– *Legutóbb Ha kút mellett ülsz címmel gyűjtött kötetbe néhány esszét és esettanulmányt, tavasszal pedig a Saxon Kiadó jóvoltából megjelenik a most kiadott Ki vagy te? című önismereti könyv bővebb változata. Pszichológiai tárgyú könyveivel párhuzamosan sorban jelennek meg szépírói munkái is, Jessze fája címmel családja regényét is megírta. Hat-e egymásra a két különböző műfaj és tevékenységi terület?*

– Nemigen választom ketté, hogy éppen melyik műfajban fejezem ki magam. Nem tévesztem el a pszichológia kifejezési formáit, nem keverem össze a komplexusokat a más pszichológiai entitással. Amikor pszichológiát írok, a szaknyelvet használom, regényírásakor pedig távol tartom magam a szaknyelvtől, akkor a lelkem, szívem szerint írok a magam szavaival. Ez olyan, mint amikor valaki például korcsolyázni és tornázni is tud. Nem téveszti el a kettőt. Tudja, hogy a tornánál más szabályok érvényesek, és korcsolyázáskor is sok mindent másként kell csinálni. De a kettő ugyanabban az emberben van, s éppen ez a döntő: a személyiség. Hogy mennyire gazdag, erőteljes, alapvetően tehetséges-e és kitartó-e vagy sem. A tehetség kb. hetven százaléka tudniillik szorgalom, és csak harminc százalék, vagy lehet, hogy kevesebb áll az örökölt tehetségből és a szerencséből, hogy kivel találkozunk. Mert szerencse is kell ám mindenhez.

– *Szépíróként min dolgozik jelenleg?*

– A családregény utolsó két darabja, a *Rókadadászat* és az *Imre és Irén* című két regény egy kötetben történő újrakiadása várható decemberben az Argumentum Kiadó jóvoltából. Két új regényen is dolgozom, de erről még korai volna beszélni...

Varga Gabriella

Gerendás az ötvenes kőnél

Fél évszázad a világtörténelemhez képest alig érzékelhető időszak, egy zenész életében azonban már leltárárkészítésre sarkall. Gerendás Péter munkatársunkkal közösen tekintette át, ahogyan a népszerű muzikus fogalmazott, első ötven éve meghatározó történéseit.

– *Gyerekkori vonzódását a gitárhoz nagyon is érteni lehet, hiszen akkortájt ez a hangszer jelezte egyértelműen, hogy valakinek nemcsak tetszik – akkor így nevezték – a beat-zene, de maga is az istenített és elátkozott új ideálok közé akar tartozni. A dél-amerikai muzika azonban túl egzotikusnak számított hazánkban, nem is nagyon kísérletezett a meghonosításával senki. Mi vonzotta éppen ehhez a zenei irányzathoz?*

– Csak sejtéseim, megérzéseim vannak ezzel kapcsolatban. Valószínűleg a spanyol és a dél-amerikai kultúrák összefonódása a titok nyitja. Az 1400-as évek végén a zsidóknak el kellett menekülniük Spanyolországból. Hosszú vándorlás után egy részük a török-dúlta Magyarország területén, félig kihalt falvakban, városokban telepedett meg. Köztük voltak az én felmenőim is. A spanyol hódítások egyik izgalmas következménye a spanyol és az indián népzene keveredése Dél-Amerikában. Nekem mindenesetre nagyon tetszett, gyaníthatóan a történelmi, családi előzmények miatt.

– *A Láma, merthogy erről a zenekarról van szó, már egyre ismertebb és kedveltebb csapat lett az országban, amikor – a rajongók számára legalábbis – váratlanul felbomlott. Miért?*

– Norvégiába mentem zenélni az Oxigén nevű együttesel. Négy évig játszottunk mindenféle zenét, ahogy egy úgynevezett vendéglátós brigádtól elvárható. Nagyon fontos és tanulságos időszaka volt az életemnek. Agymosásnak is mondhatnám: ennyi műfajban egy zenekar normális körülmények között nem szerepelhet. De

egyre határozottabban éreztem, hogy a saját utamat akarom járni, a saját zenémet akarom játszani.

– *A kísérlet sikerült, hiszen egy tehetségkutató versenyen győzelmet aratott a Hóból vagyok című, hamisítatlanul gerendáspéteri dal. Sokan azóta gondolkodnak, hogy ezt a típusú zenét milyen műfajba sorolják. A beskatulyázós emberek dolga ráadásul jócskán megnehezedik attól, hogy időről-időre mintha szándékosan a (könnyű)zene más-más területére kalandozna.*

Gerendás Péter (Fotó: Tófalvi Szilvia)

– Amikor a Láma a Locomotív GT előzenekara volt, többször közreműködtem – még az LGT angliai turnéján is – gitáros-énekesként Presseréknél. Együttesem Zorán kísérőzenekara is volt, sőt dalokat írtam neki, akárcsak Koncz Zsuzsának, és közreműködtem a koncertjein. Nem véletlen tehát, hogy az első lemezem producere Presser Gábor volt. Később izgattak az új feladatok, új kihívások. Új utakat kerestem, mindig valami újat akartam kitalálni. Hogy végül is hogyan alakultak ki a dolgok, nem tudom, csak azt tapasztalom mindmáig: alighogy befejezek valamit,

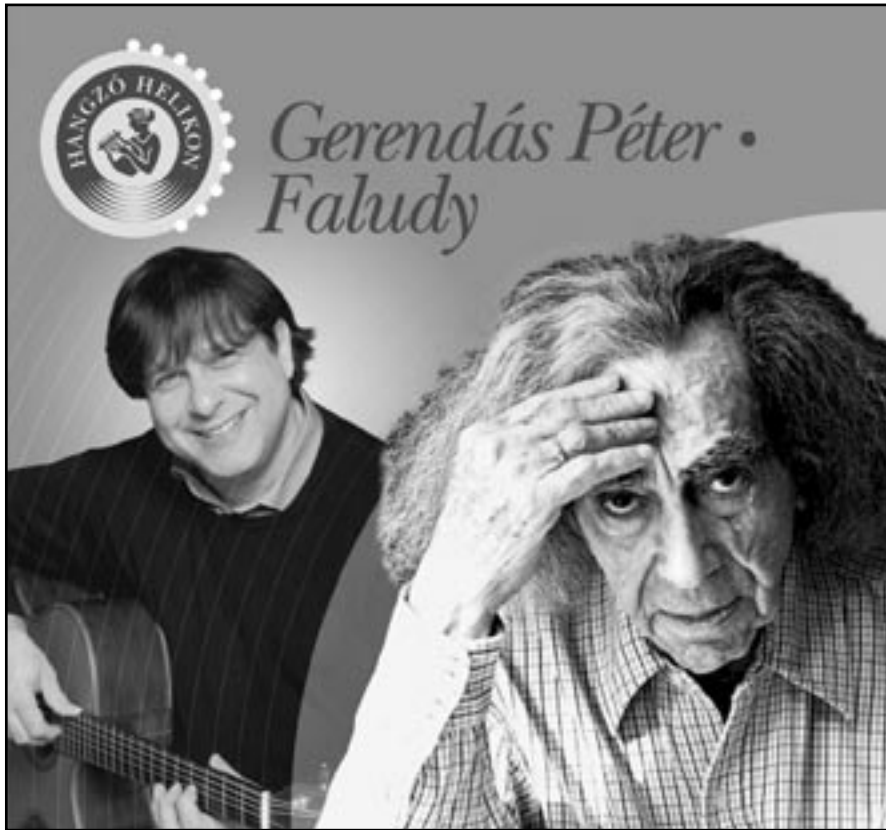
újabb izgalmi állapot érkezik és sodor tovább. A Kamaszkorom legszebb dala című albumom például arra volt kísérlet, hogy a klasszikussá vált egykori világslágereket, kedvenc nótáimat, klasszikus zenei közegbe lehet-e illeszteni. A jubileumi koncertem sztárvendége pedig Tokody Ilona operaénekesnő volt. Bevallom, fiatal koromban nem szerettem az operát. Az egyik ok, amiért megszerettem, az éppen Tokody. Egy jótékonyági fellépéssorozaton, ahol mindketten szerepeltünk, gondolkodtam el rajta, hogy egyszer csodálatos lenne együtt énekelnünk. A vele előadott duett az egyik legszebb pillanata volt a koncertemnek.

– *A jubileumi év rengeteg munkával telik, és – most már mondhatjuk – a megszokott kísérletező kedvvel. A Zsidó Fesztiválon még a szakmát is alaposan meglepte egy alkalminak vélt négytagú együttes, amely azóta is sikerrel koncertezik az országban.*

– A musical előadásokból ismert Bíró Eszter, a Cotton Club Singers vezetője, László Boldizsár, az LGT-s Somló Tamás és én összeálltunk, hogy klezmer zenét csináljunk latin felfogásban. Izgalmas. Tetszik az embereknek. Dés Lászlóval és Varnus Xavérral pedig a Dohány utcai zsinagógában koncertezünk november végén.

– *És akkor még nem beszéltünk a két albumról, amelyek már megjelentek a lemezipiacon: a jubileumi Ötvenes kő és Faludy György megzenésített versei!*

– Fontosnak tartottam, hogy ne válogatás-lemezzel, hanem vadonatúj dalokkal ünnepeljek. Az *Ötvenes kő* külső megjelenésében is különleges: egy keményfedeles könyv. Nagyon szép!

Igazságtalan lennék, ha nem említeném meg a grafikus, Kovács Janó nevét. Ezek a dalok nem az életem történetét mesélik el, inkább hangulatok viszáidézésének lehetne mondani őket. Nem akartam nyilvános számvetést készíteni. Bizonyos momentumok természetesen arról árulkodnak, hogy az idő múlása foglalkoztatni kezdi az embert. Számomra a legmeggrázóbb tapasztalat, hogy milyen gyorsan eljutunk az ötvenes kőhöz. És hiába szeretnénk megállni, vagy legalább egy kicsit lassabban menni, nem tehetjük meg. Mennünk kell tovább. Ez a dolog nem rajtunk múlik, pedig velünk történik. Érdekes, hogy korábban nem foglalkozik az ember ezzel a szédítő rohanással, sőt fiatalon csigalassúságúnak érzi az idő haladását, nem beszélve a saját haladásáról a szó szoros és átvitt értelmében egyaránt. Aztán hirtelen felpörögnek az események, és igazságtalanul gyors lesz minden. „Tegnap még gyerek voltam” - álmélkodunk. Most még viszonylag jó állapotban vagyunk, a kezdődő feledékenységünkkel is igyekszünk megbarátkozni, csak hogy ez nem marad így, hanem egyre rosszabb lesz. Még vállalhatunk gyereket, mondják, amíg kisgyerek van, fiatal

marad az ember, de már tudjuk, nem vagyunk annyira aktív apák fizikailag, mint akár néhány évvel ezelőtt. Igaz, a kicsi minden rezdülésére jobban odafigyelünk, élvezni és értékelni tudjuk a legapróbb csacskságait, mint a valódi, melegsívű nagyapák.

– Faludy György életének utolsó négy évében nagyon szoros kapcsolat alakult ki önök között. Ennek a véletlen találkozásnak köszönhető a Hangzó Helikon sorozatban nemrég napvilágot látott Faludy lemez?

– Gryllus Dániel felkérésére készítettem, de döntő szerepe volt személyes kapcsolatunknak a lemez megjelenésében, az bizonyos. Pedig valóban a véletlen műve volt, hogy megismerkedtünk. Több alkalommal úgy adódott, hogy közönség előtt fagathattam az életéről, munkájáról, terveiről. Az idős költő az első pillanattól kezdve lenyűgözött. Hatalmas tudással, rendkívüli tapasztalatokkal, egy hosszú, nem akármilyen élet bölcsességével és fantasztikus humorral megáldott művészember volt, akitől négy éven keresztül, haláláig, csodákat tudtam meg. Minden napomat bearanyozta, amikor találkoztunk. Hatalmas ajándéka

a sorsnak, hogy élete utolsó néhány évében néha mellette állhattam.

– Milyen szempontok alapján gyűjtötte össze a lemezen szereplő verseket?

– Természetesen a megzenésítésre alkalmas versek közül válogattam, de azt akartam, hogy átfogó képet tudjak nyújtani Faludy György munkásságáról. Kihagyhatatlannak éreztem a válogatásból a költő Villon-átiratait, hiszen sok közülük az eredeti versekhez nincs, ezek Faludy saját alkotásai. Ezekon kívül hallható néhány vers a recski időszakban, majd az emigrációs években született művek közül.

– Hogyan fogadja a közönség a Faludy-dalokat, és van-e érdeklődés az oktatási intézmények részéről a lemez iránt?

– Pozitív a visszajelzés a közönség részéről, örülök, hogy megcsináltam. Ilyenkor érzi az ember, hogy érdemes volt annak idején a művészet területére merészkednie. Ezért érdemes csinálni az egészet.

H. Gábor Miklós

Két ünnep között a Kaláka

Szeptemberi erdélyi turnéján készítette saját videó- és fényképfelvételeit is bemutatta október 16-án a XII. kerületi Művelődési Központban a Kaláka együttes azon kívül, hogy felidézte a tizenöt jubileumi koncert repertoárját. A látványban és szórakoztató kommentárokból csöppet sem szűkölködő élménybeszámolót a szépszámú közönség láthatóan nagy érdeklődéssel fogadta, s ha előadás előtt még nem is, azt követően bizonyosan egészen pontosan megértette, mit jelentett ez a két hét Gryllus Dánielék számára.

Huszonöt év után végigjárni ugyanazokat a helyszíneket nem csupán nosztalgiát ébreszt az emberben, az eltelt negyedszázad változásainak kifürkészése is különös tartalmat adhat az eseménynek. A Kaláka-koncerteket kísérő közönségnek alig

tíz százaléka került ki a huszonöt évvel ezelőtől – ám könnyen lehet, hogy a karon ülők és a tisztességben megőszülők is hozzájuk tartoztak –, valami azonban nem változott azóta sem: az előadótermek zsúfoltsága, a jelenlévők lelkesedése, a jó hangulat. „Az elveszett követ című verset dal formájában vittük vissza Csíkszeredába Ferencz István költőnek. Kányádi Sándor költeményét ő ajánlotta figyelmünkbe 1981-ben” – próbált kiemelni néhányat a legkedvesebb emlékei közül Gryllus Dániel (egyik kezében a Hangzó Helikon sorozat Kaláka – Kányádi című darabjával, másik kezében azzal a Tőkés László fotóval, amelyen a püspök úr éppen új Kaláka-pólójával ismerkedik), majd gyorsan a siménfalvi történetre terelte a szót. A tavalyi áradásokban súlyosan megrongálódott település javára Budapesten két jótékonyági hangversenyt is tartottak, s most a Kaláka-dalokat a felújított templomba élőben is elvihették.

Az erdélyi újra-egymásra találás ünnepe után újabb ünnepre készül a Kaláka. Harminchetedik születésnap koncertjét ugyancsak a volt MOM Művelődési Központban tartja november 26-án, s ugyanezen a napon délelőtt 11-kor a Madáretető című legújabb gyereklemez is bemutatják a kicsiknek. Őket az együttes gitáros-csellósa, Gryllus Vilmos december 3-án egy Nótás Mikulás-műsorra visszavárja... *Varga Gabi*

Rockzene, irodalommal

Nehéz helyzetbe kerül, aki szeretné eldönteni, hogy „irodalmi est rockzenével” vagy „rock koncert irodalommal” előadásnak nevezze-e a XII. kerületi Művelődési Központ október 20-i műsorát, a két kulturális műfaj tudniillik talán még patikamérlegesen mérve is fele-fele arányt mutatna. Aki számára ismerős az Ismerős Arcok bármelyik CD-je és koncertprogramja, azt túlságosan nagy meglepetés nem érte, hisz jól tudja, hogy Nyerges Attila az igen tartalmas dalszövegek eléneklése között olykor egy-egy Wass Albert-

verset vagy prózarészletet is elmond. Ezt a szerepet azonban a Ruzsík haza című, abszolút értelemben teltházias közönség előtt játszott ünnepi koncerten átadta Simó József előadóművésznek, a Czegei Wass Alapítvány elnökének, aki ezúttal nemcsak a Magyar cirkusz szerzőjének írásaiból, de Márai Sándor: Mennyből az angyal, a júniusban elhunyt Bartis Ferenc: Utószó (És mégis élünk), Kiss Dénes: Velünk vagy ellenünk című versét, továbbá Féja Géza és Örkény István egy-egy művét is felolvasta a kívül-belül nemzeti színekbe öltözött bluesos, rockos szerzemények között. A koreográfia végig követte az egy dal – egy vers műsormenetet, így a rajongók a rock ritmusok közé élkelten alkalomhoz illő, gondosan összeállított, színvonalas irodalmi estnek is tanúi lehettek.

„Az Ismerős Arcok zenekar ünnepi műsora a zeneművészet és az irodalom lényegét megjeleníteni képes erejével kíván hozzájárulni a forradalom és szabadságharc valódi szellemének megidézéséhez. – áll a zenekar honlapján. – Dalban és prózában kívánjuk megénekelni a hősök bátorságát, a forradalom tiszta céljait, egy nemzedéknek a szabadság kivívásáért tett erőfeszítéseit, felidézni a remény és a szabadságba vetett hit felcsillanásának ötven évvel ezelőtti érzetét.” A tavaly megjelent, Szélbe kiáltok című harmadik Ismerős Arcok CD felvételein – élén a Ruzsík haza című dallal – ez a gondolatkör – láthattuk, hallhattuk – markánsan végigvonul.

A TransylMania helyett színpadra lépő, a felállásában és stílusában egyaránt a Kormorán mintáját követő, fiatal Szkitia együttes méltó bevezetője volt az 1956-os forradalom és szabadságharc 50. évfordulójára emlékező ünnepségsorozatnak, az Ismerős Arcok pedig egyedi stílusával, mély mondanivalójával és gazdag érzelmvilágával ezúttal is megerősítette hitében (és rajongásában) óvodástól nyugdíjasig változó életkorú közönségét.

Varga Gabi

Zene a Balkánról

Két megátalkodottan újat akaró zenész, Lepés Gábor (Lepe) és Georgios Tzortzoglou (Yorgos) második albuma látott napvilágot Hungarikum címmel. Már az első lemezükkel tiszteletre méltó hazai és nemzetközi díjakat és elismeréseket besöprő Balkan Fanatiknak, ha egyáltalán lehetséges ebben a műfajban, sikerült „még nagyobbat dobni”. Különleges élmény, hogy a világhírű Transglobal Underground zenészei együtt muzsikálnak Lepékkel az Azt gondoltam, eső esik című dalban. A londoni csapat három zenésze még a Fanatik lemezbemutató koncertjén is színpadra lépett a Petőfi Csarnokban. Bár a Hungarikumról mindössze egyetlen dalt, az Egyedem begyedemet lehet hallani a rádiókban (erről klip is készült), reméljük, hamarosan ismertek lesznek a Nagy László műfordításaira írt, döbbenetes erejű Balkan Fanatik szerzemények.

Hangverseny a hallássérültekért

A hallássérültek zenei és kommunikációs képességeinek fejlesztésével számukra is lehetséges a hangszerek művészi megszólaltatása, a zenei alkotómunka – ezt bizonyítja a négy éve működő Beethoven Program, amelynek köszönhetően már negyven hátrányos helyzetű diák tanul zenét Budapesten. A felelős beosztásban dolgozó nők világszervezete, a Soroptimist International 112 ország 3000 klubjában – köztük Budapesten, Szegeden, Nyíregyházán és Szombathelyen – fáradozik azért, hogy akinek csak lehetséges, egy kicsit jobba tegye az életét. Ezt a célt szolgálja az a jótékonyági hangverseny, amely 2006. november 18-án este hét órakor lesz a Beethoven Program javára az Óbudai Társaskörben a Rajkó zenekar, a Balogh-trió és a programban résztvevő tanulók, Boros Bernadett, Mészáros Péter és Perényi Brigitta közreműködésével.

Hite szerint, alázattal

Betekintés Simon M. Veronika nyílt titkaiba

Ha a magyar kultúrának is lenne utazó nagykövete, ezt a tisztséget Simon M. Veronika méltán kiérdemelné. A Székesfehérváron élő, alkotó és oktató festőművész szó szerint többet tartózkodik külföldön, mint idehaza. Az idei évet például a baseli világtalálattal kezdte, majd New York-ba vitte el Szent István király, Bartók Béla és Kodály Zoltán portréját. Nyáron egyike volt annak a két magyarországi alkotóművésznek, akiket az Európai Unió Leonardo Művészakadémiája háromhetes – brüsszeli, párizsi és salzburgi – tanulmányútra hívott és az európai művészetet 2007-2013 között koordináló szakmai csoportba beválasztott. Átala illusztrált köteteket a Washingtoni Kongresszusi Könyvtár is őriz. Erdélyben és Szlovákiában visszatérő vendég, szeptemberben pedig személyesen adta át két festményét XVI. Benedek pápának. A leghosszabb időtartam, amit egyszerre, összefüggően itthon tölt, az kétszer hat hét, tavasszal és ősszel. Éppen annyi idő, amennyi alatt magán-festőtanodájában hallgatóit a festészet rejtelseibe eredményesen beavatja...

– *Beszélgésünk előtt említette, hogy Salzburgban, a Leonardo Művészakadémián különleges technikákat sajátított el. Melyek ezek?*

– Olyan anyagok alkalmazása, amelyek itthon kevésbé ismertek, mint például a Capaplex, amivel egészen különleges hatásokat tudunk elérni, például egy öreg ház rücskös oldalfal-repedéseinek ábrázolását. Kilenféle technikát tanultam meg, ezekkel készítettem is egy-egy mintaképet, amelyeket bemutatok az előadásaimon. Ezekből az eszközökből Magyarországon egyelőre még csak néhány kapható, de azon dolgozom, hogy Bécsből, Párizsból vagy Brüsszelsből a többit is mielőbb behozzuk, hogy minél több művész megismerje ezeket az új lehetőségeket, és kiválaszthassa közülük azt, amelyik hozzá legközelebb áll.

– *A homokkő és a késes technika is ezek közé tartozik?*

– A késes technika régóta használatos, magam is itthon tanultam meg, a homoktechnikát pedig én találtam ki és mutattam be az európai művészakadémián egyik előadásom témájaként. Tudomásom szerint ezt a módszert csak én alkalmazom. A Szentföldről hozott homokkő homokká őrlésével olyan anyagokat nyerek, amelyek a természetben megtalálható színeket rejtik maguk-

ban, tehát nem szükséges őket festeni. Petrában például, ahonnan a három király indult ajándékaival a kisdedhez, rétegekben található ez a homokkő. Az arabok üvegbe he-

készített képeket alulról megvilágított asztalon, amelyeket a bemutató után az alkotójuk egy mozdulattal lesöpört, én pedig nagyon sajnáltam, hogy egy ilyen munka nem rögzül. E két homokkép-élmény ötvözésével és a fanedv felfedezésével jutottam el az elhatározáshoz, hogy homokképeket fogok szórni, hiszen ezeket nem festem, hanem szórom. A vízszintesen elhelyezett vászon egy részét fanedvvel bekenem, megszórom a megfelelő színű homokkal, megszárad és kész. A képek csiszolópapír hatásúak lesznek, mert egy ragasztó rétegen egy réteg homok van. Csakhogy ezek színes homokok, Jézus életét ábrázolják, különböző városokat vagy eseményeket rögzítenek, ezért meglehetősen látványosak.

– *Javítani nemigen lehet rajta, hiszen a ragasztó megszáradása nem hagy erre időt.*

– Öt-tíz percet enged javítani. Éppen ezért előtte többször megrajzolom, hogy minden részlet alaposan benne legyen a kezemben, és már csak a technikára kelljen figyelni. Különböző segédeszközöket is kitaláltam azóta, például szemöldökhúzáshoz egy picike tölcse...

– *Saját festőtanodájában melyik módszert tanítja?*

– Nem rajzolást, hanem módszertant tanítok. Elvégeztem egy amerikai

Simon M. Veronika

lyezve tevét, sivatagot, pálmafát és más alakzatokat formálnak belőle, amelyek láttán eszembe jutott, hogy miért ne lehetne mindezt vízszintesen is csinálni! Ugyanazon a vidéken létezik egy fanedv, amely körülbelül tíz percig folyékony, utána átlátszóra szárad, és rendkívül erős tartása van. A gondolatmenet másik részét egy hazai élmény adta: láttam homokból

grafikai kurzust, amely a jobb agyfélteke szerepére és használatára tanítja meg az embert. A bal agyféltekével szemben, amely a beszédközpont, a racionális gondolkodás felelőse, és amely leginkább szimbólumokat rajzol – például egy kockaházat füstölgő kéménnyel –, addig az alkotóképességet, kreativitást, muzikalitást biztosító jobb agyfélteke visszakérdez: Melyik házat? Milyen időben? Honnan jön a fény? Fölül- vagy alulnézetből rajzoljam? Fönn van a hegyen a ház, vagy balra, jobbra áll tőlem? Ekkora a különbség a két agyfélteke munkája között, s én rafinált gyakorlatokkal arra vezetem rá a tanítványaimat, hogy a jobb agyféltekével dolgozzanak. Például rajzolunk egy kezet, de ezt nem a rajzolással kezdjük, hiszen ha így tennénk, a bal agyfélteke rögtön egy kiterített kézzszimbólumot diktálna. Márpedig nem csak ilyen kezet kell tudni rajzolni, hanem bármilyen kézmozdulatot is. A jobb agyfélteke akkor veszi át a feladatot a bal agyféltekétől, ha a rajzoló nem a papírt, hanem a kezet nézi. Amikor már dolgozik a jobb agyfélteke, attól kezdve csak módszertant tanítok, megtanítom a hallgatóimat arra, hogy milyen módon használják a festészeti anyagokat.

Tavasszal és ősszel indul egy-egy kurzus, tíz-tíz növendékkel. Hat év tapasztalata, hogy nem szabad egyszerre több emberrel foglalkozni. Minden tisztelem és elismerésem az általános iskolai rajztanároké, akik egy óra alatt próbálnak kihozni valamit harminc gyerekből. Szerintem ez lehetetlen. Gyakran hívnak iskolákba bemutatóórát tartani, ezeken rendszerint a tanárok is részt vesznek. A nyár az alkotótáboroké: Magyarországon három alkotótáborot vezetek, Magyaralmáson, Sárosdon és Bajóton, Szlovákiában pedig egyet, Nána községben.

– Túlzás-e azt mondani, hogy többet van külföldön, mint amennyit itthon?

– Az idei év alapján azt hiszem, nem túlzás. A baseli világkiállítást, ahová egy Bartók-képpel érkeztem (a Berni Magyar Nagykövetségre került), a

Jézus (homokkő)

szlovákiai Galánta követte: a Szent István-templomnak, a Helytörténeti Múzeumnak és a Remény című lap szerkesztőségének adtam át egy-egy festményt (Pázmány, Szalézi Szent Ferenc és Szent Cirill és Szent Metód). Azután New Yorkba utaztam, Szent István, Bartók és Kodály portréjával. Néhány nappal hazaérkezésem után már indultunk is Gyergyószentmiklósról. Ott egy Szent Erzsébet képet adtam át a Szent Erzsébet Otthonnak, és egy nagyon szép kiállítást is rendeztek nekem. Nyáron a Leonardo Művészakadémia meghívására Magyarországról másodmagammal vehettem részt egy európai tanulmányúton. Egy hetet Brüsszelben töltöttem – az előadásokat az Európai Parlamentben tartották –, egy hetet Párizsban – ott végiglátogattuk a múzeumokat, és több pályázati anyagot készítettünk –, a harmadik héten pedig Salzburgban tartózkodtam. Ott alkottam az említett, új technikai eljárásokat alkalmazó kilenc mintaképet, valamint egy kiállításom is volt St. Michelben. Fotóművész társamat és engem abba az európai művészeti csoportba is beválasztottak, amely 2007 és 2013 között a különböző régiókban élő művészek munkájának koordinálását végzi majd. A Művészakadémiát

követően Balatonszemesen egy nemzetközi művésztelepen töltöttem tíz napot, majd következett a római út. Rómába magyarországi lengyel zarándokokkal utaztam, az Esztergomi Bazilikának készített II. János Pál pápa és XVI. Benedek pápa újra megfestett portréjával. Nyolc napot töltöttünk Olaszországban. Az Assisi Szent Ferenc, a Padovai Szent Antal templomot, a Monte Casinoi lengyel sírt, Szent Domonkos, Szent Skolasztika kolostorait mind végigjártuk, szeptember 27-én pedig pápai audiencián vettünk részt. A képátadást a Vatikáni Rádió is tudósította, én pedig egy nagyon szép Vatikáni Emlékéremmel tértem haza...

Tempfli József nagyvárad megyéspüspök portréját is én festhettem meg, a Nagyvárad melletti Szentjános községben pedig a püspök atya szentelte fel egyik főoltárképemet a hozzá tartozó mellékoltárképekkel. A bucsai Széchényi Miklós püspök portréjának elkészítése azért különös élmény számomra, mert Apor Vilmost, akit választott szentemnek tekintek, ő szentelte pappá. S lám, évtizedekkel később megfestem azt a püspököt, aki pappá szentelte az én választott védőszentemet, a képet pedig az a jelenlegi nagyvárad megyéspüspök szenteli fel, aki Apor Vilmos kispapja volt valamikor. Így futnak össze az isteni gondviselés útjai...

– Mondja, miből fakad Önben ez a végtelen adományozási készség, hol, miben gyökerezik ez a határtalan jótékonykodási szándék?

– Talán abban, hogy mélyen vallásos vagyok. Templomba ugyan a sok munkám miatt jóformán csak egy-egy festményem felszentelésékor jutok el, azonban igyekszem úgy élni, ahogy a hitem diktálja. Csak komoly pénzért festeni képeket nem keresztényi gondolkodásra vall. Jézus is azt mondta: „amit tesztek a legkisebbekkel, azt teszitek velem is”. Festek képeket árvíz-károsultaknak, óvodáknak, iskoláknak, templomoknak, akik nem képesek ezt megfizetni. Nemrég adtam át az agárdi óvodának egy egyméteres vonat ábrázoló képet... Ha pedig Jézus

magát festem meg, hiszem, hogy a képen keresztül az emberek eljuthatnak hozzá. Senkit nem szavakkal próbálok meggyőzni arról, hogy milyen csodálatos az Isten és mennyi mindent ad nekünk. Nem. Én a tetteimmel és a festményeimmel próbálom az embereket feléje irányítani. Sok emlékem tanúskodik arról, hogy ez sikerül is. Egyik alkalommal Gyulán, az első Apor Vilmos képem előtt – hét templomba festettem meg azóta – térdelt egy néni és fohászkodott hozzá. Valaki szólt neki, hogy itt van az a hölgy, aki ezt a képet festette. A néni odajött, hálálkodott és elmondta, hogy ő ismerte személyesen Apor Vilmost, és pontosan így nézett ki... Ezek az igazi örömök, amiért érdemes ezt az egészet cselekedni.

– Jótékonykodásában mennyire partner az a tizenégy művészeti társaság, amelynek tagja vagy éppen művészeti vezetője?

– A Krúdy Gyula Irodalmi Körrel – amelynek tagjaival együtt Krúdy Gyulát nagyon sokra becsüljük, az egyik legnagyobb magyar írónak tartjuk – rendre közösen adományozzuk az általam festett portrékat a különböző könyvtáraknak, iskoláknak. Legutóbb Németh László portréját vette át Hódmezővásárhelyen az író lánya, Németh Ágnes. E festmény is, mint általában a többit is, lovag Kanizsa Józseffel együtt adtuk át. Legutóbb egy Bánki Donát festményem került Pécsre, a Bánki Donát Iskolába. Sokszor dolgozom 2x3 centis, gyenge minőségű, fekete-fehér fotók alapján, de arra is akad

példa, hogy a fényképezés előtti korok, az 1500-as, 1600-as évek nagyjait leírás alapján festem meg. Ilyen volt például Bojóthy Simon...

– Hogyan történik a képek adományozása? Megkeresik Önt, hogy itt egy óvoda, iskola, könyvtár vagy templom, olyan jó lenne ide egy kép, vagy pedig országjárása közben Ön felfedez egy-egy helyszínt, amely arra ihleti, hogy oda alkotást adományozzon?

Képszentelés Bucsán

– Kétszázötven képet adományoztam eddig, természetes, hogy mindkét eset előfordult, de általában a megkeresés érkezik először. A Bartók-képet például a Külügyminisztérium és New York állam főkonzulja rendelte meg, de a kengyeli Kossuth Lajos Iskolának például én ajánlottam fel,

hogy megfestem az iskola névadóját, amikor megtudtam, hogy ők erre nem tudnak pénzt költeni. Mindkét esetben elengedhetetlennek tartom az egyeztetést. Egyeztetés nélkül sosem festek képet, és a leendő tulajdonosra sem házalással találok. Festőtársaim gyakran panaszkodnak, hogy a polgármesteri hivatalnak adományozott kép a pincében van. Ha valaki festményt szeretne ajándékozni, először térképezze fel, hogy a fogadó fél mit szeretne. Tempfli püspök atyához rendszeresen két vázlattal vonulok. Ha az alkotás az ő elképzelését is tükrözi, természetes, hogy utána jó szívvel fogadja. Alázattal kell a munkához és a megrendelőhöz hozzáállni. Meg kell teremteni a feltételeit annak, hogy az adományt örömmel fogadják. Mert ha nem fogadják örömmel, az egész hiábavaló volt.

– Ez a sok jótékonykodás nem bordozza-e magában azt a veszélyt, hogy olyan festőnek könyvelik el, aki majd úgyis megfesti ingyen, és egy idő után már el is várják, hogy amit ad, azt adományként adja?

– Ezt a kérdést én nagy lelki erővel és szeretettel rábízom a Jóistenre, mert ő ezt nagyon jól elrendezi. Általában az a jellemző, hogy ahova képet ajándékoztam, onnan egy-két év múlva visszajönnek, és rendelnek pénzért is.

– Tehát pont fordítva igaz...

– Igen. Számtalanszor előfordul, hogy megkeresnek és kijelentik: művésznő, most fizetni akarunk! Ilyenkor megköszönöm, hiszen ez teremti meg annak a lehetőségét, hogy másnak is ajándékozhasanak. Megjegyzem, ez az egész csak úgy tud működni, hogy mellettem van a családom, Enyedi Béla férjemmel az élen, mellettem vannak a barátaim, Kanizsa József, Stancsics Erzsébet, Szántai Sándor, Dedik János és a többiek, és jó szívvel vannak mellettünk magas rangú egyházi személyek is.

Báró Apor Vilmos 1892. február 29-én született Segesváron, és 1997. november 9-én II. János Pál pápa boldoggá avatta Rómában. A boldoggá avatási szertartáshoz a szentképre Simon M. Veronika székesfehérvári festőművész Apor Vilmos portréját választotta a római bíráló bizottság. Indoklásuk az volt, hogy ez a festmény fejezte ki legjobban a püspök két legjellemzőbb tulajdonságát: az erkölcsi szigorúságot és az emberek iránti szeretetet. Az Apor Vilmos festmény nyomán – amely ekkor már a Gyulai Belvárosi Templom oltárát díszítette – ötezer szentkép készült, amelyet Rómában a boldoggá avatási szertartáson a hívők között osztottak szét.

– *Legalább száz kötetet illusztrált, még antológiát is szerkesztettek az Önhöz írt művekből.*

– Két évvel ezelőtt a Kossuth zárandokcsoporttal jutottam el a Washingtoni Kongresszusi Könyvtárba, a szokásos „többkilónyi” könyvvel a tarsolyomban. Elfogadták. Egyenként lajstromba vették a köteteket, és megköszönő visszaigazolást is küldtek minden szerzőnek. A New York-i, százezer példányban megjelenő Magyar Szó az Attilától az Árpád-házi szentekig című könyvet közölte is részletekben.

– *November 4-én elkezdődött a festőtanoda őszi kurzusa. Milyen tervei vannak még novemberre-decemberre?*

– A napokban jártunk Szlovákiában, a pápai református gimnáziumban pedig Orlay Petrich Soma portréját adtuk át. Szolnokon a Megyei Könyvtárban a kötet illusztrátoraként Kőrmendi Judit költő A csodák napja című könyvének bemutatóján vettem részt. Az év hátralevő részében szeretném a kissé megfogyatkozott sorozataimat kiegészíteni. A Mesterség sorozatomhoz öt vázlat vár arra, hogy megfessem, s sürgetik ezt a meghívások is. Tavaly a Nyírbátori Múzeum több hónapig állította ki a Régi mesterségek képeimet, és kedvelik az iskolák is. A gyerekek el sem tudják képzelni, milyen egy drótostót, teknővájó vagy sárdagasztó cigány, gyertyaöntő vagy cserépkészítő székely, egy kovács, lakatos, vagy egyszerűen egy öreg bácsika, aki füstölgő cigarettával a szájában kis üllónél kis kalapáccsal vereget egy rézdomborításos valamit. A sorozat különlegessége, hogy valóságos személyeket örökíték meg, és minden mesterembert a saját munkaeszközével a kezében ábrázolok.

A kiállítások folyamatosak. A kétszáz zsúrizett festményem – húsz-huszonöt képpel számolva tárlatonként – egyszerre hét-nyolc kiállítást is lehetővé tesz. Ha nagyobb méretű kiállításról van szó – mint például a Szent István bazilikában volt, ahol száz festményemet állítottuk ki –, azt úgymint előre megbeszéljük.

Varga Gabriella

Az eljegyzéstől a keresztelőig

Ahányszor csak a Zoborhegy téri Regnum Marianum Plébánia és Községi Házba érkezem, csak ámulok és bámulok, hiszen itt mindig történik valami. Nemcsak a templom szép, nemcsak Hajnal György plébános úr – ahogy mondják a hívek – beszél szépen, nemcsak a zenekar és az énekkar tesz ki magáért, nemcsak a cserkészcsapat bizonyítja, hogy lehet és kell fegyelmizetten viselkedni ebben a darabjaira hullott világban, de itt mindig valami különlegesen érdekeset is lehet csinálni. Egyszer állatokat simogatni, máskor hajtányon utazni, megint máskor farsangi bulin szórakozni, vagy csak a kert virágaiban gyönyörködni. Pesztránszki Károlyné, született Mórocz Erzsébet háromgyermekes és ötunokás hímező népi iparművész a Trianon előtti Magyarország kellős közepéről, Szarvasról érkezett, hogy az úgynevezett szarvasi fehér hímezzel ismertessen meg bennünket. Nem valami poros, századokkal ezelőtti, rég elfelejtett kézi lyukhímzésről van szó, hanem nagyon is élő hagyományról. Annyira élő, hogy a kiállításon látható menyasszonyi ruhában a lánya mondta ki a boldogító igent az esküvője napján, a pólya a kisinggel és a sapkával az unokáját melegítette annak idején. Az eljegyzési kékfestő ruhát, az abroszt, a szalvétákat, a babakocsiba való terítőt, a gyereknepozót, a legkülönbözőbb méretű és díszítésű terítőket elnézve csak sajnálhatjuk, hogy volt időszak hazánkban, amikor azt akarták elhitetni velünk: teljesen mindegy, milyenek a bennünket körülvevő tárgyaink, csak legyen minél több belőlük. Azt is mondták, hogy a mennyiség majd úgymint minőségbe csap át. Becsaptak, mert nem csapott. Nagy ajándéka a Jóistennek, hogy mindig voltak emberek, akik a nehéz körülmények ellenére sem tudták elképzelni, hogy az általuk készített tárgyakba ne fúrják-faragják, kössék, horgolják, vagy hímezzék bele a szívüket-lelküket. Pesztránszki Károlyné közel

három-évtizedes munkásságának egyik legfontosabb része a Békés megyén belül található szúcshímzések feldolgozása, valamint szülőfaluja, Nagyszénás és lakóhelye, Szarvas díszítőművészetének felkutatása, textíliákra való átörökítése. Tüvel átdolgozott örökség címmel könyve jelent meg, néhány éve Pozsonyban és Gyetván szerepelt a szarvasi szlovák hímezéssel. A tavalyi, a Jelképek hímezve címet viselő, zászló és egyházi textília kiállítása volt a jubileumi harmincadik. Csak rá kell nézni a menyasszonyi ruhába öltöztetett babára, és azonnal meggyőződhetünk róla, hogy Pesztránszki Károlyné azok közé tartozik, akik egyetlen tűszúrást sem képesek anélkül végrehajtani, hogy a szívük-lelkük benne ne volna.

Az eljegyzéstől a keresztelőig című kiállítás ezért szép ünnep nemcsak a 75. életévét hamarosan betöltő művésznőnek, hanem azok számára is, akik a mai, az igazi értékeket fel sem fogó világban még érzékelik és értékelik a lélek rezdüléseit.

(Részlet H. Gábor Miklós megnyitójából)

Caravaggio Dávidja

A Szépművészeti Múzeum fennállásának tiszteletére szervezett Géniusok és mesterművek című kamarakiállítás-sorozat utolsó darabját még november végéig láthatja a nagyközönség. A kiállítás címe: Győztesek, legyőzöttek, áldozatok – Caravaggio Dávidja

Sem a művet, sem más Caravaggio képet még nem állítottak ki Magyarországon, ezért is mondható rendkívülinek az esemény. A kiállítás arra keres választ, hogy milyen értelemben tekinthető szépnek egy olyan festmény, mely a borzasztót, a hátborzongatót ábrázolja. Végignézve a tárlatot, szinte sokkos állapotba kerül az ember, olyan mintha egy-egy bibliai kép elevenedne meg. A kiállítás az áldozat és a győztes lelkiállapotát analizálja. A képek sokszor már-már moralizálóak, azt próbálják kibontani,

adásokat mutat be. A tárlat rávilágít, hogy a magyarországi forradalmi események Romániában is sokakban keltettek új reményeket. 1956 őszén több ezer ember kezdett rokonszenvét és csodálatát kifejező szervezkedésbe vagy hangos tüntetésbe. Személyes emléktöredékek és több mázsa, a titkosszolgálat által készített dokumentum, meg ezernyi igazságtalan, máig meg nem semmisített ítélet jelzi az ellenállást és a megtorlást.

A kiállítás helyszíne:

*A budapesti Barabás Villa
(1122 Budapest,
Városmajor utca 44.)*

Endrödy Orsolya

milyen állapotban lehet Dávid, vagy más ember, miután legyőzött, megölt valakit. Dávid levágja Góliát fejét. Dávid a saját cselekedetétől megtántorodva, csodálkozva tartja kezében a vértől csöpögő fejet. Vajon mit érezhet? Ezt próbálja Caravaggio megfejteni. Erre és még sok hasonló kérdésre keresi a választ a kamarakiállítás. Bár ezek a tárlat utolsó napjai és megrázó végigsétálni a termen, de úgy gondolom mégis érdemes, mert a történetek élő képpé alakulnak, s elgondolkodtatnak minket arról ki a győztes és ki az áldozat, vajon nem válik-e saját maga áldozatává a győztes, mikor szembeáll cselekedetével?

Sor(s)ok között

Sor(s)ok között címmel rendeznek romániai ötvenhatosokról szóló emlékkiállítását a Barabás-villában Budapesten. A történészek számára kiemelkedő jelentőséggel bíró kiállítás évtizedeken át elhallgatott, vagy meghamisított dokumentumokkal kívánja közelebb hozni ezt a történelmi időt. A tárgyak sok szempontból egyediak, unikum-jellegűek, és korábban még nem tárták őket a nagyközönség elé. Az eddig még soha nem publikált, nagyrészt a romániai Securitate Levéltárában őrzött drámai erejű iratok mellett a korszak kétszínű hétköznapijait jellemző slágereket, filmhíradókat, újságcikkeket és rádió-

Macskafogó

Talán nincs is olyan huszonéves magyar állampolgár, akinek erről a címről ne ugrana be azonnal Grabowski, a rettenthetetlen hős, aki egér létére a legügyesebb, legbátrabb és legsikeresebb figurája a macskák uralta sötét és kegyetlen világnak. Nepp József és Ternovszky Béla Macskafogó című rajzfilmje annak idején levette a lábukról még azokat is, akik általában fanyalogni szoktak a „szegény” hazai gyártású rajzfilmek az amerikai, súlyos dollármilliókkal megtámogatott szuperprodukciók dömpingjében. Nem véletlen tehát, hogy Iglódi István rendezésében, Szikora Róbert zenéjével és Valla Attila dalszövegeivel musical készült a Macskafogóból, és remek szereposztásban látható a Magyar Színházban. A Madách és az Operett, ha nem is dollármilliókkal, de komoly technikai háttérrel „támogatott” zenés darabjaihoz képest szegényesnek tűnő előadása fel tudja venni a versenyt híres konkurenseivel, mert a történet, a jól kitalált figurák, a humoros szituációk tömkelege, a színészi játék, a rendezői ötletek és nem utolsósorban Szikora slágergyanús szerzeményei magukkal ragadják a szórakozni vágyó közönséget.

Szabadság, szerelem

Filmvetítés végén kitörő lelkes tapsot Kósa Ferenc Balczó Andrásról szóló, Küldetés című alkotása után hallottam először moziban. Nem tegnap volt. Nem is akartam hinni a fülemnek, amikor felcattant a taps az akciófilmjeivel világhírűvet szerzett producer, Andrew G. Vajna Szabadság, szerelem című filmjét követően a Corvin moziban. Az 1956-os magyarországi és a melbournei olimpia eseményeit feldolgozó, szerelmi szálra fűzött történet a forradalomról keveset tudó magyar és külföldi ifjúságnak is képes a lényegről beszélni. Egy kis nép bátor kiállításáról az erőszakkal, a terrortal, a diktatúrával, az embertelenséggel szemben, amely – ezt tudhattuk meg a televíziók hírműsoraiból a világ bármely táján a magyar szabadságharc 50. évfordulóját ünneplő szónokoktól – mind a mai napig hitet, erőt ad a hasonló helyzetbe került nemzeteknek. Vajna nem akármilyen tehetségét és filmes profizmusát bizonyítja, hogy minden egyes néző megtalálhatja a Szabadság, szerelemben azt, amiért úgy érzi, megérte jegyet váltani.

Maksával ünnepel a Komédium

A 15 éves Komédium Színház Maksa Zoltán Öninterjú című estjével emlékezik a régi szép időkre. A Magyar Televízió hosszú időn keresztül egyik legnézettebb műsorából, a Szeszélyes évszakokból ismert humorista pályafutásának negyedszázados évfordulóján úgy döntött, hogy a Szabadság tér szomszédságában található színházban folytatja a Maksa Híradót, és elmeséli életének azokat a fontos vagy kevésbé fontos eseményeit, amelyekre visszatekintve, legyenek bármilyen bugyuták és kellemetlenek, már együtt tud nevetni a közönséggel. A műsor legmulatságosabb pillanatait diákok írták, Maksa valódi gyöngyszemeket idéz magyar- és történelemdolgozatokból. A műfajt temetni szándékozók tehát még várhatnak egy kicsit, mert vígan él, mi több, erősödni látszik az utánpótlás.

Három gyerek, három aranyérem

Nagy Tímea hétköznapi csodái

Az idei esztendő egyik legnagyobb sportteljesítménye Nagy Tímea egyéni aranyérme a torinói vívó világbajnokságon. Ahogyan a két egyéni olimpiai aranyérmét, úgy ezt is születés után, immár a harmadik gyermekének, Csanádnak a világrajövetelét követően sikerült megszereznie. Csodát emlegetnek, pedig a csodák sorozata elég korán elkezdődött Nagy Tímea életében. Titi, ahogyan az egész ország becézi – ma már elképzelni is nehéz – duci kislány volt, amikor vívni kezdett. Hamarosan kiderült, hogy lassú és gátlásos is. Első edzője simán leadta Sima Istvánnak, későbbi nevelőedzőjének, mint tehetségtelen kezdőt, csinálja, ha olyan nagyon akarja alapon. Titi szorgalma azonban mindenki meglepetésére csodát tett.

– **Érdekes, hogy az edzői csak akkor kaptak észbe, amikor élete második versenyét is megnyerte.**

– Rendkívül szorgalmas és kitartó voltam, de nem nyúlánk, izmos, gyors, ahogy az a vívók nagykönyvében írva van. Hiányzott belőlem a ravaszság, a pimaszság és a vagányság is ahhoz, hogy a szakemberek számára meggyőző legyek.

– **Csak minden fakszni nélkül szálított a versenyekről az aranyérmeiket.**

– Mindenáron győzni akartam! Még ma is előttem van az a Szabó bácsi, aki a balkezes vívóruhámot készítette. „Egy leendő világbajnoknak készítek ruhát” – mondta. Emlékszem, hogy a Pöttyös utcától – ott lakott az öreg – hazáig azon morfondíroztam, hogy miért nem olimpiai bajnokot mondott...

– **Néhány évet még várni kellett az olimpiai aranyig...**

– Az én mackós vívásomnak a párbajtőrpasszol, dekoráiban ebben a fegyvernemben nem versenyeztek nők. Valóban nem vagyok gyors, de a kezem nagyon jó. Párbajtőrrel három év gyakorlás után első tudtam lenni az 1992-es világbajnokságon. Az 1996-os olimpiára pedig már abszolút esélyesként utaztam, mert előtte minden világtitkát megnyertem.

– **Milyen furcsa az élet, hogy éppen az atlantai kudarc hozott aztán két olimpiai aranyérmét!**

– Inkább a két lányom! Atlanta után abba akartam hagyni a vívást, annyira elkeseredtem. A média is darabokra szedett. Túl sok emberben

csalódtam. 1996 szeptemberében dolgozni kezdtem a Dob utcai óvodában mint logopédus. Ez a végzettségem. Gyerekorvos szerettem volna lenni, de az már nem fért a vívás mellé. Anyukám, nővérem szintén gyógypedagógusok. Szegény apukám, mint állatorvos nem is nagyon jut szóhoz a családi ebédeken...

– **Azt mondta, hogy a lányainak köszönheti a két olimpiai győzelmet. Hogy érti ezt?**

– Férjhez mentem, és megszületett az első gyerekünk, Csenge. Megnyugodtam. Hihetetlen lelki pluszt jelentett számomra a család. A két legfontosabb dolog az ember életében a nyugalom és a szeretet. Közben edzőmmel, Udvarhelyi Gáborral és Móna Istvánnal keményen készültünk Sydneyre. A görcsöm mintha soha nem is lett volna, elmúlt, és ki tudtam hozni magamból azt, ami bennem van.

– **Az athéni recept ugyanaz volt: gyerekszülés, rengeteg gyakorlás és olimpiai aranyérem.**

– Ráadásul hét hónapot ki kellett hagynom sérülések miatt a felkészülemből. Az, hogy szeretne, de nem tud dolgozni, lelkiileg nagyon megviseli az embert. Siettetni akartam a dolgokat, a kelletténél korábban láttam munkához, és ez csak tetézte a bajt. Viszont itthon tudtam maradni Lucával, a második lányommal. Fürdettem, altattam, szoptattam, meséltem neki. És lejártam vívni, mert nagyon szeretem csinálni. Megunhatatlan dolog. Minden edzés, minden verseny, minden ellenfél más. Ki lehet találni, hogy mire gondol, hogyan okoskodik az ellenfél. Ez a legizgalmasabb része, ahogyan próbálunk túljárni egymás eszén. A legszebb találatok akkor születnek, amikor már megismertük egymás szúrásait, védeseit, és akkor váratlanul, mi úgy szoktuk mondani, sikerül kifestetni az ellenfelünkkel a termet, azaz elküldeni mindenfelé, és finoman megszúrni... Athénban is sikerült olimpiát nyernem.

– **És Pekingben, két év múlva, sikerül?**

– A torinói világbajnoki aranyérem biztató, de nem kvalifikált a pekingi olimpiára. Nőknél ez nem nagyon fordult még elő, hogy ennyi idős fejjel aranyat vívjanak össze olimpián. A saját döntésem egyébként csak a dolog harminc-negyven százaléka, a többi az egyesületemtől, a Honvédtől, a szponzoromtól, a férjemtől, a szüleitől és a szüleimtől, na meg az esetleges sérülésektől függ.

– **Egy valamit kihagyott, a csokit!**

– Nem cigizem, nem iszom, nem kártyázom, de a csokit képes voltam a spájzban falni, mintha csak lisztért mentem volna be. A gyerekek azonnal megérzik rajtam. Legalább nem kell titkolóznom! Sajnos így elég hatástalan a fogaik érdekében kifejtett ellenpropagandám. Inkább többet dolgozom, de a csokiról nem vagyok hajlandó lemondani. Néha úgy érzem, hogy elég jól meglenék akkor is, ha nem ehetnék mást, csak csokit. Furcsa, de bármikor képes vagyok egyszerre befalni egy-egy táblával, mint egy kisgyerek.

– **Előnyt vagy hátrányt jelent a világ élmezőnyében, hogy bal kézzel vív?**

– Nekem nem is tűnt fel, de valaki szót, hogy a bal kezébe teszem a játék-kardot a gyerekeimnek is, valószínűleg ösztönösen, mert így szoktam meg saját magamnál. Amikor vívni kezdtem, elég furcsa volt az ellenfelek számára, hogy a bal kezemet használom, de már több mint tíz éve nincs különbség a balkezes és a jobbkezes versenyzők között. Fel kell készülni mindkét változatra.

– **Ha nem lenne telepokolva egy egész szekrény a kupákkal, érmekkel, nem lehetne megmondani, hogy egy sportoló lakásában vagyunk?**

– Nem is akarom túldimenzionálni a sportot a családban, egyedül ahhoz ragaszkodom, hogy a gyerekek tanuljanak meg úszni. Méghozzá úgy, hogy az áradó folyóból is ki tudjanak jönni. Nagymamám remekül kézilabdázott, de férjhez ment, és ez akkor azt jelentette, hogy automatikusan kizárta magát a válogatottból. Anyukám az egyetemen kosarazott. Én vagyok az első fecske, akinek az élete a sportra épült. A férjemmel együtt, aki sportújságíró, megértik és elfogadják, hogy nem tudok főzni, hogy a nagymamák ételét esszük, hogy időnként szalad a lakás, hogy edzés előtt átviszem a kisfiamat a szomszéd házba Anyuékhoz. Szerencsére a férjem szülei is öt percre laknak tőlünk.

– **Tonnaszámra használja a papírzsebkendőt!**

– Allergiás vagyok a parlagfűre. A nyár végi, őszi eleji programom az, hogy vakarom a szememet és megfulladok.

– **Semmiféle gyógyszer nem segít?**

– Nem tudom, mert nem szedhetek. Minden kemikália doppingszernek számít. Még a nyugtató szemcseppeket sem használhatom. Homeopátiás készítményekkel kísérletezem, de nem érnek semmit.

– **Van-e olyan kérdés, amit nagyon vár, de még nem tettek fel?**

– Nincs. De olyan kérdést már többet is kaptam, amit nagyon nem vártam. Általános iskolai élménybeszámolókon tudnak furcsákat kérdezni a gyerekek.

– **Mi volt a legmeglepőbb kérdés?**

– Hogy mikor lesz műfogsorom. Kiderült, hogy valakinek a nagymamája éppen akkor kapott protézist, és ez elég élénken foglalkoztatta a gyerek fantáziáját. Mondtam is neki: ha sokat kóllázol meg csokizol, könnyen úgy járhatsz, mint a nagymamád...

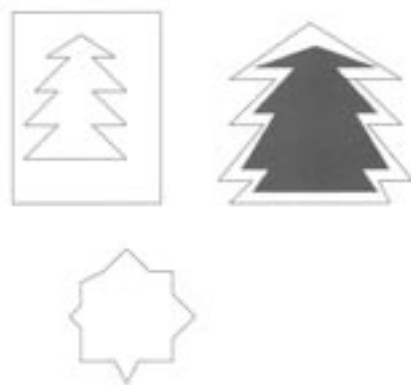
H. Gábor Miklós

Válassz kártyát!

A gyermekrajzra emlékeztető kártyalapokat, miután fénymásolóval felnagyítottuk és szétvágtuk, terítsük szét az asztalon. Sorban válasszon mindenki 3 kártyát. (Nem egyszerre!) Aki választott, mutassa meg a többieknek, s indokolja meg választásának okát. Például az állatfiguránál nem elégséges indok az, hogy szeretem az állatokat.

Hatoljunk minél mélyebbre! Amennyiben szükséges, tegyünk fel kérdéseket! A választás indoklása után visszakerül a 3 lapocska a többi közé, hiszen egyáltalán nem biztos, hogy ugyanazt a lapot ugyanazért választja valaki más. Ez a játékos feladat (új osztálynál, új közösségnél) segíti egymás megismerését. Hosszabb ideje együtt lévő közösség esetén a hármas választás s annak az indoklása után az osztálytársak is válasszanak 1 db kártyát a társuknak, s ők is indokolják meg, miért éppen azt a lapot választották. Ebből pedig az derül ki, mennyire ismerik egymást. *(Általános iskolásoknak és gimnazistáknak egyaránt ajánlom! Természetesen kipróbáltam.)*

ABLAKDÍSZEK

Színes ablakok

Nagyon könnyű a színes ablakok elkészítése, s igazán szép és látványos az alábbi ablakdísz.

A/4-es méretű fehér papírt tegyünk magunk elé. Rajzoljunk rá akkora fenyőfát, amekkora ráfér! (A rajzolást ne egészen a lap szélén kezdjük el, 1-1,5 cm maradjon!) Úgy vágjuk ki, hogy a lap (amire rajzoltuk) ne szakadjon el, egyben maradjon! A lap közepén tehát egy fenyőfa formájú lyuk keletkezett. Erre a formára ragasszunk zöld fátolpapírt. Ezután fordítsuk meg a lapot, majd vágjuk körbe a fenyőt olyan formában, hogy a fehér papírból még kb. 1 cm-t meghagyunk. Olyan hatása lesz, mintha havas lenne a fenyőfa.

A díszet cellulusszal erősíthetjük fel az ablakra. *(Ezzel a módszerrel és különböző színű fátolpapírral üstököst, csillagot, templomot, bármit készíthetünk. Természetesen más alkalomra is, nem csupán télre, karácsonyra...)*

Kellemes játékot és ablakdíszítést kíván:

Devecsery László

Minden mulasztással csillagot tapostunk

Váci Mihály nyomdokain Kelet felől jönnek

Barcs János: Gyermekáalom, Nádasdi Éva: Égi kikötők, Hanácsék Erzsébet: Csillagtaposó – ezek a tokaji Rím Könyvkiadó legújabb darabjai, amelyek nemcsak a kiadó nevében, de műfajukban is azonosságot mutatnak: verseskötet mindhárom. Még közelebbről szemlélve azonban tizenkét év több mint kétszáz kötetét, a szerzők között számos egyéb közös pont is felfedezhető. Például: tagjai a Váci Mihály Irodalmi Körnek. Mint ilyen, elkötelezettjei a névadó szellemi örökségének. De közös bennük az is, hogy társul szegődtek egy olyan író mellé, aki a Váci Mihály Irodalmi Kört, a Kelet felől irodalmi és művészeti folyóiratot, valamint a Rím Könyvkiadót megálmodta és létrehozta, s aki feladva pedagógusi pályáját, egész életét és munkásságát a kortárs irodalom szolgálatába állította. Önmaga számára viszont Madár János meglehetősen szigorú feltételt szabott: az ő műveit az általa alapított kiadó nem adhatja ki.

– *Mikor határozta el, hogy tanítás helyett az irodalomszervezést választja?*

– Amikor általános iskolában és rövid ideig középiskolában tanítottam, több pályakezdőt bemutattam a Pedagógusok Lapjában, tevékenységem tehát már akkor is egyre inkább másik szakmám, a népművelés és az írás irányába tolódott. Az irodalom szervezését viszont egyre kevésbé tudtam a helyhez kötöttséggel összeegyeztetni, így megváltam a katedrától. Az iskolától nem, hiszen több mint húsz évig voltam az olvasótábori mozgalom egyik szervezője. Nagy Gáspárral, Ratkó Józseffel, Fábíán Zoltánnal, Czakó Gáborral, a Horgas Béla–Levendel Júlia házaspárral gyakran lehettünk tanúi annak, a mozgalom milyen remek lehetőséget adott a diákoknak arra, hogy kreativitásukat kibontakoztassák; a tábor végére sokszor a leggátlásosabb gyerekekből lettek a legnagyobb hangadók és vitavezetők.

– *Diákeveiben voltak-e meghatározó pedagógusok, akik az irodalom felé irányították?*

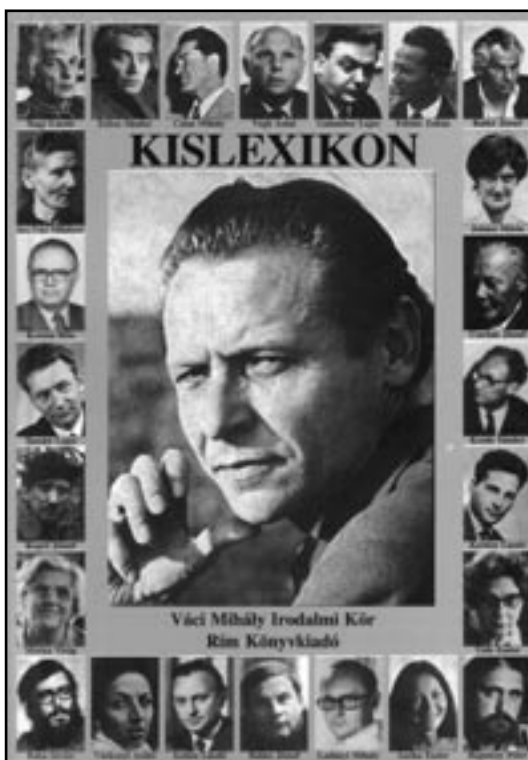
– Az általános iskolát szülőfalumban, Balkányban végeztem, és pedagógusaimnak csakugyan sokat köszönhetek. Második osztályos koromban Vass Lajos tanár úr bátorítására indultam el és nyertem megyei szavalóversenyeken. Játék közben is, amikor rímekben kellett beszélnünk, biztatott, hogy milyen jól ki tudom fejezni magam így. Ezekből az élményeimből születtek az első verseim.

A tatabányai bányaiipari technikumban már egy ötfős kis irodalmi közösségünk is volt. Írogattunk, de még nem publikáltunk. Egyik alkalommal hamar befejeztem a dolgozatírást, és a hátralévő

időben írtam egy verset. A tanár észrevette. Először azt hittem, baj lesz belőle, de másképp sült el a dolog: elvitte a megyei laphoz, és a vers később meg is jelent. Ez a tanár nem más volt, mint Gáll István Kossuth-díjas író édesapja, mindannyiunk csodálatos Pista bácsija. Általa ismertem meg fiát – aki az Új Írás próza rovatának vezetőjeként később közölte az írásaimat –, Juhász Ferencet, Csák Gyulát és sok más jeles embert.

– *Szinte valamennyi irodalmi folyóiratban publikált már, várta az Írószövetség, a Szabolcs-Szatmári Írócsoport és a többi művészeti társaság, mégis saját irodalmi kört alapított.*

– A Váci Mihály Irodalmi Kört 1981-ben alapítottam Nyíregyházán öt fővel, a tizenötödik évfordulóra megjelent kislexikonunk előszava pedig már háromszáz alkotó tagról számol be. Névadónk mutatja, hogy a népi írók nagy mozgalmának folytatásáról van szó, amelyet Simon István, Garai Gábor, Csanádi Imre, Fodor András és mások neve fémjelez. Már a *Gondjainkra bízva* című antológiában is (1991) olyan országosan ismert szerzők szerepelnek, mint Kiss Benedek, Baranyi Ferenc vagy Utassy József. A húszéves évfordulóra kiadott második kislexikon tanúsága szerint – amely az előzővel ellentétben, elhunyt írotársainkat is bemutatja – irodalmi társaságunknak ma több mint ötszáz tagja van. A borítón látható hetvenkilenc kép – a többi között Nagy László, Végh Antal, Rákos Sándor, Galambos Lajos, Ratkó József, Tamási Lajos, Baka István, Balázs József – azt fejezi ki, hogy nem csak a Váci Mihályhoz közel álló alkotók kaphatnak helyet nálunk, hanem a teljes kortárs magyar

irodalommal élő kapcsolatot tartunk. Nyolcnapos irodalmi alkotótáborokat is szervezünk megalakulásunk óta minden évben. Első alkalommal Tiszadobon, majd több mint tíz évig Nyírszőlősen rendeztük, ötödik éve pedig Tokajban tartjuk, közel százfős részvétel mellett.

Ötszáz fős taglétszámunk mintegy harmada valamiképpen kötődik a pedagógusi munkához. Jánosi Zoltánt és Antal Attilát annak idején én mutattam be a Pedagógusok Lapjában, ma mindketten a Nyíregyházi Főiskola tanárai. Jánosi Zoltán a mi csoportunkban indult, és a főiskolán a szintén tagtársunk Katona Béla tanította. A Fehérgyarmaton élő Udud István tanár elsősorban a gyermekirodalmával lett országosan ismert. A Tatabányán tanító Szilvási Csaba különleges humoros töltéssel szólaltatja meg gyermekverseit, a *Terefere telefon* bizonyára többeknek ismerős. A sort nagyon hosszan folytathatnám...

– A Rím Könyvkiadót 1994-ben az alkotók igénye hívta életre?

– Kezdetben valóban az irodalmi kör alkotóinak műveit adtuk ki, de ma már a teljes irodalomból merítünk. Több mint kétszáz könyvünk között Katona Béla Krúdy-breviáriuma és Bessenyei-kutatása éppúgy jelen van, mint a már említett Szilvási Csaba Weöres Sándort idéző gyermekversei vagy a nemrég fiatalon elhunyt Anóka Eszter kitűnő regényei.

A könyvkiadó létrejöttével egy időben arra is igény mutatkozott, hogy a hozzánk csatlakozó szerzőik művei folyóirat formájában is helyet kapjanak. Természetes volt, hogy ehhez Váci Mihály *Kelet felől* című programversének és könyvének címét kölcsönözzük, ezzel is jelezve azt az irodalmi áramlást és szellemi múltat, amely Bessenyeihez, Kölcseyhez, Krúdyhoz, Móricz Zsigmondhoz, Ratkó Józsefhez, a közelmúltban elhunyt Balázs Józsefhez vagy a ma élők közül Csák Gyulához kötődik. Egy felmérés

szerint a magyar irodalom mintegy ötven százaléka a leszólt *Kelet tájairól* indult, köztük Czine Mihály, Király István, Fábián Zoltán, Végh Antal, Békési Gyula, a csengeri származású Osztójkán Béla, a nagyhalászi Anóka Eszter... A művészet mellett a közösség ereje is összetart bennünket, hiszen a könyvbemutatók, műhelymunkák, konferenciák nemcsak arra adnak alkalmat, hogy ki-ki megmérje önmagát, beszéljen a terveiről, a készülő könyvéről, hanem barátságok is kötődnek, és ez napjainkban rendkívül fontos.

– Volt egy érdekes felvetése, amikor erre a beszélgetésre készültünk. Azt mondta, aggasztja, hogy nem látja megoldottnak az írói hagyatékok gondozását.

– Ezzel a régi gondommal legutóbb Katona Béla sírjánál szembesített a sors. A nyíregyházi tanárképző főiskola tanára, Krúdy-kutató, írócsoportunk vezetője nagyon értékes írói hagyatékot hagyott maga után, irodalomtörténeti feljegyzéseket, félkész és meg nem jelent műveket, amelyek sorsa teljesen bizonytalan. Amikor egy író meghal, a gyerekek, a hozzátartozók az esetek legtöbbszörében nem tudnak mit kezdeni a hagyatékkal, nem is érdekli őket. Galambos Lajos Kótajban élte utolsó éveit, és már halála másnapján felszámolták az írógépét és a személyes tárgyait. Nemrég hunyt el Kopré József, Tamási Lajos, Békési Gyula József Attila-díjas író. Féltő, hogy az ő hagyatékuk is erre a sorsra jut. De Móricz Zsigmond-kéziratok is szákszámra állnak még ma is feldolgozatlanul. Váci Mihály halála után láttam Nyíregyházán azt a több zsáknyi kéziratot, amely felelőtlenül egyszerűen eltűnt, mert a ház, ahol a Váci-szülők éltek, illetéktelenek kezére került. A lángok martalékává váló, sufnikban és pincékben örökre eltűnő értékek nemcsak nekünk, alkotóembereknek, de a pedagógusoknak és a gyerekeknek, a jövő olvasóinak is nagyon nagy veszteséget jelentenek. Ezt az aggodalmamat több alkalommal felvettem az Írószövetségben és az Írók

Szakszervezetében, de mindkét intézménynek csekély a lehetősége arra, hogy hagyatékkal foglalkozzék, hiszen az élők között is sok elesett alkotó van, aki segítségre szorul. Az Írók Szakszervezetének vezetői, Jókai Anna, Mezey Katalin és Vasy Géza örömmel vették a felvetésemet, de az érdemi cselekvéshez nagyobb összefogásra volna szükség, beleértve ebbe a kormány odafigyelését és támogatását is.

– **Egy-egy életmű feldolgozása igen komoly intézményi, anyagi és személyi háttérrel igényelne. Ez óriási munka.**

– Mégis tenni kellene valamit. Nem nézhettem tétlenül, hogy szülőfalujában, Kótajban Galambos Lajos hagyatéka ebek harmincadjára kerül, és a kiadóm megvette a szülőházát. Az első drámájából vásárolt szekrényoszt is őrizzük többek között... Szívem szerint nyitnék egy Galambos Lajos-termet, Váci Mihály-termet és így tovább, de magamra maradtam, a kérdést az önkormányzatok sem tekintik sajátjuknak. Nemcsak meghalnia kell egy írónak, hanem néhány száz évnek is el kell telnie, hogy elismerjék az életművét, de akkorra már többnyire eltűnnek a kéziratok. Nagy László hagyatékát gondozzák Felsőöskán, Balázs Józsefnek is állítottak emléktáblát és szobrot Vitkán. Ratkó József is kiemelt sírhelyet kapott Nagyállóban, s a könyvtárat, ahol könyvtárigazgató volt, róla nevezték el. Ez mintaszerű hozzáállás és példa lehet minden településnek, mert a gyerekeket, az iskolákat ez vezeti el az irodalmi, helytörténeti értékekhez.

– **Milyen könyveket készít elő jelenleg a Rím Kiadó?**

– Kiadónk ez idő tájt Hanácsék Erzsébet meséit és gyermekverseit, Zentai László válogatott verseinek kötetét, valamint Büki Attila interjúkötetét készíti elő, amelyben a szerző írókat, képzőművészeket szólaltat meg, hiszen maga is képzőművész is, azon túl, hogy újságíró és tanár. Csanády János több mint háromezer verset tartalmazó gyűjteményes kötetét is tervezzük. Ez nagyobb vállalkozás, amely komoly anyagi háttérrel igényel, ennek az előteremtése kissé lassítja a folyamatot. Egyik legkedvesebb tanárom és barátom, az irodalomtörténész Katona Béla életrajzi monográfiáján is dolgozunk, mert úgy gondoljuk, hogy Nyíregyháza mellett az ország figyelmét is megérdemelné.

Hanácsék Erzsébet Csillagtaposó című könyvének fülszövegében ez áll: „*Csillagtaposó – olvasgatjuk, izlelgetjük, értelmezzük a könyv címét. Ahogyan a kötet egészéből, különösen a címadó versből kiolvasható: a nemrég elveszített édesapa csillagtaposóvá válását hangsúlyozza a költő. Természetesen más asszociációkat is elindít a könyv címe az olvasóban. A szépség eltaposása, önmagunk és mások életének is eltaposói lehetünk. Csillagok, eltaposhatók vagyunk valamennyien.*” A hangsúlyt tehát az értékmegőrzésre helyeztük, legyen szó írói hagyatékról, egy szép versről vagy gondolatról. Ha nem figyelünk oda egymásra, csillagtaposók leszünk magunk is. Nemcsak az elveszített édesapa lépdél a csillagok között, de mi, akik élünk, minden mulasztásunkkal csillagot, vagyis értéket taposunk.

– **A Szépirodalmi Kiadónál 1987-ben megjelent Rovátkált énekeddel című verseskötete óta nem jelent meg könyve. Miközben gondolja élő és elhunyt pályatársai életművét, jut azért ideje saját pályájára is?**

– Váci Mihálytól tanultam, hogy mások nevében inkább tudjak szólni. A magaméban valahogy nem találok a szavakat... Ha jó az a mű, vers vagy próza – ezt pedig Ratkó Józseftől tudom –, úgylis helyet követel magának.

Hosszú hallgatásom után a Belvárosi Kiadó válogatott verseim megjelentetését vállalta *Kettészelt ének* címmel; az Orpheusz Kiadónál pedig *Hullong az idő* címmel jelenik meg újabb kötetem. Utóbbi cím azt is jelzi, hogy hatvanhoz közel az ember már összegezni kezd. A Hét Krajcár Kiadó is csokorba szedi azokat a verseimet, amelyek a tanyáról, a faluról, a szegénységről, az elesettségről, az emberi kiszolgáltatottságról szólnak. Sok ilyen szociografikus töltésű versem jelent meg a Napjainkban, a Forrásban – korábban a Forrás volt az a folyóirat, amelyik nagyon odafigyelt a vidékre, a szegénységre. – Szomorú vagyok, hogy a mai folyóiratokból hiányzik az ilyen jellegű szociografikus irodalom. Mintha Galgóczi Erzsébeték, Végh Antalék után ez a műfaj kezdene kihalni...

– **Van egy saját kiadója, ehhez képest a saját köteteit rendre más kiadók adják ki?**

– Vezérelvem, hogy a Rím Könyvkiadó, amelynek magam vagyok az alapítója és a vezetője, az én írásaimat ne adja ki. Ezt összeférhetetlennek tartom. Az én műveimről döntsék el mások, hogy alkalmasak-e a kiadásra vagy sem.

– **Arról még nem beszélgettünk, hogy gyermekverseket is ír.**

– Benjámin László, Béres Attila és Szepesi Attila bátorítására kezdtem el gyermekverseket írni, több mint száz meg is jelent a Kincskeresőben, a Kisdobosban, a Pedagógusok Lapjában és a nyíregyházi Pedagógiai Műhelyben. A Móra Kiadó most elkérte az eddig publikált összes gyermekversemet. Szilvási Csabával, Udud Istvánnal, Utassy Józseffel, Kiss Benedekkel és másokkal korábban gyakran tartottunk rendhagyó irodalomórákat, s noha az én verseimben nincs olyan játékoság, mint Kiss Bencéében vagy Szilvási Csabáéban, valamiféle gondolatiság vagy közvetlenség miatt a gyerekek mégis kedvelik. Nemrég egy iskolai ünnepeken – nem tudták, hogy ott vagyok – többek között egyszer csak az én versemet is elszavalták. A hosszú hallgatás közben a gyermekversek is elmaradtak, holott nagyon fontosak. Hogy ma újra gyermekverset írok, három csodálatos unokánknak köszönhető. Mi nem látjuk meg a valóságnak azokat a ritka pillanatait, varázserejű mozzanatait, amelyeket egy gyerek meglát. Csodálatos dolgokat tudnak mondani, amire egy felnőtt nem képes. Ma már tudom, hogy ezeket azonnal rögzíteni kell...

Varga Gabriella

Pannonhalmi Bencés Főapátság: ezer éve az oktatás és kultúra szolgálatában

Pannonhalma Győr-Moson-Sopron megyében található, Győrtől tizenöt kilométerre. A település 2000 óta városi címmel rendelkezik. Pannonhalma az azonos nevű kistérség – tizennyolc település, ezen belül tizenhétezer kétszáznyi lakó – irányítási központja.

Az első bencések 996-ban jöttek Magyarországra, a Pannónia nevű kis falu felett emelkedő, Szent Márton hegynek nevezett dombon telepedtek le és építettek kolostort. A pannonhalmi volt a Benedek-rendiek első és mind a mai napig a legnevezetesebb kolostora. A nyugalmas tájként emlegetett dombságra, a páratlan kultúrtörténeti épületegyüttesre, amely méltán része a Világörökségnek, Várszegi Asztrik főapát így tekint: „Több mint ezer esztendeje szent ez a hely számunkra, magyarok számára, hiszen 996-ban az itt megtelepedő bencés szerzetesek, a helyet kiválasztó Géza nagyfejedelem és Szent István királyunk meg voltak arról győződve, hogy Tours nagy püspöke, Szent Márton a 'Mons Sacer', a 'Szent Hegy' közelében született.

A szerzetesek Krisztus evangéliumát kívánták megélni az *'ora et labora' – 'imádkozzál és dolgozzál'* lelkületével, életmódjukkal így szolgálva a magyar népet. A kereszténység és az európai kultúra honi bölcsője ez a monostor, a mi 'világörökségünk', mely ablakként szolgál Isten valóságára és az egyetemes emberi kultúra értékeire egyaránt.”

A monostor épületei különböző korok üzenetét őrzik, együttesükben mégis a sokféleségben megvalósuló egység fogalmazódik meg. Az itt látható tárgyi emlékeknek és gazdag kulturális örökségnek az adja sajátos szépségét, hogy egy élő szerzetesközösség mindmáig eredeti rendeltetésüknek megfelelően használja őket. Éppen ezért a monostor sokak számára nyitott épületében mindig vannak olyan helyek, ahová csak a közösség tagjai léphetnek be. Itt végső-soron minden azt szolgálja, hogy az a szerzetesi életforma, amely Szent Benedek nyomán másfél évezrede fennáll, továbbra is a csendből és az imádságból táplálkozhassék, a szerzetes pedig egyre inkább önmagává és az emberek testvérévé váljék.

Bazilika, altemplom

A templom a szerzetesi élet központja, a közös szentmise és zsolozsma színtere. A jelenleg látható pannonhalmi templom Uros apát idejében, a XIII. század elején épült késő román - kora gótikus stílusban, felszentelése valószínűleg 1224-ben volt. Az elmúlt évek régészeti kutatásai választ adtak arra a kérdésre is, milyen templom állt ezen a helyen a 11. században. 1995-ben a régészek a torony járószintje alatt megtalálták a legelső, Szent István-kori templom maradványait: félköríves záródású altemplom falait és padlószintjét ásták elő kb. 2 méterrel a mai járószint alatt. A feltárt részek alapján egy kettős szentélyű, kettős altemplomú bazilika feltételezhető az első pannonhalmi templomként. Abból, hogy a feltárt

nyugati altemplom szélessége lényegében megegyezik a mai főhajóéval, arra következtethetünk, hogy az első templom szélessége valószínűleg azonos volt a mai temploméval, ami a 11. században szokatlanul nagynak számított. A bazilikában látható legidősebb falrész, a déli mellékhajó kibontott fala a 12. századból, a Dávid apát idején, 1137-ben felszentelt második templomból való. A régészeti feltárások során a sekrestyében találtak két befalazott kaput. Az egyik feltehetőleg Dávid apát templomának, míg a másik Uros apát templomának északi kijárata lehetett. Ugyanezen ásatások során a szembemiséző oltár és a szentélyfeljáró közötti rész járószintje alatt egy sírt találtak, a feltételezés szerint Uros apátét. A templomot Mátyás uralkodása idején bővítették, ekkor készült el a szentély mai mennyezete, a mellékhajók keleti vége és a Szent Benedek-kápolna. A török időkben a belső berendezés teljesen elpusztult. Az ezt követő legjelentősebb felújítás az 1720-as években kezdődött, Sajghó Benedek főapátsága idején. A templomot utoljára az 1860-as években Storno Ferenc restaurálta, az ő irányításával készítették a mai főoltárt, a szószéket, a mennyezet freskóit, az oltár feletti Szent Márton üvegablakot, valamint a padokat.

A templom egyik főbejárata a középkorban a Porta Speciosa (ékes kapu) volt. Ez a kapu az ún. kerengőfolyosóból (quadrumból vagy quadraturából) vezet a templomba, és szintén a XIII. században készült. A szerzetesek, miután a quadraturában gyülekeztek, ezen keresztül léptek be közös istentiszteletre a templomba. A Jelenések könyvéből tudjuk, hogy a Mennyei Jeruzsálemnek tizenkét díszes kapuja van (és rajtuk a Bárány tizenkét apostolának neve áll). Ebből a tizenkét kapuból építettek meg egyet a monostorban, hogy amikor a szerzetes az imádságra megy, úgy mehessen oda, mint a Mennyei Jeruzsálembe.

A reneszánsz korban Pannonhalma meglehetősen elnéptelenedett, 6-7 szerzetes élt itt mindössze. 1472-ben Mátyás király foglalta le magának az apátságot. Kormányzósága idején jelentős építkezésbe kezdett, ekkor készült a mai kerengő is. Az építkezések befejezése valószínűleg 1486-ban történt, ahogyan azt az egyik sarokkövön bevésve olvashatjuk. A munkákat feltehetőleg a visegrádi királyi építőműhely mesterei végezték.

A kerengőfolyosó által körülölelt kis belső kertet gyakran Paradisumnak (paradicsomkertnek) is nevezték, így a bibliai paradicsomkert egy kicsi földi részének tekintették. A középkorban elsősorban gyógynövényeket termesztettek itt, hogy a rászorulókat általuk nyerjék vissza a test paradicsomi épségét és egészségét.

Boldogasszony-kápolna

A Boldogasszony-kápolna építése 1714-ben kezdődött. Eredetileg az apátság közelében élő nem magyar anyanyelvű lakosság plébániatemploma volt. Belsejében három barokk oltár és egy XVIII. századi kis orgona látható. A barokk épületet 1865-ben romantikus stílusban megújították, ekkor készült falainak és kapuzatának tagolása és díszítése is. A templom alatti kriptá mindmáig a szerzetesek temetkezőhelye.

Barokk ebédlő

A 18. században Sajghó Benedek főapát (1722-1768) Witwer Márton Atanáz karmelita testvérrel felépíttette a monostor ma is látható barokk épületeit. A keleti épületszárny közepén épült meg a művészettörténeti szempontból legnagyobb figyelmet érdemlő új ebédlőterem (refektórium). A két szint magasságú, tükörboltozattal fedett, téglá alaprajzú terem építése az 1720-as évek második felére datálható. Falfestményeit Davide Antonio Fossati, a később Velencében letelepedett svájci származású festő készítette 1728 és 1730 között. A mennyezetfreskó Szent István király apoteózisát ábrázolja, az oldalfalak hat nagy jelenete (Krisztus a keresztfán, Jézus pusztai megkísértése, Dániel az oroszlánok vermében, Baltazár király lakomája, Keresztelő Szent János fővétele, Szent Benedek életének egy jelenete) tematikusan az étkezéshez kapcsolódik. A barokk ebédlő a szerzetesközösség szűkebb életteréhez tartozik, turisták nem látogathatják.

Könyvtár

A főapátság épületegyüttesének a torony és a gimnázium mellett egyik leghangsúlyosabb része a könyvtár. Bár maga az építmény csak a XIX. század első harmadában készült el, az általa megtestesített eszme ezeröttszáz éves. Szent Benedek olyan nagy szerepet adott az olvasásnak a monostor életében, hogy a szerzetesek munkája őrizte meg számunkra nemcsak az első századok keresztény irodalmát, hanem a görög-római kultúra alkotásait is, ugyanakkor megteremtette Európa és benne hazánk kultúráját is.

A könyvtár épületének hosszanti részét az 1820-as években Engel Ferenc tervezte és építtette, ezt követően Packh Jánost bízták meg az épület bővítésével. Az ő munkája az ovális teremrész. Az épület belső díszítésére egy bécsi mestert, Josef Kliebert kérték fel. Az ovális terem mennyezetének négy oldalán a négy középkori egyetemi fakultás jelképe látható (jog-, hit-, orvos- és bölcsellettudomány). A mester munkái a napjainkban eredeti helyükre

visszakerült gipsz királyszobrok is (az alapító Szent István és a visszaállító I. Ferenc). A hosszanti terem központi freskója Pallas Athéné (Minerva) alakját ábrázolja. A két rövid oldalon ókori bölcsek, filozófusok, tudósok alakjai, míg a hosszanti oldalakon a magyar kultúrtörténet kiemelkedő alakjainak portréi láthatók. Az ábrázolt személyek kiválasztása a kor szellemiségét tükrözi. A névvel meg nem jelölt magyar személyek a magyar reformkor nagyjai. Egy Szent László-kori (1090 körüli) oklevél tanúsága szerint a XI. század végén Pannonhalmán már 80 kötetet (kb. 200 művet) tartottak nyilván. 1786-ban a felosztatáskor már több mint 4.000 kötetet számlált a gyűjtemény. 1802-ben a könyvek közül csupán 757 kötetet és 27 kéziratot szállítottak vissza a monostor könyvtárába. A könyvek elhelyezésére elegendő volt néhány terem. A könyvek száma azonban a XIX. század elején ugrásszerűen megnőtt, ekkor határozta el az új könyvtárépület építését. A könyvtár állománya mind a mai napig gyarapszik. Napjainkban körülbelül 360.000 kötetet őriznek a gyűjteményben.

Levéltár

A Pannonhalmi Bencés Főapátság Levéltárában található a magyar államiság első századaiból származó oklevelek egyik leggazdagabb, legértékesebb gyűjteménye, benne az apátság Szent István királytól származó interpolált

kiváltságlevele (1001-1002) és a tihanyi apátság alapítólevele (1055), amely a magyar nyelv legrégebb szövevényemléke. A hiteles helyi levéltár, illetve a bakonybéli, tihanyi és dömölki apátságok levéltárai külön egységet alkotnak. A levéltár gyűjtőkörébe tartozik a főapáti hivatal, a rendi főiskola, a gimnáziumok és rendházak, a rendi gazdasági hivatalok, valamint az egyházmegye, a Területi Apátság plébániáinak iratanyaga. Részben letétként, részben örökségként a Guary, a Somogyi, a Chernel, a Kende, az Erdődy és a Lónyay családok levéltárai is archívumunkba kerültek. A levéltár iratanyagának mennyisége 192 iratfolyóméter.

Főapátsági Gyűjtemények

A régi monostorok mint az általános emberi kultúra őrzői és továbbadói, a századok során szükségszerűen többé-kevésbé múzeumokká válnak. Ez a folyamat talán azzal kezdődött, hogy az istentiszteletet a szerzetesek mindig igényesen celebrálták, így tehát a liturgia teremtette meg a művészi alkotásokat. Ehhez Pannonhalma esetében még sajátosan hozzájárult a szerzetesközösség értelmiségi-tanári profilú átalakulása 1802 után. Az egyre gyarapodó gyűjteményekre a szemléltetéshez és a tudományos kutatómunkához volt szükség. A könyvtár építéskor (1824) a főterem melletti két oldalsó helyiséget a gyűjtemények számára különítették el. Itt

kaptak helyet a festmények, metszetek, érmek, régiségek, a herbárium, az ásványok, a fa- és maggyűjtemény, a kitémött madarak és a daktylotheke (lenyomattár) is. A Főapátsági Gyűjtemények ma is jelentős helyet foglalnak el az országos hírvű gyűjtemények között.

Millenniumi emlékmű

A magyar honfoglalás ezredik évfordulójára, 1896-ban az akkori Magyarországon hét millenniumi emlékművet emeltek, ezek egyike ma is látható Pannonhalmán. Az építményt eredetileg 26 méter magas, kettős héjú kupola fedte a magyar királyi korona rézlemezéből domborított, hatalmas ábrázolásával, amelyet 1937-38-ban megromlott állapota miatt le kellett bontani. Az épület ekkor nyerte el jelenlegi formáját. Belső tere két ablakkal megvilágított, osztatlan, kör alaprajzú terem, nyílás nélküli, alacsony kupolával. A körfal keleti részét Aba Novák Vilmos 1938-ban elkezdett, befejezetlen fali képe, a magyar államalapítás allegorikus elemekből álló víziója díszíti.

Főapátsági Arborétum

A régi korok szerzetesei nagy gonddal természetették és gyűjtötték a gyógyításhoz szükséges növényeket. A természet tudományos vizsgálatára, a monostor természeti környezetének tudatos alakítására a XIX. század első évtizedeiből vannak adatok. 1830-ban már mintegy 80 fa- és cserjefaj található az apátság arborétumában, amelynek angolkert jellegét Szeder Fábán alakította ki az 1840-es években. Az arborétum területén ma több száz fa- és cserjefaj található, s ezek egy része különleges, az országban csak kevés helyen előforduló faj és fajta. A Főapátsági Arborétum a felüdülés, a kikapcsolódás helye, de rendszeres oktató- és kutatómunka is folyik itt. Védett botanikai értékei mellett igen gazdag a terület énekesmadár állománya is.

Pannonhalmi Bencés Gimnázium és Kollégium

Szent Benedek Regulája gyakran nevezi a szerzetest „tanítványnak” (discipulus), a monostort pedig „iskolának” (schola). A monostori iskolában soha nem vált el a spirituális tudás a konkrét tárgyi ismeretektől, és ennek a hagyománynak a megőrzéséért sokat tettek és tesznek a szerzetesek az intézményesült iskola keretei között is. A magyarországi bencés rend 1802. óta foglalkozik középiskolai oktatással és neveléssel; iskoláiban mindig is hangsúlyt fektetett a személyes törődésre és a magas színvonalú

képzésre. A pannonhalmi monostor mellett ma is egy több mint háromszáz diákot befogadó gimnázium és kollégium működik, amely az ország legjobbjainak egyike.

A pannonhalmi gimnáziumot és kollégiumot 1939-ben kezdték építeni. Teleki Pál miniszterelnök és az akkori főapát, Kelemen Krizosztom „olasz” gimnáziumot szeretett volna itt indítani, amelyben nagy szerepet kap az olasz nyelv és kultúra oktatása. A kezdet kezdetén tízéves korukban kerültek ide a fiúk, egy osztályban huszonötön voltak, az iskolát pedig nyolcosztályosra tervezték. A magyar és a hazai bencés iskolák történetében teljesen új megoldásnak számított, hogy a gimnázium és a kollégium egybeépült. Az osztályközösség a diákotthonban is együtt maradt, egy hálóban lakott, az osztályfőnök pedig többnyire diákotthoni nevelő (prefektus) is volt. A pannonhalmi iskolát 1948 júniusában államosították, a monostorral összekötő folyosókat lefalazták. Az iskola mint bencés gimnázium 1950-ben indulhatott újra, és egyike volt annak a nyolc katolikus gimnáziumnak, amely a kommunizmus éveiben is fennmaradhatott Magyarországon. A rendszerváltozást követő évektől a pannonhalmi gimnáziumban egy hatosztályos és egy négyosztályos oktatási rendszer működik párhuzamosan egymás mellett úgy, hogy mindkettőbe van beiskolázás.

1995-ben az iskola épületét teljesen felújították, megőrizve azt a hagyományt, hogy az osztályok nemcsak a délelőtti tanítás során, hanem a kollégiumban is együtt élnek. Diákok az egész ország területéről, néha az országhatáron túlról is érkeznek. Továbbra is csak fiúk járnak ide, akik közül szinte mindenki a diákotthonban lakik.

Szent Benedek Regulája nem tartalmaz sem teológiai, sem antropológiai vagy pedagógiai elméletet, hanem leírja, rendezi és szabályozza „az élet folyamatait”. Tanításának első címzettjei a szerzetesek, akiket arra biztat, hogy testvéri közösségben élve építsék és mélyítsék Krisztussal való kapcsolatukat. A mód azonban, ahogyan az Újszövetség üzenetét a konkrét életfolyamatokra, az élettel való küzdelemre és az emberi együttélésre átülteti, nemcsak a szerzeteseknek szólhat, hanem mindenkinek, akik ma egy keresztény alapon álló nevelési koncepció megvalósításán fáradoznak.

A Pannonhalmi Bencés Gimnázium és Kollégium, bár nagyon fontosnak tekinti a bencés pedagógia eddigi eredményeit, nem akar múzeumi intézmény lenni. Feladatát sem pusztán abban látja, hogy egy tiszteletreméltó örökséget kezeljen, hanem kész szembenézni mindazzal, ami világunkat mozgatja, nyugtalanítja és fenyegeti. Az iskola tanárai és nevelői tudatában vannak, hogy az ott felnövekvő fiatalok már nem egy zárt keresztény

társadalomba, hanem a szekularizált világba kerülnek vissza, emiatt talán még inkább fontosnak tartják, hogy az iskola ne szűküljön egyoldalúan ismereteket közlő „oktatási intézménnyé”: az eredményes oktatómunka mellett nevelők is szeretnének maradni.

Pannonhalmi monostorának iskolájában szerzetesek és világiak egyenrangú munkatársakként dolgoznak együtt. A pannonhalmi gimnázium olyan iskola, ahol a diákok döntő többsége a teljes napot együtt tölti. Ez óhatatlanul kihat az emberi viszonyok alakulására. A tanárok és nevelők is többet látnak egy-egy osztályközösség vagy diák fejlődéséből, visszajelzéseik sem csak a tanulmányi eredményre vonatkoznak. Az igazi nevelés és nevelődés éppen a konkrét helyzetekben, a mindennapos együttélésben történik, ennek pedig elengedhetetlen feltétele tanárok és diákok egymással megosztott élete: együtt kezdik a napot, együtt tanulnak, együtt dolgoznak, együtt ünnepelnek és imádkoznak. Mindeközben az iskola kulturális programjai, sportolási lehetőségei és a találkozások spontán alkalmi sok-sok lehetőséget kínálnak, hogy az itt élő diák is tapasztalatot szerezzen a közösségről.

A péntek esti előadások az iskola kulturális programjainak egyik legmarkánsabb rétegét képezik. Ezen előadások keretében olyan egyetemi oktatókat, tudósokat, írókat, művészeket hívnak meg a diákokhoz, akik szívesen vállalkoznak arra, hogy saját szakterületük egy-egy témáját kifejtsék az érdeklődőknek. Az írókat felolvasás-

Konferenciák, kiállítások, hangversenyek

A bencés apátságok sajátos hagyományát képezi, hogy próbálják „kultusz” (vagyis az istentisztelet és imádság köré szerveződő élet) és kultúra egységét megőrizni. Pannonhalma monostorának kulturális programjai is abból a törekvésből fakadnak, hogy a hit világa ne szakadjon el a mindennapok, az ember sokirányú keresésének és igazságvágának világától.

A Szent István alapította monostor számára augusztus 20. fontos ünnep. 2004-ben hagyományteremtő szándékkal kezdtek el, hogy az ünnep estéjén a középkori bazilikában egy színész és egy improvizatív zenész előadja Szent István király intelmeinek teljes szövegét.

Sokéves hagyománya van annak, hogy a Pannonhalmi Főapátság középkori temploma hangversenyeknek ad otthont. Ez hosszú ideig szinte kizárólag orgona- és kóruskoncertekre korlátozódott, pár éve azonban egyre gyakrabban kerül sor zenekari és kamarazenekari művek előadására is. A műsorválasztást kezdettől fogva az igényesség és a kortárs zene iránti érdeklődés jellemezte. Az „Arcus temporum” zenei fesztivál lényegében a már meglévő gy-

ra, könyvbemutatóra, a muzikusokat egy-egy ünnepi pillanathoz kapcsolódó koncertre kéri. A 45-60 perces előadások után mindig van lehetőség arra, hogy (kisebb vagy nagyobb körben) a gyerekek maguk is kérdezzenek, beszélgessenek a vendéggel. Az előadók többsége szombat délelőtt is vállalkozik egy-egy tanóra megtartására. 1999-ben indult az a mozgókép-program, melynek keretében az iskola több osztályának lehetősége nyílt arra, hogy szakember vezetésével dolgozzon fel egy-egy filmtörténeti korszakot vagy esztétikai problémát. Az itt tárgyalt filmet előzőleg műsorra tűzi az iskola filmklubja.

Az előadások célja a diákok tájékoztatása a tudományos és szellemi élet újabb mozgásairól, eredményeiről, vagyis a tananyag és szakköri anyag kiegészítése, a sokak számára veszélyt rejtő tankönyvszerűség mellett a tudásnak a problémalátás és -érzékelés képességként való megsejtetése, s mivel a diákok kb. fele – a témától függetlenül – részt vesz ezeken az előadásokon, az általános műveltség gyarapítása.

Egy iskola legfőbb értékeit nem a versenyek eredményei mutatják, mégis fontos, hogy aki szívesen tanul az átlagosnál többet egy-egy területen, mert valami miatt érdekli, annak legyen lehetősége kibontakoztatni tehetségét. A gimnázium évkönyvei rendszeresen hírt adnak az iskola diákjairól, tanáiról, versenyeredményeiről, az év fontosabb eseményeiről és az érdeklődők elolvashatják egy-egy sikeres versenydolgozat szövegét is.

korlatot szeretné szervezett formában a nagyközönség számára is elérhetővé tenni. Ahogy az elnevezés mutatja, a fesztivál elsődleges törekvése bizonyos „időívek” megrajzolása a zenében. Ahogyan a középkori templom ívei összekötik a tér egyes pontjait, itt is minden koncert szeretne ívet húzni a zenetörténeti idő távoli pontjai közé, régít és újat egymás mellé állítani, de nem az esetlegesség, hanem sokkal inkább az összetartozás okán, amely minden egyes esetben a párbeszédre és egymás kölcsönös értelmezésére épül.

A Főapátság középkori bazilikájában negyven éve rendezett orgonakoncertek többnyire jeles egyházi vagy állami ünnepekhez kapcsolódnak. A pannonhalmi orgonát Szigeti Kilián és Áment Lukács bencés szerzetesek közös terve alapján az Aquincum Orgonaüzem építette meg 1985-ben. A hárommanuális, 41 regiszteres hangszer mechanikus billentyű- és elektromos regiszter-taktúrával rendelkezik, az orgonajátékot Setzer-kombináció segíti.

Könyvek, filmek, gregorián CD-k

Szent Benedek Regulájának értelmében a monostor kezdetektől fogva a figyelmes olvasás helye volt. Az írott szöveg tisztelete és felelőssége áll azoknak a kiadványoknak is a hátterében, amelyeket a Pannonhalmi Főapátság különböző szellemi műhelyei írott vagy elektronikus formában megjelentetnek.

A Bencés Kiadót 1992-ben indította el az apátság azzal a céllal, hogy eljuttassa az érdeklődőkhöz azt a sajátos spirituális hagyományt, amely a maga gazdagságában túlmutat a szerzetesközösség és a szerzetesi életforma keretein. Ehhez kapcsolódik még az a jellegzetes teológiai érdeklődés is, amely feladatának tekinti, hogy a klasszikus teológiai művek mellett megismertesse a magyar olvasókkal napjaink teológiai gondolkodásának fontos útkereséseit és időtálló felismeréseit.

A *Pannonhalmi Szemle* a Pannonhalmi Főapátság évnegyedes folyóirata, amely 1993-ban indult azzal a szándékkal, hogy helyet adjon kultúra és teológia dialógusának, e két távolodó világ ismételt találkozásának. Elsődlegesen az értékek iránti nyitottsággal és elfogulatlansággal szeretne kötődni ahhoz a hagyományhoz, amelyet a bencés spiritualitás másfél évezredes öröksége jelenthet. A Pannonhalmi Szemle egy Pannonhalmáról láttatott világot mutat be. A folyóiratnak 2001-ben „Alkotóközösség” kategóriában Pulitzer-díjat ítéltek, 2002-ben pedig meghívták, hogy szerepeljen a frankfurti „Central and Eastern European Online Library” (www.cceol.com) honlapján is.

A *Bencés Hírlevél* rendszeresen beszámol és tájékoztat a Főapátság és a Magyar Bencés Kongregáció fontosabb eseményeiről.

A Főapátság saját kiadványaiként jelenteti meg azokat az írásokat, amelyek egy-egy szerzetes munkái, vagy a monostor valamelyik szellemi műhelyében születnek.

A „Docete” – Bencések a magyar oktatás és nevelés szolgálatában (1802-2002) című kétnyelvű (magyar – angol vagy német) kötet például annak a nemzetközi konferenciának az anyagát tartalmazza, amelyet abból az alkalomból rendeztek Pannonhalmán, hogy a magyar bencések kétszáz éve foglalkoznak szervezett iskolai formában középfokú oktatással. A külföldi előadók mellett magyar szakemberek és gyakorló pedagógusok is megszólalnak. A kötet széles áttekintést ad a bencés pedagógia pillanatnyi helyzetéről.

Kovács Bodor Sándor: *„Bárki vagy, aki a mennyei hazába igyekszel...” - Másfél évezredes életforma Pannonhalmi monostorában* című filmje úgy nyújt betekintést a pannonthalmi bencés közösség életébe, hogy közben visszavezet a szerzetesség kezdeteihez, és ennek tükrében vizsgálja a bencések sajátos hivatását. A film a közösség felkérésére és együttműködésével készült. Ez az első olyan film a pannonthalmi szerzetesközösségről, amely a Főapátság Kulturális és Turisztikai Igazgatóságának kifejezett megbízásából készült. A filmben sokan megszólalnak az idős és fiatal szerzetesek közül, vallanak életükről, munkájukról, és szó esik olyan kérdésekről, amelyek bizonyára sokakat foglalkoztatnak, például: Mi a bencés szerzetesség sajátossága? Mi a meghívottság? Milyen viszonyban áll a szerzetes a világgal? Mi a szerepe az imádságnak a monostor és az ott élők életében? Különb ember-e a szerzetes, mint más? Mit jelent a

szegénység, a tisztaság és az engedelmesség ma? Ki az apát a közösségben? Mi a szerepe a munkának a bencés szerzetes életében? Mi a borászat, gyógylikőr és gyógytea helye a bencés hagyományban? Mit tekint a pannonthalmi közösség a saját kulturális feladatának és küldetésének? Minden turistacsoport pannonthalmi látogatása a film rövid, 15 perces verziójának megtekintésével kezdődik. A hosszú, 45 perces verzió DVD-n került kereskedelmi forgalomba. A filmhez angol és német szinkron, francia, olasz, orosz és japán felirat készült.

A korai középkorban alakult ki az az egyszólamú liturgikus énekkultúra, amely többnyire szentírási szövegek hangszeres kíséret nélküli előadását jelenti. Minden bencés monostor ősi spirituális és szellemi értékéhez tartozik a gregorián ének. A pannonthalmi gregorián schola is e hagyományt őrzi és tölti meg élettél minden vasárnapi és ünnepi liturgiájában. Ebből a zenei világból nyújtanak ízelítőt az apátság CD lemezei. A monostor szerzetesei 2004 januárjában Anatolij Vasziljev meghívására Moszkvában énekeltek. A schola vezetője, Áment Lukács atya orgonaművész felvételei mind a gregorián CD-ken, mind pedig önálló lemezein hallhatók.

Apátsági termékek

A bencés Regula igen kívánatosnak találja, hogy a szerzetesek saját munkájukból éljenek meg, a monostorokban éppen ezért az imádság mellett nagy hangsúly fektetnek a munkára is. A korai időkben a munka elsődlegesen a földművelést és a különféle kézművességeket jelentette. A magyar bencések 1950-től „kényszerűségből” csak a tanítást tekinthették munkájuknak, a rendszerváltozás óta azonban újra lehetőség nyílt arra, hogy a bencés monostorok hagyományának megfelelően a szerzetesek és az apátság új munkaterületeken is kipróbálhassák magukat. Ezt a Bencés Likőrcsalád (Bencés keserű-, meggy- és gyógynövénylikőr), különböző gyógyteák (Laudes, Májvédő, Szívnyugtató és Vesperás tea), a főapátság kertjében a XVIII. század óta vegyszeres kezelés nélkül termesztett levendulából kivont olaj és a Pannonhalmi Apátság Pincészet borai fémjelzik.

Vendégfogadás

Az a szerzetesi tapasztalat, amely a bencés monostorok vendégfogadását mindmáig meghatározza, különös gonddal veszi körül a vendéget. És éppen ez a tapasztalat hívja fel a figyelmet arra is, hogy vendégnek és vendéglátónak egyaránt figyelemre és nyitottságra van szüksége ahhoz, hogy a találkozás megtörténhessék. Pannonhalmi monostora – lehetőségei szerint – szívesen látja a zárandokokat, a csendre vágyókat és azokat a turistákat is, akik a múlt tükrébe pillantva szeretnék jobban megérteni a jelent.

Forrás: www.bences.hu

Összeállította: Varga Gabriella

Kisvasutak nagy napjai

A jövőre tizenöt esztendőös Magyar Közlekedési Közművelődésért Alapítvány (MKKA) ügyvezető igazgatója, Gáspár János 1992 óta mint a magyar kultúra nagykövete járja az országot, világot. Betegsége sem tudja megakadályozni abban, hogy például a hazánkban és a határainkon túl működő kisvasutak fejlődéséről, az adott térség hagyományainak ápolásáról, oktatásának, kultúrájának fellendüléséről ne a saját szemével győződjön meg évente legalább egyszer. A *Kisvasutak napjai* programsorozat záró rendezvényén Gáspár János vendégei voltunk.

„Fantasztikus eredményei voltak a közlekedési iparágban – mondta köszöntő beszédében a szép számú vendégseregnek az alapítvány igazgatója – beleértve természetesen a felvidéki, kárpátaljai és erdélyi gyárak, üzemek, oktató- és kutatóintézetek működését, az ott dolgozók szakértelmét, és ezt nem szabad elfelejtenünk. A legjobb úton akkor járunk, ha a közlekedési iparágban kezdünk utána érdeklődni a dolgoknak, mert ez a mostohán tartott terület minden tudományos és kulturális teljesítményben benne van. Múltunk műszaki, közlekedési emlékei, eredményei szinte az összes európai állammal összekötnek bennünket. Alapítványunk szeretné

megfogni mindazoknak a kezét itt a Kárpát medencében, akik hasonló szándékkal nyújtják felénk. Az MKKA egyik célkitűzése a kisvasutak, e páratlan közlekedéstörténeti emlékek megmentése, bemutatása és népszerűsítése.”

Az alapítvány kezdeményezésére éppen egy évtizede rendezik meg április elejétől október közepéig a *Kisvasutak napjai* programsorozatot. A helyi szervezésű rendezvényeken az érdeklődők megismerhetik a kisvasutat, a térség szokásait, hagyományait, és nem utolsósorban utazást tehetnek a különvonattal, amely több helyszínen még gőzmozdony segítségével történik. A rendezvény alkalmat ad arra is, hogy megtekinthessék a környék nevezetességeit. A felsőtárkányiak igencsak kitettek magukért. Mint megtudtuk, az Egererdő Zrt. vezérigazgatója, Pallagi László, a találkozó házigazdája a mátrai erdők szívébe egyre több látogatót csalogató kisvasutakat tekinti zászlóshajónak, amikor a térség turisztikai fejlesztése kerül szóba. A nagy gonddal felújított felsőtárkányi kisvasút a Bükk Nemzeti Park csodálatos tájain szállítja a nosztalgizálni és a természet ajándékaiban gyönyörködni szándékozó utasokat, ám figyelemre méltóak a mátrai kisvasutakhoz kapcsolható egyéb fejlesztések is, az erdei iskolák, a felsőtárkányi természeti

múzeum, az ötletesen kialakított tanösvények, a Szalajkavölgyi vadaspark, a hatalmas parkoló Szilvásváradon, az újra használhatóvá tett erdei épületek, új pihenőhelyek és szociális létesítmények. A vezérigazgató szerint Felsőtárkány polgárai is megértették, hogy mindez mennyire fontos a község számára, hiszen a környék egyre gazdagodó turisztikai látványosságai valóban közönségcsalogatóak, autóbusszal is könnyen megközelíthetőek, és nem utolsósorban komoly szerepet játszanak a helyi, sőt reményeik szerint hamarosan az egész ország tanulói ifjúsága oktatásában, nevelésében.

H. G. M.

Ádventi készülődés a szentendrei Szabadtéri Néprajzi Múzeumban

December 9-én a szentendrei Szabadtéri Néprajzi Múzeum Csilléry Klára Oktatóközpontjában családias hangulatban idén is együtt készülhetünk a karácsonyi ünnepekre. A vendégek nagyanyaink receptje szerint készíthetnek szaloncukrot, mézeskalácsot, természetes anyagokból karácsonyfadíszeket és ajándékokat. Megismerhetik a karácsonyi ünnepek szokásait kántáló, regőlő, betlehemező dalait, rigmusait is.

Télen is Skanzen!

A tavalyi nagy érdeklődésre való tekintettel december 15-ig, szombaton és vasárnap télen is várja látogatóit a Szabadtéri Néprajzi Múzeum. November 4-től hétfőig 10-15 óra között lehet a szabadtéri kiállítások területén sétálni. Az igazgatási épületben lévő Skanzen Galéria és a Néprajzi Látványtár továbbra is hétfő kivételével minden nap 9-17 óráig várja a látogatókat.

Vörösboros szarvaspörkölt zsemlegombóccal és somdzsemmel

Szarvaspörkölt - hozzávalók:

1 kg (fagyasztott) szarvasaprólék
 1 jó kanál zsiradék (főzőmargarin)
 1 kiskanál cukor
 1 fej vöröshagyma kockára vágva
 1 sárgarépa
 1 fehérrépa
 Só, bors, víz, vörösbor

Az elkészítés módja

A jó kanál zsiradékon karamellizálunk egy kis kanál cukrot, aztán beledobunk egy kockára vágott vöröshagymát, 1 sárgarépát és 1 fehérrépát, szintén felkockázva. Az így kapott pörköltalapot megpirítjuk, majd rátesszük a húst. Fehéredésig pirítjuk, aztán sóval, borssal és egy gerezd fokhagymával ízesítjük. Ezután felöntjük egy kis vízzel és vörösborral. Ha kész az alaplé, tovább ízesítjük babérlevéllel és némi borókabogyóval. Lassú tűzön párolva másfél-két órán át főzzük. Az elfőtt vizet időnként vízzel vagy vörösborral pótoljuk.

A zsemlegombóc hozzávalói:

2-3 zsemle
 1 vöröshagyma

1 csokor petrezselyem

2 tojás

Másfél deci tej

Kb. 20 dkg liszt

Vaj vagy margarin a kenéshez és a főzéshez

Só

Egy jókora vászondarab és spárga a gombóccá formáláshoz

Az elkészítés módja:

2-3 zsemlet kis kockákra vágunk, és sütőben nagy lángon megpirítjuk. Ezután a vöröshagymát és a petrezselymet apróra vágjuk, majd a kettőt együtt margarinnal megfuttatjuk.

A két tojást a másfél deci tejjel elkeverve a zsemlekockákkal és a vöröshagymás eleggyel egy tálban, a kb. 20 deka liszttel összedolgozzuk. A masszát vajjal, vagy margarinnal megkent vászondarabra halmozzuk. Ha kész, a vászondarabot feltekerjük, és spárgával átkötjük. Forró, gyöngyöző sós vízben kb. 20 percig főzzük. Mikor megfőtt kivesszük a vízből és kb. 1 centi széles darabokra szeljük.

Az étel mellé házi somdzsem vagy áfonyalekvár illik.

Díszítésnek egy kis ág frissen vágott rozmaringot, vagy kakukkfűvet szúrjuk a lekvárba!

Jó étvágyat kívánunk!

Játék!

Megjelent a különleges, elektro-ethno zenét játszó Balkan Fanatik együttes második, Hungarikum című lemeze. Három játékos kedvű és kérdésünkre helyesen válaszoló olvasónk a zenekar jóvoltából egy-egy Hungarikum CD-t nyer! Kérdésünk: Mi a címe a 2004-ben az év legjobb World Music Albumával berobbanó Balkan Fanatik első lemezének?

Kik a szerzői az 56 kalendáriuma című a Nemzeti Tankönyvkiadónál megjelent kiadványnak? A helyes megfejtők közt a Nemzeti Tankönyvkiadó jóvoltából 2 db kiadványt sorsolunk ki.

Címünk: 1095 Budapest, Máriássy u. 5-7.

E-mail: info@ujkatedra.hu

Beküldési határidő: 2006. november 30.

Karácsonyi meglepetés:

Amennyiben lapunkat december 15-ig 2 félévre megrendeli ajándécsomagot nyerhet. Kedves egyéni előfizetőink közt 3 karácsonyi csomagot sorsolunk ki.

Megrendelőlapunkat letöltheti a www.ujkatedra.hu portál főoldaláról!

Előzetes a következő lapszám tartalmából:

– Sulitéka könyvtári barangolónk ezúttal Balogh József: Versfehérben című verses, Major János: A tovatűnt Idő, „A fogoly lengyel” története című verses-esszé kötetét, Devecsery László - Király Eszter Ünnepi mintakönyvét és több más olyan kiadványt ajánl, amelynek a Sulitéka polca mellett a karácsonyfa alatt is méltán helye lehet;

– Kottavarázs rovatunkban Bebével, a Back II Black frontemberével beszélgetünk, az együttes napokban megjelent, színházi előadás-minőségű koncert-DVD-je kapcsán;

– a Szertenéző-ben beszámolunk a budapesti Térszínház, Bornemisza Péter: Magyar Elektra című előadásáról, továbbá a Jövő Háza Központ újdonságairól...

... és még sok érdekes olvasnivalóval, meglepetéssel jelentkezünk, legközelebb decemberben.